

معارف وزېرلیگی

تعلیمی نصاب و معلم تربیه‌لش

مرکزی معینیتی

تعلیمی نصاب انکشافی و درسلیک

کتابلر تألیفی عمومی ریاستی

اۋزبېک تیلی

تۇرتینچی صنف درسلیک کتابی

باسیلگن ییلی: ۱۳۹۶ ه. ش.

درسلېك كتاب لړ معارف وزيرليگي گه تېگيشلي بۇليب،
بازارده آلدې - ساتدې گه اجازه بېريلمه يدې. متخلف لړ
بيلن قانوني معامله بۇله دې.

معارف وزېرلیگی

تعلیمی نصاب و معلم تربیه‌لش

مرکزی معینیتی

تعلیمی نصاب انکشافی و درسلیک

کتابلر تألیفی عمومی ریاستی

اؤزبېک تیلی

تۆرتینچی صنف
درسلیک کتابی

باسیلگن ییلی: ۱۳۹۶ هـ. ش.

مؤلف:

الحاج حیات اللہ عثمانی

مشاور:

غلام سخی وکیل زادہ اندخویی

تبکشیروچی:

محمد حلیم یارقین

دیپارتمنت باشلیغی:

معاون مؤلف اتوب اللہ قویاش

تحقیق و تدقیق:

الف: ملی شورا:

اولوسی جرگه و بؤیوک لجرگه سی، دینی، فرهنگی و عالی اؤقوو ایشلر کمیسیونی نینگ عضولری.

ب- نظارتچی کمیته سی:

۱- معارف وزیرلیگی تعلیمی نصاب، معلم تربیه لش و ساینس مرکزی نینگ معینی دکتور اسدالله محقق

۲- تعلیمی نصاب یوکسلتیریش پروژه سی نینگ مسوولی دکتور شیر علی ظریفی

۳- تعلیمی نصاب یوکسلتیریش و درسلیک کتابلر تألیفی عمومی ریاستی سرپرستی دکتور محمد یوسف نیازی

دکتور شفیه یارقین نظری آستیده

کمپوز و دیزاین:

نجیب اللہ نیازی

چاپ ایشلری تنظیم ایتووچیسی:

محمد کبیر حقمل نشرات ریسی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی	دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې	هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی	د بلوڅو د اوزبیکو
د پښتون او هزاره وو	د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي	پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي	هم ایماق، هم پشه بان
دا هیواد به تل ځلیري	لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا، به	لکه زره وي جاویدان
نوم د حق مودی رهبر	وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

معارف وزیرى نینگ پیامى

انسان نى احسن تقويمده یره تگن و اونگه سۆزلش کوچىنى بغيشله گن و بيلم و اندیشه بيلان آراسته ايتگن الله گه بې نهائت ثنا و صفتلر و انسانيت نینگ بويوك معلمى و هدايت و ياخشى ليك و رحمت كهلتيروچى اسلام دينى نینگ اولوغ پيغمبرى حضرت محمد مصطفى صلى الله عليه وسلم گه چېك سيز درودلر بۇلسين .

هر بير جامعه ده تعليم و تربيه هر بير اوزگريش نینگ باشلەنيش نقطهسى و رواجلەنيش توپ تاشى دير . تعليم و تربيه نینگ اساسى هدفى انسان نینگ بالقوه كوچىنى حركت گه ساليش و اونينگ ايچكى استعدادلرينى ياريتيش دير .

درسليك كتابلر تعليم و تربيه نینگ اينگ مهم عنصرلريدن بيرى سنلهدى . كتابلر هر دايم ينگى بيلم و اوزگريش لر و علمى انكشاف لر بيلن بيرگه و جامعه احتياج لرى گه ماس لشتيريب مهيا و تأليف ايتلهدى و درسليك كتابلر دينى و اخلاقى تربيه لش بيلن بيرگه حاصل بولگن بيلم لرنى تاثيرلى يۇرىق لر آرقلەلى اۇقووچيلر گه انتقال بېرىش ظرفيتى و مهارتى گه قادر بۇلىشى لازم .

قۇلىنگيزده گى كتابلر، شو اساسده تاليف و تنظيم ايتيلگن دير . معارف وزيرليگى هر دايم ينگى تربيه لش يۇرىق لرى اصولى گه تيەنيب، اۆلكه نينگ تعليمى نصاب و درسليك كتابلرينى اسلام مابين دينى اساس لرى، مىلى هويتى نى سقلەشى و علمى معيارلر گه مطابق تيارلر، اۇقووچيلر نينگ استعدادينى برچه اخلاقى و علمى زمينه لرده ياريتيب، اولر نينگ اۇيلىش، ابتكار و تجسس جس لرينى كوچه تييريش گه ايتيلهدى . بحث قيليش و روادارليك، اۆلكه سپورليك تۇيغوسىنى كوچلنتيريش، مهربانليك، كېچيريم و بيرليك فرهنگى نى رواجلنتيريش معارف وزيرليگى نينگ ينه بير ايستكلريدن بۇليپ، اولرنى درسليك كتابلرده نمايان ايتيش كېرەك .

درسليك كتابلر نينگ مسلكى اۇقوتووچيلرى بۇلمەگن صورتده، نظرده توتيلگن هدف لرنى بيلديره آلەمەيدى . اۇقوتووچى، تعليم و تربيه نينگ اينگ مهم ركنلريدن بير تهسى بۇليپ، اوزگەتيش و تربيه لش برنامە لرينى آلەه آليپ بارىپ بارەدى . اۆلكه ميزده گى قرانغوليك و نادانليككە قرشيليك بيلديرگن تعهدلى، ايچ كوير و يخشى اۇقوتووچيلردن، تعليمى نصابنى اخلاص و انيqliك بيلن تطبيق ايتيب، اۆلكه ميز نينگ بالەلرى و ياش لرينى بيلم، اخلاق و معنويت نينگ اينگ يوكسك چوقيسىنى فتح ايتيش گه رهنما بۇلىش لرينى آرزو ايتەمن .

مردم نينگ جدى ياردمى بۇلمەگن صورتده اۆلكه ميز نينگ اوزگەتيش تيزيمى نينگ كاميابليگى ناممكن دير . شوندهى افغانستان نينگ برچه شريف ملتى، اينيقسه عايلەلر و عزيز اۇقووچيلر نينگ آتە-آنەلريدن معارف هدفلرى نينگ تحققى تۇغريسيدة هېچ قندهى ياردم ليش لريدن واز كېچمس ليكلرينى ايستەيمن . همدە برچه حرمتلى بيلم دانلر، قدرلى يازووچيلر، تعليم و تربيه متخصصلرى و اۇقووچيلر نينگ آتە-آنەلريدن درسليك كتابلرنى يخشى لشتيريش تۇغريسيدة اېزگو نظرلر و پيشنهادلر و معارف وزيرليگى نينگ قۇلەى نقدلرينى ارائه ايتيب، ياردم بېرىش لرينى ايستەيمن .

اوشبو درسليك كتابنى تيارلش، تأليف و چاپ قيليش ده زحمت چېككن معارف و وزيرليگى نينگ برچه بيلم دان مؤلفلرى و ادارى و فىنى ايشلاووچى لريدن همدە درسليك كتابلرنى چاپ و ترقه تيشده ياردم بېرگن برچه مىلى و خلق ارا ادارەلر گه صميمى منت دارچيليك بيلديريش نى لازم بيلهمن .

اداغده نهائت مهربان تينگرى تعالى دن معارف مقدس آرمانلرينى تحقق ايتيش ده مېن گه ياردم بېرىشنى التماس

ايتەمن . **إنه سمیع قریب مجیب**

دكتور اسدالله حنيف بلخى

معارف وزیرى

عنوانلر فہرستی

سان عنوانلر:	وقت:	بیتلر
۱- اللہ ﷻ	بیر درسلیک ساعت	(۱)
۲- حضرت محمد ﷺ	ایگی درسلیک ساعت	(۳)
۳- تورتینچی صنف گہ خوش کبلیب سیز	بیر درسلیک ساعت	(۶)
۴- حضرت عمر فاروق ؓ	بیر درسلیک ساعت	(۸)
۵- کتاب	ایگی درسلیک ساعت	(۱۰)
۶- اولکھ میز	بیر درسلیک ساعت	(۱۳)
۷- اولکھ کور کم لیگی	بیر درسلیک ساعت	(۱۶)
۸- امیرعلیشبہر نوایی	بیر درسلیک ساعت	(۱۹)
۹- املاء و انشاء	ایگی درسلیک ساعت	(۲۱)
۱۰- شعر	بیر درسلیک ساعت	(۲۴)
۱۱- نثر	بیر درسلیک ساعت	(۲۶)
۱۲- تیش لر نی اسرہش یؤللری	بیر درسلیک ساعت	(۲۸)
۱۳- گپ (جملہ)	ایگی درسلیک ساعت	(۳۰)
۱۴- بیرلیک زمانی	بیر درسلیک ساعت	(۳۲)
۱۵- آتہم دن کپلگن خط	بیر درسلیک ساعت	(۳۴)
۱۶- شکلداش سؤز	ایگی درسلیک ساعت	(۳۶)
۱۷- خطرلی اویین لر	بیر درسلیک ساعت	(۳۸)
۱۸- لطیفہ	بیر درسلیک ساعت	(۴۱)
۱۹- ابرکین لیک	بیر درسلیک ساعت	(۴۳)
۲۰- معناداش سؤزلر	ایگی درسلیک ساعت	(۴۶)
۲۱- یورت (وطن - یشش جای)	بیر درسلیک ساعت	(۴۸)
۲۲- حشر	بیر درسلیک ساعت	(۵۱)
۲۳- ظہیرالدین محمد بابر شاہ	ایگی درسلیک ساعت	(۵۴)

- ۲۴- حرام مال ..... بىر درسلىك ساعت (۵۷)
- ۲۵- قرمە - قرشى سۆزلر ..... ايگى درسلىك ساعت (۵۹)
- ۲۶- قرى لرنى حرمت قىلىش ..... ايگى درسلىك ساعت (۶۱)
- ۲۷- ادب ..... بىر درسلىك ساعت (۶۴)
- ۲۸- ياردەملىشىش ..... بىر درسلىك ساعت (۶۶)
- ۲۹- سۆز توركوملرى "كلام اجزاسى" ..... ايگى درسلىك ساعت (۶۹)
- ۳۰- ھىروىين ..... ايگى درسلىك ساعت (۷۲)
- ۳۱- كولگولى گپ ..... بىر درسلىك ساعت (۷۵)
- ۳۲- ات (اسم) ..... ايگى درسلىك ساعت (۷۸)
- ۳۳- تبعيض، نيمە اوچون؟ ..... بىر درسلىك ساعت (۸۱)
- ۳۴- تورداش و اتاقلى اتلر ..... ايگى درسلىك ساعت (۸۳)
- ۳۵- نصيحت ..... بىر درسلىك ساعت (۸۵)
- ۳۶- تىرىكلىك اوچون قوياش ..... بىر درسلىك ساعت (۸۷)
- ۳۷- بابارحيم مشرب ..... بىر درسلىك ساعت (۹۰)
- ۳۸- حكايت ..... بىر درسلىك ساعت (۹۴)
- ۳۹- كمپيوتر ..... بىر درسلىك ساعت (۹۶)
- ۴۰- اتلر نىنگ يسەلىشى ..... بىر درسلىك ساعت (۹۹)
- ۴۱- عيال لرحوقى ..... بىر درسلىك ساعت (۱۰۱)
- ۴۲- سۇنگى منزل ..... بىر درسلىك ساعت (۱۰۳)
- ۴۳- اوچىش قىسەسى ..... بىر درسلىك ساعت (۱۰۵)
- ۴۴- نماز ..... بىر درسلىك ساعت (۱۰۸)
- ۴۵- ايچىملىك سوو ..... بىر درسلىك ساعت (۱۱۱)
- ۴۶- يرهشتىرىش ..... بىر درسلىك ساعت (۱۱۴)
- ۴۷- معارف ترانهسى ..... بىر درسلىك ساعت (۱۱۷)
- ۴۹- لغت لر ..... (۱۱۸)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بیرینچی درس

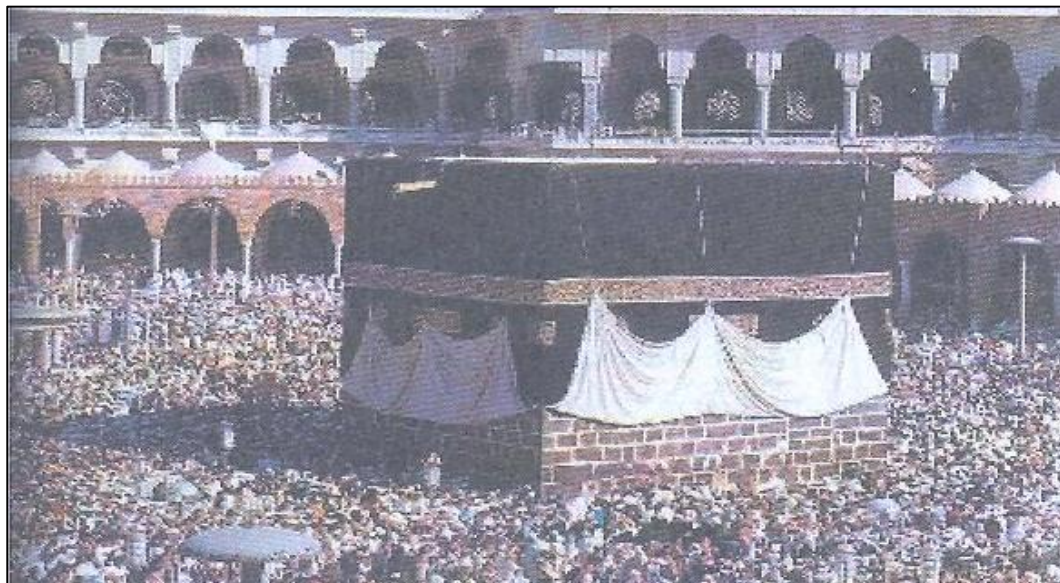
هدف: مسلمان اؤقووچی باله هر ایشنی باشله گنده الله ﷺ یاردمی نی تپله شی و اونینگ مبارک آتی گه قیزیقیشی.

۱- یخشی اؤقووچی، نیمه باره ده الله ﷺ نینگ یاردمی نی خواهله یدی؟

۲- قیین چیلکده کیم دن یاردم ایسته یسیز؟

۳- تورتینچی صنفنی موفقیتلی توگه تیش اوچون کیم نینگ یاردمینی

ایسته یسیز؟

الله ﷺ

اؤتگن ییل، اوچینچی صنفنی الله ﷺ یاردمی بیلن توگه تیب، بو ییل تورتینچی صنفگه کیردیک. حرمتلی سر معلیمیز، شو ییل نینگ باشیده ینگی مضمون لر درسلیک کتابلری نی بپردی. شو مضمون لردن یخشی فایده لیش و کونده لیک ایش تقسیم اوقاتی نی توزیش اوچون کته اکه دن یاردم آله من. الله ﷺ دن بو ییل نی هم اؤتگن اوچ ییل دپک مپن گه

آسان قىلىپ، بىرچە درس لىرىمىنى يىخشى اۋرگىنىپ، يىنگى-يىنگى نىرسەلەرنى بىلىپ اىشىمگە ياردەم اىستەيمىن.

اى اللە ﷺ، كوچىمىنى كۆپەيتىر و شو بىل ھىم درس لىرىمىنى يىخشى توگە تىشىم و اعلى درجەدە كامىاب بۇلىشىم اوچون مېنگە ياردەم و توفىق عىنايت قىل.

(آمىن ياربّ العالمىن)

* * *

حرمتلى اۇقتىووچى!

۱- اللە ﷺ نىنگ قدرت لىرى دن نېچىتەسىنى اۇقووچىلردن سۇرەب، سۇنگى دە، كۇپراق توفىق بېرىنگ.

۲- اللە ﷺ دن ياردەم تىلىش نى، عملى شكلدە اۇقووچىلەرگە بىجرتىرىنگ.

عزىز اۇقووچىلەر!

۱- كۇز بىلن قولاق لىرىنگىز مھىم لىگى بارەسىدە سۇزلىنگ.

۲- ھىرىرىنگىز بىر- بىرسۇراق گپ توفىق.

۳- اىكى اياق لىرىنگىز بۇلمە گندە، قندەى قىين چىلىك لرگە اوچرەشىنىگىز مېمكىن لىگى نى دفتر لىرىنگىز گە يازىنگ.

سىنىش:

۱- اۇقووچىلەر، اللە ﷺ ىرە تگن نىرسەلر بارەسىدە سۇز لەى آلەدىلر مى؟

۲- اۇقووچىلەر، اللە ﷺ دن ياردەم تىلىش نى بىلىپ دىلر مى؟

۳- اۇقووچىلەر، درس متنى نى اۇقىپ، يازىپ، او حق دە سۇز لەى آلەدىلر مى؟

اوى تاپشىرىغى:

قوىدەگى بىرلىك سۇز لىرىنى كۇپلىككە اۋز گرتىرىپ، ھىر بىرىگە بىر گپ توفىق:

قلم ، كىتابچە ، مىز ، تخته

اىسلىتمە: حرمتلى اۇقتىووچى بىرلىك و كۇپلىك سۇز لىرى حق دە اۇقووچىلەرگە معلومات بېرىسەن.

ايگىنچى درس

هدف: پىغمبرىمىز حضرت محمد ﷺ حقىده معلومات تاپىش، اولرگه حرمت قىلىش و او كىشى نىنگ ايشلرىدن اۋرنك آلىش.

- ۱- قىسى صنف كىتابىده پىغمبرىمىز حضرت محمد ﷺ حقىده يازىلگن اېدى؟ اوندە نىمه بارە دە معلومات بېرىلگنىنى آيتىنگ.
- ۲- پىغمبرىمىز نىنگ آيتگن سۆزلرى و قىلگن ايشلرىدن بىرارتەسىنى آيتە آلەسىزمى؟
- ۳- پىغمبرىمىز قە بېردن اېدىلر؟ اسلام دىنى اوچون كۆرگن قىين چىلىكلرى حقىده سۆزلەى آلەسىزمى؟

حضرت محمد ﷺ

حضرت محمد ﷺ نىنگ آتەلرى عبدالله و آتەلرى بىبى آمنە اېدى. او كىشى ربيع الاول آيى نىنگ اۋن ايگىنچى سىده مكە معظمه دە توغىلدىلر. آتەلرى، او كىشى نىنگ توغىلگنىدن آلدين راق وفات قىلگن اېدى. آلتى ياشر بۇلگن لرىده آتەلرى بىبى آمنە

هم وفات قىلدى. انه لرى وفات اېتگندن سۇنگ، بابالرى عبدالمطلب اول كىشى نىنگ تربيه سى نى اۇز عهدەسىگە آدى. عبدالمطلب، حضرت محمد ﷺ نى كۇپ سېور اېدى. حضرت محمد ﷺ بالەلىكدن يىخشى اخلاقلى، كۇپ مهربان، آدابلى، صداقتلى و نېك كردار كىشى اېدىلر. دايم تۇغرى سۇزلب، وعدەلرى نى عمل گە آشيرر اېدىلر. شونىنگ اوچون، امين لقبى نى كسب قىلدىلر.

حضرت محمد ﷺ يىگىرمە بېش ياشلرىدە بى بى خدىجه (رض) بىلن اوپلندىلر، قىرق ياشگە كىرگن لرىدە الله ﷻ تامانىدن پىغمبرلىككە مبعوث بۇلدىلر.

حضرت محمد ﷺ پىغمبر بۇلگن لرىدن باشلب، اۇن اوچ يىل گچە قرىشلىر ظلمى نى چېكىب، آخر مگەدن مدینه گە هجرت قىلدىلر. مدینه مئورهده اسلام دىنى نى كوچىتىرىش اوچون كۇپ محنت چېكىب، غزالر قىلىب، آچلىكلر و تورلى عذاب لرگە چىدەب، مبارك تىشلىرى شهيد بۇلدى. نتيجهده سگىزىنچى هجرى يىلى رمضان آيى نىنگ يىگىرمە سىدە، مسلمان لر تامانىدن مگە مكرمە فتح بۇلدى.

حضرت محمد ﷺ اۇنىنچى هجرى يىلى، ربىع الاول آيى نىنگ اۇن ايگى سىدە آلتىمىش اوچ ياشلرىدە عالم دن اۇتدىلر.

(اِنَّاللهِ وَاَنَا اِلَيْهِ رَاَجِعُونَ)

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- حضرت محمد ﷺ حقىدە اۇقووچىلر سويەسىگە يره شه سۇزلنگ.
- ۲- حضرت محمد ﷺ نىنگ بالەلىك دورىدە گى يورىش - تورىش لرى حقىدە سۇزلنگ.
- ۳- حضرت محمد ﷺ نىنگ مگە معظمە دن مدىنە منوره گە هجرت قىلگن لرى سبب لرىنى ايتىب بېرىنگ.

عزيز اۇقووچىلر!

- ۱- گروپ لرگە بۇلىنىب، يىغمبرىمىز اخلاق لرى بارەسىدە سۇزلىشىب، هر بىر گروپ دن بىر اۇقووچى صنف قرشى سىدە تورىب، او كىشى نىنگ فضىلت لرىدن ايتىب بېرسىن.
- ۲- يىغمبرىمىز نىنگ آتە، بابا و آنە لرى آتلىرى نى دفترچە لرىنگىز گە يازىنگ.
- ۳- كىم نى يىغمبر دىب ايتە آله مىز؟ بو حقدە اوچ سطرلىك بىر متن يازىنگ.

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلر، درس متنى نى اۇقىب، يازە آله دىلرمى؟
- ۲- اۇقووچىلر يىغمبرىمىزنى تانىب دىلرمى؟
- ۳- اۇقووچىلر، يىغمبرىمىز نىنگ آتە، آنە و بابالىرى آتلىرى نى بىلىب دىلرمى؟
- ۴- اۇقووچىلر، يىغمبرىمىز نىنگ قىلگن ايشلرى حقىدە سۇزلەى آله دىلرمى؟

اوى تاپشیریغى:

هر بىر اۇقووچى، يىغمبرىمىز حقىدە اوچ سطرلىك متن يازسىن.

اوپچىنىچى درس

ھدف: اۋتگن يىلدە اۋقىلگن نرسەلرنى قىسقىچە تىكرار اېتىش و تۇرتىنچى صنف بارەسىدە معلومات تاپىش.

- ۱- اۋتگن يىلدە اۋقىلگن نرسەلرىنگىز نىنگ بىر نېچىتەسىنى ايتىنگ.
- ۲- اوچ ايليک رخصت كونلردە بجرگن ايشلرىنگىز حقيده سۈزلنگ.
- ۳- اۋتگن قىش دە قار و ياغمير ياغکن ابدى مى؟ شو بارەدە سۈزلنگ.

تۇرتىنچى صنف گە خوش كېلىپ سىز!

عزيز اۋقووچىلر! يىنگى اۋقوو يىلىنگىز قوتلوق بۇلسىن. سىزلر اوچ اۋقوو يىلىنى اۋتكزىپ، تۇرتىنچى يىل گە قدم قۇيدىنگىز. اۋتگن اوچ يىلدە اۋزبىك تىلى نىنگ الفبا حرفلرى، تورلى سۈزلر و گپلر نىنگ يازىلىشى و اۋقىلىشىنى اۋرگنىپ، خط بېلگىلرنى تانىدىنگىز. آداب، اخلاق و اېل ارەسىدەگى عنعنەلر بىلن تانىشىدىنگىز. بو يىل تۇرتىنچى صنف دە يىنگى مضمونلر اۋقىلەدى. بولر، تاريخ، جغرافيه، ھندسە و انگلىسى دن عبارت دىر.

بو يىنگى درسلىك لاردا يىنگى مضمون و مطلب لار بار. اوشبو مطلب لاردا، يىخشى فايدەلنىش، ھەر بىرىنىڭ كېرەكلىكى دىر. قىممەتلىق ۋاقىت لارنىڭ بېھودە قۇلدن بېرمەي، اۋز درس لارنىڭ يىخشى اۋقىسىنىڭ، بو يىلنى ھەم اعلە درجە لار بىلەن توڭ تىب، بېشىنچى سىنىپ گە اۋتەسىز.

* * *

ھەرمتلىق ۋاقىت توۋچى!

۱- اۋتەن يىل لاردا اۋقىلگەن مطلب لارنى قىسقاچە تەكرار ايتىپ، يىنگى مضمون لار بارەسىدە سۆزلەنگەن.

۲- يىنگى سۆزلەرنى تەختە گە يازىپ، اۋقوۋچىلاردا گپ تۈزىشنى اىستىگەن.

غەزىز اۋقوۋچىلار!

قويىدەگى بۇش جاي لارنى، كېرەكلىك سۆزلەر بىلەن تۈلدۈرۈڭ: خط بېلگى ----- تانىدىڭىز.

شەرىپلەن نەزەرەسىدەگى ----- لارنى بىلدىڭىز.

يىنگى اۋقوۋچىلارنىڭ ----- بۇلىسىن.

۲- ھەر بىرىنىڭ اۋچىلىك رەختىدە بەرگەن ايشلارنىڭ بارەسىدە سۆزلەنگەن.

۳- ھەر گروپدا بىر كىشى درس مەنىنىڭ مقصد و مەھۇمى ھەققىدە بىلگەن لارنى سۆزلىسىن.

سىنىش:

۱- اۋقوۋچىلار درس مەنىنى اۋقىپ، يازەلەدىلەرمۇ؟

۲- اۋقوۋچىلار، اۋتەن يىل لاردا اۋقىلگەن نەرسە لارنى ھەققىدە قىسقا مەلۇمات بەرەلەدىلەرمۇ؟

۳- اۋقوۋچىلار بۇش جاي لارنى كېرەكلىك سۆزلەر بىلەن تۈلدۈرەلەدىلەرمۇ؟

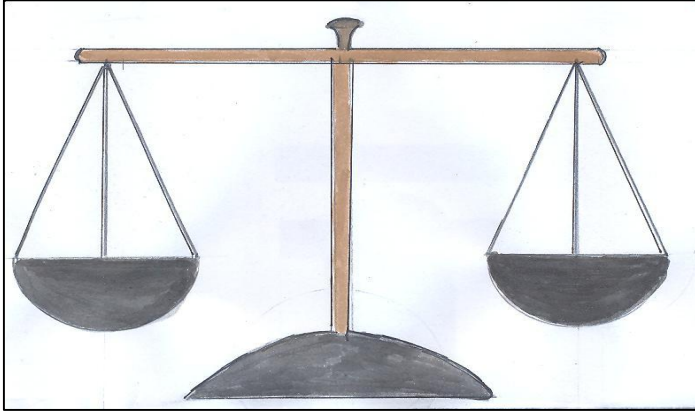
اۋ تاپشۇرغۇ:

ھەر بىر اۋقوۋچى كۈندەلىك ايش رەجەسىنى تۈزۈپ كېلىسىن.

تۇرتىنچى درس

ھدف: ھىزرت ھمر فاروق ؑ و بجرگن ايشلرى ھقىدە مەلۇمات تاپىش.

- ۱- تۇرت خلىفە ھقىدە بىلگن لرىنگىزنى آيتىنگ.
- ۲- ايكىنچى خلىفە كىم ابدى؟ او كىشى ھقىدە بىلگن لرىنگىزنى سۇزلىنگ.
- ۳- خلىفە بىلن پادشاھ نىنگ فرق لرىنى آيتىنگ.

ھىزرت ھمر فاروق ؑ

ھىزرت ھمر فاروق ؑ ھطاب نىنگ اوغلى، ھىزرت محمد ؑ نىنگ ايكىنچى يارى ابدى. او، ھىزرت ابوبكر صدىق ؑ وفاتى دن سۇنگ، ھلافت گە يېتدى. ھىزرت ھمر فاروق ؑ دايم ھق نى باطل دن اجرە تر ابدى. شونىنگ اوچون، پىغمبرىمىز اونگە فاروق دېب، لقب قۇيگن ابدىلر. ھىزرت ھمر ؑ نىنگ ھلافت دورىدە برچە اولوس او كىشى نى كۇرىب، اۇز ھق لرى نى سۇره آلر ابدىلر. ھىزرت ھمر ؑ نىنگ اوى- جايى، كىيم- كېچكى و يېمك- اىچمكى باشقە لردن فرقلى اېمس ابدى. دايم تون دە كۇچە لرنى گېزىب، ابل نىنگ ھال- احوالى دن ھبر آلىب، قىين چىلىك لرىنى حل اېتر ابدى.

حضرت عمرؓ دورىدە ايران، شام، فلسطين و مصر فتح بۇلىب،
مردم لرى اسلام دىنى گە مشرف بۇلدىلر. حضرت عمرؓ تامانىدن
تعيين بۇلگن والى لر و مامورلر دايم ابل خدمتىدە ابدىلر.
بو خليفه نىنگ دورىدە شوندىكى عدالت برقرار ابدى كه،
بوكون گچە بوتون اسلام عالمى اونىنگ دورى وعدالتى گە فخرلنەدى.
بو عادل خليفه نى اۇن بىل و االتى اى خلافتى دن كېين ((ابولؤلؤ)) االتى
بىر منافق، بامداد نمازى نى ادا اېتىش پىتىدە يرهلنتىرىب، شهيد قىلدى.

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- حضرت عمر فاروقؓ باره سىدە اۇقووچىلر گە معلومات بېرىنگ.
- ۲- درس متنى نىنگ هر بىر بۇلىمى نى اۇقووچىلردن سۇرەب، بىلمەگن جايلرى نى
توشونتىرىنگ.
- ۳- سۇراق و بيانە گپلرنى اۇقووچىلر گە توشونتىرىنگ.

عزيز اۇقووچىلر!

- ۱- هر بىرىنگىز، درس متنى نى اۇقىب، يازىب، او بارەدە اۇز اۋرىنىگىزدن تورىب
سۇزلىنگ.
- ۲- هر بىرىنگىز، اۇز دفترىنگىز گە ايگى سۇراق گپنى يازىنگ.
- ۳- هر بىرىنگىز، عدالت باره سىدە ايگى سطرلىك متن يازىنگ.

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلر، درس متنى نى اۇقىب، يازىب، او بارەدە باشقەلر گە معلومات بېرە
آلەدىلرمى؟
- ۲- اۇقووچىلر، بيانە و سۇراق گپلر تىزىب، اولرنى بىر- بىرىدن اجرەتە
آلەدىلرمى؟
- ۳- اۇقووچىلر، عادل سۇزى باره سىدە قىسقە متن يازە آلەدىلرمى؟

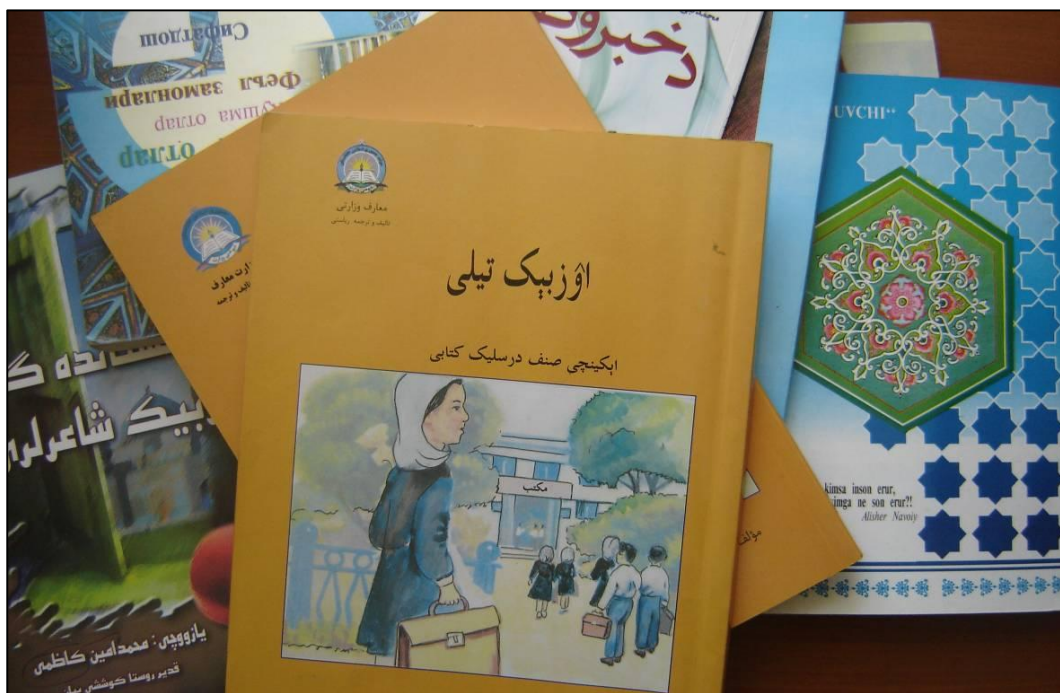
اوى تاپشيريغى:

حضرت عمر فاروقؓ باره سىدە بىر قىسقە مقاله يازىنگ!

بېشىنچى درس

ھەدەف: كىتاب اھمىيىتى دن آگاہ بۇلىش، كىتاب اۇقىش گە قىزىقىش و كىتابنى يىخشى اسرەش.

- ۱- كىتاب حقىدە سۇزلىنگ.
- ۲- قندەى كىتابلرنى اۇقىسىز؟ بو بارەدە سۇزلىنگ.
- ۳- نېچە كىتابنىنگ آتىنى آيتىنگ.
- ۴- قىسى كىتابخانە گە بارىب، كىتاب اۇقىسىز؟ بو بارەدە سۇزلىنگ.

كىتاب

بىلىملى و متخصص كىشىلر كۆپ محنت چېكىب، تورلى موضوعلردە كىتابلر يازگنلر. كىتاب، يىخشى يۇلداش دىر. سىز بىلن يىخشى سۇزلىشەدى. بىلمەگنلر يىنگىزنى بىلدىرىب، سىزنى بىلىملى قىلەدى. دىن و دنيا حقىقتلرى و حىيات يۇل-يۇرىقلرنى كىتابدن اۋرگنەسىز.

يخشى باله دايم كتاب اوقيب، بيلمه گن نرسه لرى نى كتاب دن
اۋر گنه دى. كتاب اۋقى آله ديگن كيشى كتاب اۋقىش اۋر نىگه بېھوده
ايش لىر بىلن شغللە نىب، قيمتلى وقتى نى فايده سىز اۋتكزسه،
اۋزىگه، عايله سى و جمعيتى گه يخشى خدمت قىله آلمه دى.

كتاب

اي كتابيم، اي كتابيم، اي كتاب
هر سۋراغيم گه بېرسن بىر جواب
هر بىلیم ده شهره بۇلسه گر كيشى
سېندن اۋر گنگن بىلیم نى هر كيشى
هر كسل ليكنينگ دواسى سېنده دور
جمله عالم اعتلاسى سېنده دور
كىم كه بۇلسه سېنگه مونس سېنگه يار
اېل ارا تاپگه ي اولوغ نام-اعتبار
اي كتابيم، اي كتابيم، اي كتاب
سېن سعادت منبعى، سېن آفتاب

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- كىتاب بارەسىدە اۇقووچىلار سويەسىگە يره شه معلومات بېرىنگ.
- ۲- درس متنى ده گى شعرنى معنا قىلىنگ.
- ۳- دايمى كىتاب اۇقىش گە اۇقووچىلارنى قىزىقتىرىنگ.

عزيز اۇقووچىلار!

- ۱- هر بىرىنگىز، درس متنى حقىدە سۇزلىنگ.
- ۲- هر بىرىنگىز، درس متنى ده گى شعردىن ايگى مصرعنى اۇقىب، معنا قىلىنگ.
- ۳- درس متنىدە گى يىنگى سۇزلارنى اۇز دفتىرلىرىنگىز گە يازىب، اولىرىلن گپ تولىنگ.

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلار، كىتاب اهمىتى حقىدە معلومات تاپىب دىلرمى؟
- ۲- اۇقووچىلار، كىتاب بارەسىدە يازىلگن شعرنى معنا قىلىب، او بارەدە توضيح بېره آله دىلرمى؟
- ۳- كىتاب اۇقىش بارەسىدە سۇزلىب، يىنگى سۇزلردن گپ تولزه آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىغى:

كىتاب حقىدە اوچ سطرلىك مقاله يازىنگ.

آلتىنچى درس

هدف: اۆلكه حقيده معلومات تاپيش و اۆلكه ترقياتى و يوكسلىشى گه قىزىقىش.

۱- اۆلكه حقيده كيم سۆزلەي آلەدى؟

۲- اۆلكه مېزدە تاپىلەدىگن نرسەلر بارەسىدە سۆزلەي آلەسىزمى؟

۳- اۆلكه مېز تىنچلىگى و آبادلىگى اوچون، اۆلكه داشلرېمېز مسؤوليتلرې حقيده

سۆزلەي آلەسىزمى؟

اۆلكه مېز

افغانستان، بېزىنىگ عزيز اۆلكه مېز دېر. اۆلكه مېزدە، پشتون، تاجىك، اۆزبېك، توركمن، هزاره، نورستانى، پشه يى، بلوچ، هندو و باشقه تورلى ملتلر يشه يدېلر. اۆلكه مېز نىنگ شمالي ده تاجىكستان، اۆزبېكستان و توركمنستان جمهوريتلرې، غرب تامانىدە ايران، جنوب و جنوب شرق تامانىدە پاكستان و شمال-

شرق تامانیده چین مملکتی قوۋشنى دىر. اۋلكە مىزنىڭ اقلىمى
فارهەم و ياقىملى دىر.

اۋلكە مىزنىڭ يېر اۋستىدەگى بايلىكلرى كۆپ دىر. نفت و گاز
قودوقلىرى اۋلكە مىزنىڭ شىمالىدە؛ يعنى جوزجان و سرپىل
ولايتلىرىدە موجود. اما، بو بايلىك منبعى دن حالىگچە فى و
اونوملى بهرە آلىنگن اېمس. شونىڭدېك، باميان ولايتىدە
حاجى گك تېمىر كانى، لوگر ولايتىدە عىنك مس كانى، بدخشان
ولايتىدە لاجورد، لعل و طلا كانلىرى، پنجشېر ولايتىدە زمرد
كانى، كىر و نورستان ولايتلىرىدە تورلى قىمتبەها
تاشلىر كانلىرى، سروبى اولوسوال لىگىدە ياقوت كانى و تخار
ولايتىدە توز و طلا كانلىرى بار. اگر بو طبعى بايلىكلردن اونوملى،
فى و تۇغرى فايدەلىنلسە، عزيز اۋلكە مىز از مدتدە قشاقلىكدن
چىقىب، يوكسلىش و بايلىك تامان گە يۇل اچەدى.

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- اۇقووچىلرگە اۈلكە مېز قۇشنى لرى بارەسىدە مەلومات بېرىنگ.
- ۲- اۈلكە مېز نېنگ بايلىك لرى حقىدە سۇزلىنگ.
- ۳- اۈلكە مېز يوكسلىشى اوچون اۇقووچىلردن اېركىن فكلرلى نى سۇرەنگ.

عزىز اۇقووچىلر!

- ۱- اۈلكە مېز نېنگ بېر اۈستى و بېر اوستى بايلىك لرى حقىدە سۇزلب، هر بېر اۇقووچى بېر بايلىك منبعى بارەسىدە بېر نېچە سطرلى متن دفترچە سېگە يازسىن.
- ۲- اۈلكە مېز نېنگ يوكسلىش يۇللىرى حقىدە هر بېر اۇقووچى اۈزى نېنگ اېركىن فكلرى نى بېلدىرسىن.
- ۳- هر بېر اۇقووچى، اۈلكە مېز قۇشنى لرى حقىدە اېرى-اېرى سۇزلسىن.
- ۴- اۇقووچىلر، درس متنى دەگى ينگى سۇزلىرى دفتلرلى گە يازىب، هر بېرىگە جملە توزسىن لر.

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلر، اۈلكە مېز قۇشنى لرى حقىدە سۇزلى اۈلەدىلر مى؟
- ۲- اۇقووچىلر، اۈلكە مېز بايلىك لرى حقىدە سۇزلى اۈلەدىلر مى؟
- ۳- اۈلكە مېز نېنگ يوكسلىش يۇللىرى بارەسىدە اېركىن فكلر بېلدىرە اۈلەدىلر مى؟
- ۴- ينگى سۇزلىرگە جملە توزە اۈلەدىلر مى؟

اوى تاپشېرىغى:

- اۇقووچىلر، اۈلكە بايلىك لرى حقىدە تۇرت سطرلىك بېرمتن يازىب كېلسىن لر.

يېتىنچى درس

ھەدەف: اۇقۇوچىلەرگە نەھال اېكىش فايدەلرینی بىلدیریش، اولرنی نەھال لرنی

سیندیرمس لیک، اوزمس لیک و کۆرکەم لیکكە قیزیقتیریش.

۱- کۆرکەم لیک نیمە دیر؟ بیلسنگیز، سۆزلنگ.

۲- اویینگیز، مکتیبینگیز، قیشلاغینگیز، شەهرینگیز و اۆلكەنگیز کۆرکەم لیگی حقیدە

سۆزلەى آلەسیزمی؟

۳- اگر بیرار اۇقووچی، بیرار نەھال نی سیندیرسە، سیز نیمە قیلەسیز؟

اۆلكە کۆرکەم لیگی

اۆلكەمیز، شەهریمیز، قریه و قیشلاق لریمیزنی تورلی نەھال لر و

گل لر اېكىش یۆلى بیلن یشنەتیب، کۆرکەم قیلە آلەمیز. هر بیر

کیشی هر ییلدە بیر نەھال دن اېکسە، وطن و یورتیمیز نینگ کۆرکەم

بۆلیشى حتمی دیر.

مكتبىمىز باغچەسىدە تورلى درختلر و گل لىر اېكىلگن.
شونىنگ اوچون، مکتب باغچەسى كۆپ كۆركم و چىرايلى
كۆرىنەدى. اولوغ بېگ دېگن بىر صنفداشىمىز شوندى قىسە
قىلەدى:

بىز نىنگ قىشلاغىمىزدە كۆكلم فصلى نىنگ بىرىنچى
هفتەسىدە ھەر كىم بىر - بىر نىھال اېكىب، اونى يىخشى اسرەب
اۋستىرەدى. ھەر كىم بىل نىنگ باشىدە بىر نىھال اېكىب، اونىنگ
اۋستىرسە، اولكە كۆركم لىكى گە كتە حصە قۇشىب، اېزگو ايش
قىلگن بۇلەدى.

مېن ھم حويلىم باغچەسىدە تورلى نىھال لىر و گل لىرى اېكىن
من. ھەر كون اېرتەلب اولرىنى سوغارىب، يىخشى اسرەب،
اۋەيلەيمىن. اتەم بو ايشىمىدن جودە خوش دىرلر. كۆركم لىكى نىنگ
جودە كۆپ فايدەلىرى بار؛ نېگە كە كۆركم و سىرسىز بۇلگن
بىرلر نىنگ ھواسى پاكىزە بۇلىب، جودە چىرايلى كۆرىنەدى.

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- اۇقووچىلرگە ىشش جايلىرى، مکتبلىرى، قىشلاقلىرى، شىهرلىرى، ولايتلىرى و اۆلكهلىرى كۆركملىگى فايدەلىرى حقىدە سۆزلىنگ.
- ۲- اېكىلگن نهاللىرىنى اسرەش حقىدە سۆزلىنگ.
- ۳- درس متنى دەگى ىنگى سۆزلىرىنى تختهگە يازىب، هر بىرىگە گپ توزىنگ.

عزيزاۇقووچىلر!

- ۱- هر بىرىنگىز، كۆركملىك حقىدە اولوغ بېك سۆزلىرىدىن بىر سۆزنى دفترلىرىنگىزگە يازىنگ.
- ۲- اۆلكه كۆركملىگى فايدەلىرى حقىدە سۆزلىنگ.
- ۳- هر بىرىنگىز عملى صورت دە گل و نهال اېكىب، نهال اۋستىرىش حقىدە ايرى-ايرى سۆزلىنگ.
- ۴- درس متنىنى تاووش سىز اۋقىب، بىلمەگن نرسەلىرىنى اۇقتووچىنىڭىزدىن سۆرەنگ.

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلر، گل و نهال اېكىش، اۋستىرىش و اونى سىنىدىرمىسلىك فايدەلىرىنى بىلىب دىلمى؟
- ۲- اۆلكه كۆركملىگى فايدەلىرى حقىدە سۆزلىرى اۆلكە دىلمى؟
- ۳- درس متنىنى اۋقىب، ىنگى سۆزلىرىگە جملە توزە اۆلكە دىلمى؟

اوى تاپشىرىغى:

ىشش جايلىرىنىڭ كۆركملىگىگە حصە قۇشگن كىشىلىرىنىڭ اۆلكە دىلمىنى يازىب كېلىنگ.

سگیزینچی درس

هدف: امیرعلیشېر نوایی نی تانیب، اؤزبېک تیلی و اولوسی منفعتی اوچون قیلگن خدمت لریدن آگاه بؤلش، اونینگ منظوم و منثور اثرلرینی اؤقیب، اؤرگنیش.

۱- صنف لرینگیزده کیم نینگ آتی علیشېر دیر؟

۲- علیشېر نوایی حقیده بیلگن لرینگیز نی آیتینگ.

۳- علیشېر نوایی نینگ شعرلری نی اؤقیب، حکمتلی سؤزلریدن بیرار نمونه سی نی

آیته آله سیزمی؟

* * *

امیر علیشېر نوایی

امیرعلیشېر نوایی تۆقیزینچی هجری-قمری عصرده یشه گن اپنگ بویوک و افتخارلی شاعر، عالم، یازووچی و سیاست اربابی دیر. نوایی

(۸۴۴ ه.ق) ییلی هرات شهزیده تېموری لر درباریده کته عزت و اعتبار تاپگن، غیاث الدین کیچکینه بهادر عایله سیده دنیا گه کېلدی. او، اؤز زمانه سی نینگ رواجلنگن بیلیم لرینی هرات، مشهد و سمرقند شهر لریده اؤرگندی. نوایی (۸۷۳ ه.ق) ییلده سلطان حسین میرزا بایقرا چقیریغی بیلن سمرقند دن هرات گه کېلیب، اونینگ درباریده اول مهردار و کپین اېسه، وزیر بؤلېب تعین لندی.

نوایی، اېل منفعتی، آسایشی و تینچلیگی نی اؤیلېب، باغ و باغچه لر، عمارت لر، مدرسه لر، کتابخانه لر، مسجد لر، حمام لر، کاروانسرا لر و کؤپریک لر کبی کؤپ خیریه بنالرنی قوردی. اتاقلی

عالملر، شاعرلر، هنرمندلر، نقاشلر، خطاطلر، صنعت كارلر و تورلى كسب اېگه لرینی اۋز تربيه سيگه آلیب، اولرگه مادى و معنوى ياردملر بېردى.

نوایی (۹۰۶ ه.ق) ییلی هرات شهري ده دنيادن كۈز يومدى و اۋزى قورگن مدرسه سى يانیده دفن ایتیلدى. امیرعلیشېر نوایی دن اۋتیزدن آرتیق منظوم و منثور اثر قالگن. اېنگ مهم و مشهور اثرلری: خزاین المعانی، خمسه، مجالس النفايس و محبوب القلوب دیر.

* * *

حرمتلى اۋقیتوۋچى!

- ۱- امیرعلیشېر نوایی حقیده اۋقوۋچیلر سویه سیگه یره شه سۋزلنگ.
- ۲- امیرعلیشېر نوایی یازگن کتابلری حقیده سۋزلب، اونینگ اثرلریدن بیر یا ایگی نمونه كېلتیریب، اۋقوۋچیلرگه اۋقیب بېرىنگ.
- ۳- امیرعلیشېر نوایی حقیده، بیرار حكايه بېلسنگیز، سۋزلب بېرىنگ.

عزيز اۋقوۋچیلر!

- ۱- درس متنى نى یخشی اۋقینگ و یازىنگ.
- ۲- هر بیرىنگیز، امیرعلیشېر نوایی حقیده بیرار نرسه آیتیب بېرىنگ.
- ۳- هر بیرىنگیز، امیرعلیشېر نوایی گه آتب، اۋچ سطرلیك بیر متن یازىنگ.

سینش:

- ۱- اۋقوۋچیلر، درس متنى نى اۋقیب، یازه آله دیلرمى؟
- ۲- اۋقوۋچیلر، امیرعلیشېر نوایی باره سیده سۋزله ی آله دیلرمى؟
- ۳- اۋقوۋچیلر، امیرعلیشېر نوایی نینگ اولوس منفعتى و یورت تىنچلىگی اوچون قیلگن خدمت لریدن آگاه بۋلیب دیلرمى؟
- ۴- اۋقوۋچیلر، امیرعلیشېر نوایی باره سیده بیرار متن یازه آله دیلرمى؟

اوى تاپشیریغى:

هر بیر اۋقوۋچى، درس متنى دن بیر گپنى سیلب، یازسین.

تۇقىزىنچى درس

ھدف: املاء و انشاء توشونچەلىرى حقىدە مەلۇمات تاپىش، اولرنى بىر- بىرىدىن

اجرە تىب، ھەر بىرىنى ئۆز ئۆرنىدە ايشلەتەش.

۱- املاء نىمە دىر؟ سۆزلىنگ.

۲- انشاء حقىدە سۆزلىنگ.

۳- املاءنى يىخشى بىلەسىزمى يا انشاءنى؟

املاء و انشاء

قوياش، درس باشلىنگندىن ئالدىن ئۇقتىتوچىمىزدىن سۇرەدى:

استاد، لطف ايتىب، املاء و انشاء بارەسىدە مەلۇمات بېرىنگ.

ئۇقتىتوچىمىز، اونىنگ سۇراغىگە قويىدەگى جوابنى بېردى:

املاء، ھەر بىر ايتىلگن گپنى، تۇغرى و خطاسىز يازىش دىر.

مثال: ئۇقتىتوچىمىز قويىدەگى متننى تۇغرى و خطاسىز

يازىشىمىزنى بويوردى.

عزیز اۋقووچیلر! ھر بېراۋقووچى، بېر كېچە و كوندوزدە قېلەدىگن ايشلرى گە تقسيم اوقات توزيشى كېرەك. ايشلرىنى معین وقتلردە بجرگن اۋقووچى، موفق و كامياب سنەلەدى. انشاء: اۋيلەگن و ايستەگن نرسەلرنى مناسب گپلر ارقەلى يازيش دېر.

مثال: محمود، جمعه كوني حيوانلر باغى دە كۈرگن نرسەلرى حقيده قويىدەگى مطلبنى يازدى:

جمعه كوني پېشىن دن كېين، مېن و آى بېك، حيوانلر باغىنى كۈرگنى بارگن اېدىك. حيوانلر باغى نېنگ اېشىگى اَلدىدە كۈپ كېشى لر تكت اَلېش اوچون، نوبتدە تورگن اېدىلر. بېز ھم نوبتدە توريب، ايگىتە تكت اَلدىك و حيوانلر باغىگە كىردىك.

حيوانلر باغىدە تورلى قوشلر و حيوانلرنى كۈردىك. اولر نېنگ تورلى حركتلرى و قىلىقلىرىنى ذوق بىلن تماشا قىلدىك، تماشاگە قىزىقىب، اقشام بۈلگنىنى بىلمەي قالبىمىز.

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- املاء و انشاء حقىدە اۇقووچىلرگە معلومات بېرىنگ.
- ۲- املاء و انشاء سۆزلىرىنى بىلدىرىش اوچون، بىر- بىرمثال كېلتىرىنگ.
- ۳- اۇقووچىلرنى املاء و انشاء گروپلرگە بۆلىپ، املاء گروپىگە املاء ايتىنگ و انشاء گروپىدىن مکتب حقىدە بىرمتن يازىشنى اىستىنگ.

عزيزاۇقووچىلر!

- ۱- ايكى گروپگە بۆلىنىپ، بىرىنچى گروپ، ايكىنچى گروپگە املاء ايتسىن و ايكىنچى گروپ اېسە، بىرىنچى گروپدىن ايرىم موضوعلر حقىدە انشاء يازىشلىرىنى اىستەسىن.
- ۲- ھر بىرىنگىز، املاء و انشاء بارەسىدە سۆزلىنگ.
- ۳- ھر بىرىنگىز، حيوانلر باغى حقىدە بىرمقالە يازىنگ.

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلر، درس متنىنى اۇقىپ، يازىپ، اوبارەدە سۆزلەي آلەدىلرمى؟
- ۲- ھر بىر اۇقووچى، بىر مطلب بارەسىدە اۇز فكىردىن بىر متن يازە آلەدىمى؟
- ۳- اگر بىر مطلب آغزەكى ايتىلسە، اۇقووچىلر اونى تۇغرى يازە آلەدىلرمى؟

اوى تاپشيريغى:

ھر بىر اۇقووچى اۇزى تىلەگن نرسە بارەسىدە بىر متن يازىپ كېلسىن.

اۋىنىچى درس

ھدف: شعر نى تانىب، اۋقىش و يازىش. شاعرلرگە قىزىقىش و اولر نىنگ
ايتگن شعرلردن تىلب، يادلش، اۋقىش و اۋرگنىش.

- ۱- شعر حقىدە سۆزلەي آلەسىزمى؟ بىلگىنىگىزنى ايتىب بېرىنگ.
- ۲- بىرار وزنلى گپنى ايتە آلەسىگىز، ايتىنگ.
- ۳- قۇشيق حقىدە بىلگىنىگىزنى ايتىب بېرىنگ.

شعر

شعر، معنالى، وزنلى، قافىهلى و اھنگلى دىر. شعر يازووچى
كىشىنى شاعر دېدىلر.
شاعرلر قووانچ، غم-قىغو، اخلاق-آداب، پند- نصيحت، آرزو-
اىستكلر، اجتماعى و عرفانى موضوعلردە شعر يازىب، آدملر نىنگ
يورە گىدە جۇشقىن حسلر و يىخشى تويغولرنى اويغاتەدى.

مثال:

مېن قۇزىچە باقمەن   بۇينى گە زنگ تاقە من
قۇزىم آخر قۇى بۇلر   سۇنگرە مېنگە تۇى بۇلر
سوتىن ساغىب ايچرمن   مېن اوندىن كوچ آلرمن
مېن قۇزىمنى ساتمە يمن   جانىم بىرلە سقلە يمن

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- شعر حقىدە اۇقووچىلر سويەسىگە يرەشە سۇزلنگ.
- ۲- ينگى سۇزلرنى تخته گە يازىنگ.
- ۳- شاعر بارەسىدە معلومات بېرىنگ.

عزىز اۇقووچىلر!

- ۱- درس متنى نى اۇقىب، يازىنگ.
- ۲- درس متنى دەگى شعرنى آغزەكى اۇقىب، يادلنگ.
- ۳- هر بىرىنگىز، درس متنى دەگى شعردىن بىر مصرعنى آيتىنگ.
- ۴- ينگى سۇزلر بىلن گپ توزىنگ.

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلر، درس متنى نى اۇقىب، يازە آلەدىلمى؟
- ۲- اۇقووچىلر، شعرنى تانىب، اونگە قىزىقىب دىلمى؟
- ۳- اۇقووچىلر، درس متنى دەگى شعرنى يادل ب دىلمى؟
- ۴- اۇقووچىلر، شاعر كىملىگى نى بىلىب دىلمى؟

اوى تاپشبرىغى:

درس متنى دەگى ينگى سۇزلر بىلن گپ توزىب كېلىنگ.

اۋن بېرىنچى درس

ھدف: نثرنى تانىپ، يازىش و نثر بىلن شعر نىنگ فرق لىرىنى بېلىش.

۱- نثر حقىدە بېلگىنىڭىزنى سۆزلەنگ.

۲- نثر بىلن شعر نىنگ فرق لىرىنى آيتىپ بېرىنگ.

۳- نثر نىمەدن توزىلەدى؟

* * *

نثر

نثر، وزن سىز و قافىە سىز گپ لردن عبارت دىر. نثر خىلمە-

خىل موضوع لىر بارە سىدە يازىلەدى. شونىڭدېك، شىكل

نقطة نىظردن ھم خىلمە-خىل بۇلىب، اونى ادبى نثر، علمى نثر،

ژورنالىستىك نثر و باشقە لىرگە بۇلە دىلر. سىز ھم كۇشش

قىلسىڭىز، نثر يازە آلە سىز. نثر نىنگ شىعدن فرقى وزن، قافىە و

آھنگى دە دىر. يوقارىدە گى درس نىنگ بوتون متنى، نثر دىر.

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- درس متنیده گى ینگى سۇزلرنى تخته گه یازینگ.
- ۲- نثر باره سیده اۇقووچیلرگه قیسقه صورتده تشریحات بېرینگ و شعر بیلن نثرینگ فرق لرى نى آیتینگ.

عزیز اۇقووچیلر!

- ۱- هر بیرینگیز، نثر حقیده سۇزلنگ.
- ۲- هر بیرینگیز اوچ سطرلیک نثر یازینگ.
- ۳- نثر بیلن شعرینگ فرق لرى نى دفترلرینگیزگه یازینگ.

سینش:

- ۱- اۇقووچیلر، درس متنى نى اۇقیب، یازیب، اونینگ مفهومی نى بیلیب دیلرمى؟
- ۲- اۇقووچیلر نثر بیلن شعرینگ فرق لرى نى آیته آله دیلرمى؟

اوى تاپشیریغى:

نثر قندهى گپلردن عبارت دیر؟ جوابى نى کتابچه لرینگیزگه یازیب کبلینگ.

اۋن ايگىنچى درس

هدف: تيش لر وظيفه سى نى بېلىش، اولرنى يخشى سقلش اصول لرى دن آگاه بۇلىش و تيش لرنى تازه اسره ب، ساغليگى نى سقلش نى بېلىش.

۱- تيش لرينگىز نيمه ايش لرنى بجره دى؟

۲- قورت يېب، چيريگن تيش لر، نيمه لرگه سبب بۇله دى؟

۳- تيش لرينگىز نى قنده دى اسره دى سيز؟

***

تيش لرنى اسره ش يۇللىرى

تيش لرنى اسره ش، ساغليک ضامنى دير. قورت يېب، چيريگن تيش لر تورلى كسل ليک لر تاپيلىشى گه سبب بۇله دى. تيش، يېمک لرنى چينش و ميده لىش دن تشقري، سۇزلرنى تۇغرى تلفظ قيليشده ياردم

بېره دى. تيش لرينگ ساغلام ليگى نى تامينلش اوچون قويده گى نكته لرنى رعایت ايتيش لازم دير:

۱- يېمک يېگندن سۇنگ تيش لرنى

بۇرس يا مسواک بيلن يوويش كېره ك.

۲- تيش لر ساغليگى اوچون مېوه لر و

كۇكت لردن كۇپراق فايده لنىش كېره ك.

۳- شيرين ليک لردن كۇپ فايده لنىش تيش لرگه ضررلى دير.

۴- تيش بيلن دانك و باشقه قتيق نرسه لر چاقيلمه سين.

۵- تيشلر ياغاچ، ايگنه و باشقه قتيق يا اۇتكير نرسه لر بيلن

كاولنمه سين.

كۇپ ايسيق و كۇپ ساووق يېمک و ايچمک لرنى كېتمه كېت

صرف ايتيش، تيش لرگه ضررلى دير.

آتەلر سۆزى: كسل لىك نىنگ كېلىشى آسان، كېتىشى قىين.

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- تىش لرنىنگ وظيفه لرى باره سىده سۆزلنگ.
- ۲- تىش لرنى يىخشى اسرهش فايدەلرى باره سىده سۆزلنگ.
- ۳- درس متنى نىنگ هر بىر بۆلىمى نى اۇقووچى لردن سۆرەب، اولرگە معلومات بېرىنگ.

عزيز اۇقووچىلر!

- ۱- تىش لر بجره دىگن ايش لرنى ايتىنگ.
- ۲- هر بىرىنگىز تىش لرنى اسرهش باره سىده بىر متن يازىنگ.
- ۳- درس متنى ده گى ينگى سۆزلرگە گپ توزىنگ.
- ۴- هر بىرىنگىز تىش لرگە ضررلى نرسە لردن بىرى نى ايتىنگ.

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلر، تىش لرنىنگ اهمىتى نى بىلىب دىلرمى؟
- ۲- اۇقووچىلر، ينگى درس باره سىده سۆزلەى آلە دىلرمى؟
- ۳- اۇقووچىلر، تىش لرى نى سقلش نى بىلىب، او حقده سۆزلەى آلە دىلرمى؟

اوى تاپشيريغى:

تىش لرنىنگ اهمىتى حقده بىر مقاله يازىنگ.

اۋن اوچىنچى درس

ھدف: گپ(جملە) و اونىنگ تورلرىنى تانىپ، ھر خىل گپنى توزە آلىش.

۱- گپ(جملە) حقىدە سۆزلەي آلەسىزمى؟

۲- بىر گپ توزىنگ.

۳- گپ تورلرى حقىدە بىلگن لرىنگىزنى آيتىنگ.

* * *

گپ(جملە)

بىز دايم مطلب و مقصدىمىزنى گپ آرقەلى افادەلەيمىز. گپ بىر يا بىردن كۆپراق سۆزلردن توزىلەدى. گپنىنگ فعلى بار. بىر سۆزدن توزىلگن گپ، كۆپىنچە فعل سۆزى بۆلەدى.

بىر گپ باشقە بىرگپ بىلن حرف آرقەلى قۇشىلگن بۆلمسە، اداغىگە بىر بېلگى، نقطە، سۇراق، اونداو... بېلگى لرى قۇيىلەدى. گاهى بىرگپ، كېيىنگى گپگە قۇشىلىشى كېرەك دىر. بونداق حالتدە، بىرىنچى گپ، كېيىنگى گپ بىلن (و، كە، اما، ھم، تا، يا...) كىي سۆزلر آرقەلى قۇشىلەدى.

گپ تورلرى: گپ اوچ تورگە بۆلىنەدى:

۱- دَرَك (خبرى) گپ: بيان بۆلگن بىر سادە مطلب دىر. دَرَك گپ نىنگ سۇنگىدە نقطە بېلگى سى قۇيىلەدى.

مثال: تورسون خط، يازدى.

۲- سۇراق گپ: سۇراق گپ آرقەلى بىر مطلب حقىدە معلومات تاپىش

دىر. گپدە سۇراقنى كۆرستووچى سۆزلر قويدەگى لردن عبارت دىر: نىمە، نىمە اوچون، قەيىردە، آيا، مى، قندەي، نېگە، كىم، قىسى و باشقەلر.

سۇراق گپنىنگ سۇنگىدە سۇراق بېلگى سى (?) قۇيىلەدى.

مثال: مکتبگە باردىنگىمى؟

نىمە اوچون درس اۇقىمەدىنگى؟

۳- بویروق گپ: بویروق گپ ارقه لی بیر ایش نینگ بجریش یا بجرمسلیگی نی ایستش دیر. بویروق گپ نینگ سۇنغیده اوند او (!) بېلگی سی قۇییلەدی.

مثال: ارسلان، خط یاز! بوگون بازار گه بارمه!

* * *

حرمتلی اۇقیتووچی!

۱- گپ (جمله) حقیده اۇقووچیلر گه معلومات بېریب، مثال کبلیتیرینگ.

۲- درک گپ، سۇراق گپ و بویروق گپ حقیده اۇقووچیلر گه معلومات بېریب، مثال کبلیتیرینگ.

۳- درس متنی ده گی ینگى سۇزلرنى تخته گه یازیب، هر بیر یگه گپ توزیش نی اۇقووچیلردن ایستنگ.

عزیز اۇقووچیلر!

۱- گروپلر گه بۇلینیب، تورلی گپ توزیش حقیده سۇزلیشیب، اوچته گپ توزینگ.

۲- قوییده گی گپلر، قیسی گپلر تور یگه کیره دی؟

الف- مېن بوگون مکتب گه باردیم.

ب- سېن بوگون مکتب گه باردینگ می؟

ج- سېن بوگون مکتب گه بار!

سینش:

۱- اۇقووچیلر گپ حقیده معلومات تاپیب دیلمی؟

۲- اۇقووچیلر گپ توزیب، درس متنی دن گپ تورلری نی کۇرسته آله دیلمی؟

اوی تاپشیریغی:

هر بیر اۇقووچی، تورلی گپلردن فایده لینیب، اوچ سطرلیک بیر متن یازسین.

اۋن تۇرتىنچى درس

ھەدەف: بىرلىك اوچون يازىلگن شعرىنىڭ مەنا و مەھومى دىن اگاه بۇلىش،
بىرلىككە ىشىش و بىرلىك حقىدە سۇزلىش.

- ۱- بىرلىك سۇزىنى اېشىتىپ سىزمى؟ او حقدە بىلگن لىرىنگىزنى سۇزلىپ بېرىنگ.
- ۲- نفاق خىررلىرىنى بىلەسىزمى؟ بىلسىنگىز بىر نېچىتەسىنى ايتىنگ.
- ۳- يولرىمىز قندەى ايشلر و قىلمىش لىرىمىزدىن قووانىب، فايدەلنەدىلر؟ بىر اىگىتەسىنى ايتىنگ.

بىرلىك زمانى

چقنەدى گل لىر چمىن دە، درد و محنت قالمەدى
رىج و زحمت لىر كېتىپ، دل لىر دە حسرت قالمەدى
ايلەنگىز خىدمت بوگون، اې اۋلكە داشلر اۋلكە دە
دشت و صحرا ىشەندى، بىر ذرە نكبت قالمەدى

خوش بۇلىب باغ و چمن دە اۋىنە شر قىز - بالەلر
بالە-قىزلر كۈنگىدە اصلا كدورت قالمە دى
قىلگىل اي كۈنگىل قوشى ، سېن ھم بوگلىشن گە گذر
انتظارىنگىنى چېكرگە بىزدە طاقت قالمەدى
تورگىل اي دلجان و خدمت ايله گىل جانىنگ بىلن
كېلدى وحدت لىر زمانى اېندى فرقت قالمەدى
(دلجان يۇلداش)

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- شعرنى معنا قىلىپ، بىرلىك حقىدە سۇزلىنگ.
- ۲- شعرىنگى يىنگى سۇزلىرىنى تخته گە يازىپ، مفھومىنى اۇقووچىلرگە توشونتىرىنگ.
- ۳- نفاق ضررلىرى حقىدە سۇزلىنگ.

عزىز اۇقووچىلر!

- ۱- شعرنى اۇقىپ، معنا قىلىپ، مفھومى حقىدە اوچ سطرلىك متن يازىنگ.
- ۲- درس متنى دەگى يىنگى سۇزلىرىنى دفترلىرىنگىزگە يازىپ، ھر بىرىگە گپ توزىنگ.
- ۳- نفاق ضررلىرى حقىدە بىر متن يازىنگ.

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلر، درس متنىنى اۇقىپ، اونىنگ معنا و مفھومىنى ايتە آلەدىلرمى؟
- ۲- بىرلىك حقىدە سۇزلىب، بو بارەدە بىر متن يازە آلەدىلرمى؟
- ۳- يىنگى سۇزلىرگە گپ توزە آلەدىلرمى؟

اوى تاپشىرىغى:

يشش جايلرىنگىز، مکتبلىرىنگىز و باشقە بىرلردە، نفاق دن تاپىلگن واقعه لىر
حقىدە بىر متن يازىنگ.

اۋن بېشىنچى درس

ھەدەف: خەت يازىش نى اۋرگنىش، يەخشى انشاء و املاء بىلن اوزاقده گى

قرىنداش لىر و اۋرتاق لىرگە خەت يازە الىش.

۱- اوزاقده گى قرىنداش لىر و اۋرتاق لىر بىلن قندهى حال- احوال سۋرەشىب

تورەسىز؟

۲- كېلگن خەتلرنى اۋقىب، اونگە جواب يازە اەلسىزمى؟

۳- خەت الىش و يىبارىش وسىلەلىرى حقىدە سۋزلىنگ.

***

آتەمدن كېلگن خەت

عزىز بالەم، اېلمىراد جان!

ھەمدەن آلدىن ساغلىك و كامىاب لىگىنگى تېنگىرى تعالىدن

اىستەيمىن، يىبارگن خەتىنگەن مەندارمىن. عزىز بالەم، خەتىنگىنى اۋقىدىم.

درس لىرىنگ قىين لىگىدن سۋزلىب اېكن سىن. آدم، قىين چىلىكلرنى حل

قىلىب، تورلى مشقتلر چىكىب،

كامىاب لىكلرگە اېرىشەدى. محنت

چېكمەگن انسانلر، عمر بۋىى تورلى قىين

چىلىكلرگە اوچرەيدىلر.

يەخشى بالەلر بىر كېچە و كوندوز

وقتىنى تورلى ايشلرگە اجرەتىب، نان

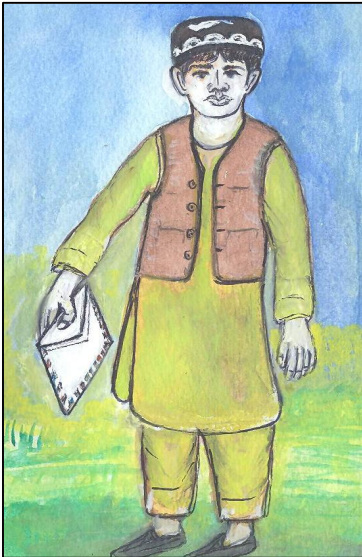
يېشى، درس اۋقىش، نماز اۋقىش، سېورت

بىلن شەغلنىش و كېرەك بۋلگن باشقە

ايشلرنى كۋزده توتىب، پروگرام يوزەسىدن

بجىرىشگە اىنتىلەدى. سېن ھەم ايشلرىنگ وقتىنى بېلگىلەب، اۋز

وقتىدە ھەر ايشنى بجىرىشىنگ كېرەك.

عزیز بالەم، بىزىنىڭ كۈزىمىزدىن، اوزاق دەسن. سېن گە تاپشيريغىم شوکە، دايم بېش وقت نمازىنگىنى اۋقىب، اۋلتىرىش- توريش دە ادابلى بۋلىب، يىخسى ايشلر بيلن اۋزىنگ و عايلەنگى فخرلنتىريب يشە.

آتەنگ، محمد مراد

* * *

حرمتلى اۋقیتوۋچى!

- ۱- خط يىباريش مەھملىگى بارەسىدە سۋزلىگ.
- ۲- اۋقوۋچىلرنى گروەلرگە بۋلىب، اوزاق دەگى قرىنداش لرگە خط يازيشنى مشق قىلدىرىنگ.
- ۳- خط يازە آلمەگن اۋقوۋچىلرگە ياردەم بېرىب، اولرگە خط يازيشنى اۋرگە تىب، خط يازيش گە قىزىقتىرىنگ.

عزیز اۋقوۋچىلر!

- ۱- درس متنىنى اۋقىب، يىنگى سۋزلرنى دفتىرلىنىگىزگە يازىنگ و ھر بىر سۋزگە گپ توزىنگ.
- ۲- ھر بىرىنگىز اوزاق دەگى بىرار اۋر تاغىنگىز و يا قرىنداشىنگىزگە خط يازىنگ.
- ۳- ھر بىرىنگىز ادابلى يشش بارەسىدە سۋزلىگ.

سىنىش:

- ۱- اۋقوۋچىلر، درس متنى دەگى يىنگى سۋزلر بيلن گپ توزە آلدىلرمى؟
- ۲- اۋقوۋچىلر، اوزاق دەگى قرىنداش لرىگە خط يازە آلدىلرمى؟
- ۳- اۋقوۋچىلر، ادابلى و يىخسى يشش بارەسىدە سۋزلەى آلدىلرمى؟
- ۴- اۋقوۋچىلر، يىنگى سۋزلر بيلن گپ توزە آلدىلرمى؟

اوى تاپشيريغى:

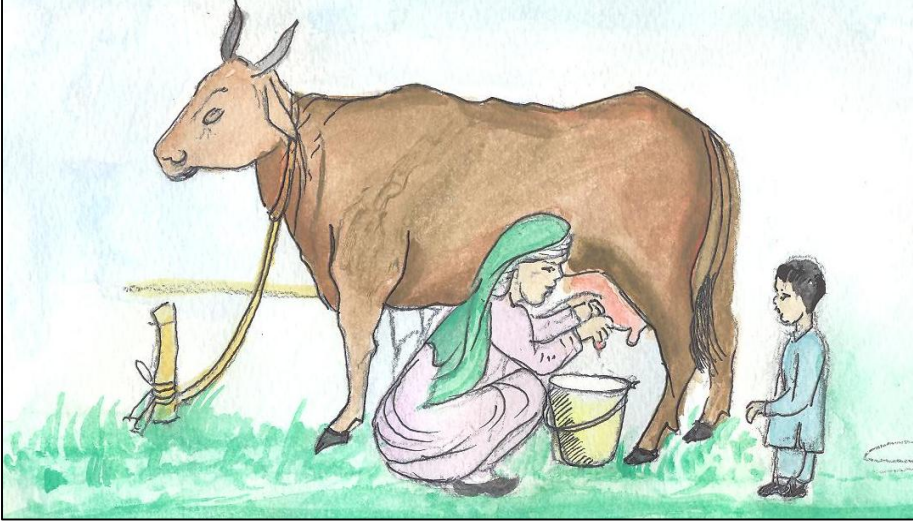
ھر بىر اۋقوۋچى قىين چىلىكلرى بارەسىدە اوچ سطرلىك متن يازسىن.

اۋن آلتىنچى درس

ھدف: اۋقووچىلر، شىكلداش (مشابھە) سۆزلەرگە ئاشنابۇلىپ، ايشلە تيش جايلرىنى بىلسىن لىر.

۱- يازىلىشى و تاووشى بىر؛ اما معناسى اۋز گچە بۇلگن سۆزلرنى آيتىنگ.

۲- شوندى شىكلداش سۆزلر بىلن گپ توزە آلەسىزمى؟

شىكلداش (مشابھە) سۆزلر

اولوغ بېك، آتەسىدن سۆردى: آتە جان، استادىمىز ھر كون بىزنىڭ ساغ و سلامتلىگىمىز دن سۆرەب، كېىن درس نى باشلەيدى. حاضر آنەم، آپەم مېنگلى گە: "قىزىم، بارىب اپنك (سىگىر) نى ساغ" دېدىلر. سىز آيتىنگ، آپەم مېنگلى كسل بۇلمەگن اپنكى نىمە اوچون ساغەى تىرىشى كېرەك؟ اولوغ بېكنىڭ آتەسى، اونىڭ سۆزلرنى اېشىتىپ، كولدى و جوابىگە آيتدى: اولوغ بېك جان، سېنىڭ بىلگىنىڭ تۇغرى، اما آنە جانىڭ، آپەنگ مېنگلى دن، اپنكى ساغەى تىرىشى نى اىستەگنى يۇق، بلكە اپنك ساغىش نى اونگە بويورگن دىر.

اۋزبېك تىلىدە، شونگە اۋخشش شىكلداش و تاووش داش سۆزلر

كۇپ دىر؛

مثال صورتده: باي محمد اكه اوز ارپهسىنى تاشيبدى. قازاندهگى سوت، قىنب-قىنب تاشيبدى. بو يپردە (تاشيبدى) سۆزى ايگله گپده، ايگى خيل معنا بېرهدى.

عزيز اوقوچيلر، سيزلر هم شونگه اؤخشش شكلداس و تاووش داش سۆزلرنى دفترچه لر ينگيزگه يازيب، هر بير سۆزنى يازيش و اوقيش وقتيده اوز اؤرنيده ايشله تيشينگيز كېرهك.

* * *

حرمتملى اوقيتوچى!

- 1- شكلداس سۆزلر باره سيدة سۆزلب، نېچى ته شكلداس سۆزلرنى تخته گه يازيب و اوقوچيلردن هر بير شكلداس سۆز ييلن مناسب گپ تويشنى ايستنگ.
- 2- نېچى ته شكلداس سۆزلر كېلتيريلگن گپنى آيرى كاغذلرگه يازيب، هر بير اوقوچى دن يازيلگن گپنى اوقيب، او باره ده سۆزلشنى ايستنگ.

عزيز اوقوچيلر!

- 1- شكلداس سۆزلر باره سيدة ايگى گروه گه بؤلينيپ، سۆزلنگ. آخر چاغده، هر گروه دن بير كيشى صنفداس لر قرشى سيدة تويپ، سۆزلسين.
- 2- درس متنى ده گى ينگى سۆزلرنى دفترلر ينگيزگه يازيب، هر بير يگه گپ توينگ.
- 3- قويده گى سۆزلر نينگ تورلى معنالرىنى گپلرده ايشله تينگ:
كؤر، ياش، قؤى، تور.

سپنش:

- 1- اوقوچيلر، درس متنى باره سيدة بيرار نرسه يازه آله ديلىمى؟
- 2- شكلداس سۆزلر باره سيدة معلومات تايپ ديلىمى؟
- 3- درس متنى ده گى ينگى سۆزلر ييلن گپ توزه آله ديلىمى؟

اوى تاپشيريغى:

((آت)) سۆزى نينگ اوچ معناسى (اتماق، حيوان، اسم) گه اوچ گپ توينگ.

اۋن يېتىنچى درس

ھدف: فايدهسىز اۋيىن لىرىنىڭ زىررلىرىدىن آگاہ بۇلىش، خىرلى اۋيىن لىردىن يوز اۋگىرىش، شوندى اۋيىن لىرىنىڭ بايلىك و ساغلىك كە يېتكىزەدىگن زىررلىرىدىن آگاہ بۇلىش.

- 1- تېمىر تېرىب، پىرچەلىرى بىلن اۋينەى سىزمى؟ شوندى اۋيىن لىرىنىڭ فايده و زىررلىرى بارەسىدە سۇزلىڭ.
- 2- پارتلاوچى مادەلر بىلن اۋينش خىرلىرى بارەسىدە سۇزلەى آلسىڭىز، سۇزلىڭ.
- 3- ماين بارەسىدە سۇزلىڭ.

خىرلى اۋيىن لىر

قىشلاغىمىزدە برلاس بېگ نىنىڭ اوچقون اتلى بىر اۋغلى بار ابدى. بو بالە دايم خىرلى ايشلرگە قۇل اورىب، كونىنى خىرلى اۋيىن لىر بىلن اۋتكىز ابدى. او، تېرگن تېمىرلىرىنى بالته بىلن يىنچىب، سىندىرىب، يورر ابدى. كېچەسى، پارتلاوچى مادە بىلن اۋينب، برچەنى اويقودن اويغايىب، تىنچلىرىنى بوزر ابدى. كتهلر و دۋستلىرى اونی كۇپ نصيحت قىلدىلر، بىراق، او نصيحتلىرىگە قولاق سالمەى، اۋز بىلگىنىنى قىلىب يورر ابدى.

ھىيت كېچەلىرى اېدى. اوچقون، اۋزىگە اۋخشەگن، گپ
آلمس بالەلرنى تۈپلەپ، پارتلاۋچى نرسەلرنى پارتلتە
باشلەدى.

بو بالەلر بېش-آلتى پارتلاۋچى مادەنى بىر يېردە تۈپلەپ،
پارتلتىر اېدىلر. پارتلاۋچى مادەلرنىنگ ھىيتلى تاۋوشى دن
آدملر عذاب چېكىپ، قولاقلىرىنى قۇللىرى بىلن ياپر اېدىلر.
كېچەنىنگ بىر پىتىدە، پارتلاۋچى مادەلردن چىققن اۋت،
تېگرە كدەگى قوروق پخال و اۋتىنلرنى ياندىرىپ، يقىن دەگى
حوىلىنىنگ يىغىپ قۇيىلگن اۋتىنى گە يىتەدى. نتيجه دە،
حوىلىنىنگ اۋتىنى يانەدى و اۋت يايىلىپ، اوى و ايچىدەگى
نرسەلرنى ھم كۆيدىرە باشلەيدى. اوچقون و اۋرتاقلىرى اۋز
اۋيىنلىرى بىلن بند بۇلىپ اۋلتىرگن لرىدە، اوى كۆيگن كىشى
كېلىپ، اوچقون بىلن اۋرتاقلىرىنى اوشلب، اولوسوال لىك كە
تاپشيرهدى. اولوسوال، بۇلگن واقەنى سۇرەب آلىپ، اولرنى
گنھكار تانىپ قماققە آلەدى.

انە، خطرلى اۋيىنلرنىنگ نتيجه سى.

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- خطرلى اۋيىن لىر، اينىقسە پارتلاوچى مادەلر ضررلىرى بارەسىدە سۇزلب، اۇقووچىلارنى توشونتيرىنگ.
- ۲- شوندى اۋيىن لىردن ضرر كۇرگن كىشى لىرنى مثال صورتدە بيان قىلىنگ.
- ۳- درس متنى دەگى يىنگى سۇزلارنى تخته گە يازىب و ھر بىرى حقىدە سۇزلىنگ.

عزىز اۇقووچىلار!

- ۱- ھر بىرىنگىز اۋز اۋرنىدن تورىب، خطرلى اۋيىن لىر بارەسىدە سۇزلىنگ.
- ۲- ھر بىرىنگىز درس متنى دن فايدەلىنىب، خطرلى اۋيىن لىر ضررلىرى بارەسىدە بىر متن يازىنگ.
- ۳- اېسكى تېمىر و پتاقى لىر بىلن اۋىنىش خطرلىرى حقىدە سۇزلىنگ.

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلار، خطرلى اۋيىن لىر ضررلىرى بارەسىدە معلومات تاپىب دىلرمى؟
- ۲- اۇقووچىلار، خطرلى اۋيىن لىر بارەسىدە بىر متن يازە اۋىدىلرمى؟
- ۳- اۇقووچىلار، درس متنى دەگى يىنگى سۇزلر بارەسىدە سۇزلب، اولر بىلن گپ توزە اۋىدىلرمى؟

اوى تاپشيريغى:

ھر بىر اۇقووچى، پارتلاوچى مادەلر بىلن اۋىنىش ضررلىرى بارەسىدە بىر نېچە سطر يازسىن.

اۋن سگيزىنچى درس

هدف: اۋقوۋچىلار، لطيفه گە قىزىقىپ، اوندن فايده لىنىپ، حيات لىرىنى قووناق اۋتكىزىش لىرى.

۱- لطيفه دېب، نىمەنى ايتە دىلر؟ او حقده بىرار نرسە بىلسىنگىز، سۈزلب بېرىنگ.

۲- كىم بىر يىخسى و كولگولى لطيفه ايتە آلهدى؟

۳- چىقىقى آدم دېب، قندهى آدمنى ايتەمىز؟

* * *

لطيفه

بىر خۇراز، درخت شاخه سىده اۋلتىرگن اېدى. بىر تولكى كېلىپ، اونگە ايتدى: هاريمە، دۈستىم! مېن سېنىنگ چىرايلى تاووشىنگىنى اېشىتىپ كېلدىم و سلامىمىنى عرض اېتدىم.

خۇراز ايتدى: سېنگە رحمت.

تولكى اۋزىنى اېشىتمىس لىككە

اىلب، ايتدى: نىمە دېدىنگ؟ اېشىتمەدىم.

نىمە اوچون قوئى گە توشمەنى سن؟ كېل

بىرگە يوره يلىك.

خۇراز ايتدى: قوئى گە توشىش دن

قۇرقە من، بىزلرگە بىر اوستىده خوف سىز

جاي يۇق.

تولكى ايتدى: مېندن قۇرقە سن مى؟

خۇراز ايتدى: اگر سېندن قۇرقە سىم هم، باشقە حيوان لىر بار.

تولكى ايتدى: شاشمە. موندن كېن بوتون حيوان لىر صلح و صفاده

يشب، بىر- بىرگە آزار يېتكىزمىس لىكلرى حقىده يىنگى دن فرمان

چىقىدى.

خۇراز ايتدى: قنچە يىخسى. شونىنگ اوچون، يقىن لىشه ياتگن

ايت لىردن قاچمەنى تورگن اېكن سن- ده!

تولكى نىنگ قولاق لرى بو گپنى اېشىتكن زھاتى تىك بۇلىب،
قورقوودن دۇمىنى توگىب، قاچىب كېتەبېردى. خۇراز ايتدى: قە ياققە
قاچەسن؟ يىنگى فرمان چىققىنى اوچون ايتلرسېنگە تېگمەيدىلر.
تولكى ايتدى: كىم بىلەدى؟ ايتلر حالى گچە يىنگى فرماننى
اېشىتمەگن بۇلىش لرى ھم ممكەن!

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- لطيفە حقيده سۇزلىنگ.
- ۲- درس متنى دەگى لطيفە نىنگ ھر بىر بۇلىمىنى اۇقووچىلردن سۇرەنگ.
- ۳- لطيفە نىنگ نتيجهسى حقيده سۇزلىنگ.
- ۴- درس متنىنى اۇقووچىلرگە اۇقىب، يازدىرىنگ.

عزيزاۇقووچىلر!

- ۱- ھربىرىنگىز اۇز اۋرنىنگىزدن توريب، لطيفە نىنگ بىر بۇلىمىنى ايتىنگ.
- ۲- اۇقووچىلردن ھر بىرى شونگە اۇخشش بىر لطيفەنى بىلسە، باشقەلرگە ايتىب
بېرسىن.
- ۳- درس متنى دەگى يىنگى سۇزلرنى دفترىنگىزگە يازىب، اوندىن گپ توزىنگ.

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلر، لطيفە و اونىنگ نتيجهسى بارەسىدە سۇزلەنى ائەدىلرمنى؟
- ۲- اۇقووچىلر، درس متنىنى اۇقىب، يازىب، شونگە اۇخشەگن لطيفەنى ايتە
ائەدىلرمنى؟

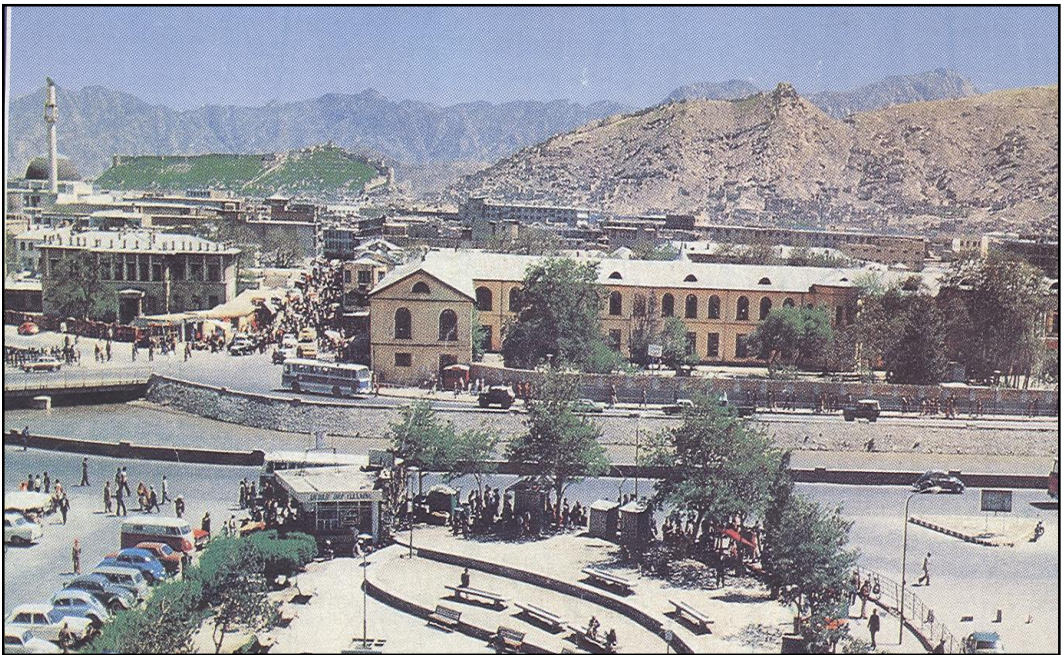
اوى تاپشيريغى:

لطيفە حقيده بىر متن يازىنگ.

اۋن توقيزىنچى درس

هدف: اۋقووچىلر نىنگ اېركىن لىك باره سىده معلومات تاپىب، اېركىن لىك ده
يشش گه قىزىقىش و اونگه بها بېرىش لرى.

- ۱- اېركىن لىك باره سىده بىلگن لرىن گىزنى ايتىنگ.
- ۲- قوشچەلرنى چىرايلى قفس لىرگە سالىب، يىخشى يېمك- اىچمك
بېرىسنگىز، قفس ده يشە ياتگن لرىدن راضى بۇلە دىلرمى؟

اېركىن لىك

سويون نىنگ آتەسى، اسد آيى نىنگ يىگىرمە سگىزىنچى
كېچەسى، بالەلرىنى چمن حضورى گە آلىب باردى. چمن تېگرەگى
رنگمە-رنگ گروپلر بىلن يارىتىلگن اېدى. سويون، جمعيت نىنگ
كۈپلىگى و چراغ لىر و بىراق لىر نىنگ گۈزەل لىگىنى كۈرىب،
آتەسىدن سۈرەدى:

چمن نی نیمه اوچون مونچه کؤپ چراغ لر بیلن بېزه تیب دیر لر؟
آته سی جواب بېردی: باله جانیم، بیر پیتلر اولکه میزنی
انگلیس لر آلگن ابدی. افغانستان اولوسی ابرکین لیکده یشه مس
ابدی و اولوس، ظلم و جفالردن عذاب چبکر ابدی. افغانستان
نینگ برچه اولوس لری، یعنی: پشتون لر، تاجیک لر، اؤزبیک لر،
تورکمن لر، بلوچ لر، پشه یی لر، نورستانی لر، هزاره لر و باشقه لر
بیرلشیب، انگلیس لرگه قرشی چیقیب، ملی جهادنی باشله دیلر.
نتیجه ده، (۱۲۹۸ هـ.ش) ییلی اسد آیی نینگ ییگیرمه سگیزینچی
کونی، انگلیس لردن اؤز ابرکین لیک و استقلال لری نی آلدیلر.
شونینگ اوچون، اولوسیمیز هر ییل شوکونده، بوتون شهرلرده
بیره م میدان لری نی یاروغ (چراغان) ایتیب، خوشلیک قیله دیلر. آته-
بابالری میز نینگ بو مقدس و اولوغ میراثی، یعنی استقلال و
ابرکین لیک نی اسره ب-اوه یلش، هر بیر اولکه داشیمیز نینگ
بویوک و وظیفه سی دیر.

* * *

حرمتلى اوقيتووچى!

۱- اېركين ليك و اونى اسرهش باره سیده اوقووچيلر سويه سيگه یره شه سۆزلىنگ.

۲- افغانستان ده یشاوچى مليت لر باره سیده سۆزلىنگ.

۳- درس متنى ده گى ینگى سۆزلرنى تخته گه یازیب، اوقووچيلر گه بیلدیرینگ.

عزيز اوقووچيلر!

۱- اېركين ليك باره سیده بیرمه-بیر سۆزلىنگ.

۲- افغانستان ده یشاوچى مليت لرنى نگ رسم و رواج لرى حقیده سۆزلىنگ.

۳- هر بیرینگیز درس متنى دن اوچ ته بیرلیک و کۆپلیک سۆزلرنى دفترچه لرنى گیزگه یازیب، اوندن گپ توزینگ.

سینش:

۱- اوقووچيلر، اېركين ليك و اونى اسرهش حقیده سۆزله ی آله دیلرمى؟

۲- اوقووچيلر، افغانستان ده یشاوچى مليت لرنى نگ آتلىرى نى آیتیب، رسم-رواج لرى باره سیده سۆزله ی آله دیلرمى؟

۳- درس متنى ده گى سۆزلردن کۆپلیک و بیرلیک سۆزلرنى اجره ته آله دیلرمى؟

اوى تاپشیریغى:

اوقووچيلر، اېركين ليك مناسبتى بیلن برپا ایتیلگن بیرهم حقیده اوچ سطرلیک بیر متن یازیب کېلسین لر.

يېڭىرمەنچى درس

ھەدەف: معناداش (مترادف) سۆزلەر بارەسىدە مەلۇمات تاپىش وگپدە اولردن فايدهلنىش.

۱- شەكلى باشقەچە، اما معناسى بىر يا يقىن بۇلگن بىر- ايگى جفت سۆزلرنى
أيتىنگ.

۲- اسرەماق و سقلەماق سۆزلرى حقىدە سۆزلنگ.

۳- اېرتە، تانگ، سحر، بامداد سۆزلرى دن بىر- بىر گپ توزىنگ.

* * *

معناداش (مترادف) سۆزلر

شەكلى ھر خىل بۇلسە ھم، معناسى بىر يا بىر- بىرىگە يقىن
بۇلگن سۆزلر، معناداش سۆزلر دېيلەدى. اۋزبېك تىلى دە معناداش
سۆزلرنىنگ ايشلە تىلىشىنى كۆرەمىز: يولدوز بىلن اېرگش،
تۇرتىنچى صنف اۋقووچىلرى دىرلر. اولر، درس اۋرگنىشده بىر-
بىرلرى گە كەمك و ياردم بېرەدىلر.

يوقارىدەگى گپ دە (كەمك و ياردم) سۆزلرى نىنگ شەكلى
فرقلى، اما معناسى بىر دىر. معناداش سۆزلر، گپنى بېزەتىش و
معناسىنى يىنەدە ايدىن لشتىرىش اوچون كېلتىرىلەدى. شوندى
سۆزلر، اۋزبېك تىلى دە كۆپ دىر.

مثال: يېمەك- طعام، قوياش- كون- گونش، يوكسك- بلند،
بىلىم- علم، تورلى- خىلمە- خىل، اۋت- آلاو، درخت- ياغاچ،
بويوك- كتە- اولكن، يوز- بېت - اېت و شونگە اۋخشش باشقە
سۆزلر.

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- معناداش سۇزلىر بارەسىدە سۇزلىب، مثاللر ارقەلى اۇقووچىلرنى توشونتيرىنگ.
- ۲- درس متنى دەگى يىنگى سۇزلىرنى تخته گە يازىب، اۇقووچىلردن هر بير سۇزگە مناسب معناداش سۇزلىر تاپىش لرىنى ايستىنگ.
- ۳- نېچىتە سۇزنى تخته گە يازىب، اۇقووچىلردن معناداش سۇزلىرنى تاپىب، اونگە مناسب گپ توزيرش لرىنى ايستىنگ.

عزيز اۇقووچىلر!

- ۱- هر بير يىنگى سۇزگە مناسب معناداش سۇز تاپىب، گپ توزيرىنگ.
- ۲- كسل، گۇزەل و قووانچ سۇزلىرى نىنگ معناداش لرىنى تاپىنگ!

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلر، درس متنى نى اۇقىب، معناداش سۇز تاپىب، گپ توزه آلەدىلرمى؟
- ۲- اۇقووچىلر، معناداش سۇزلىر حقىدە سۇزلەى آلەدىلرمى؟
- ۳- اۇقووچىلر، بېرگن سۇزلىرگە مناسب معناداش سۇزلىر تاپە آلەدىلرمى؟

اوى تاپشيريغى:

- قويىدەگى سۇزلىرگە مترادف(معناداش) سۇزلىر تاپىب، گپ توزيرىنگ:
يوز، يېمك، كوچ، اورتاق.

يېڭىرمە بېرىنچى درس

ھەدەف: يىشىش جايلارنىڭ پاكلىقى ۋە كۆركەملىشىشىگە ئۇقۇمچىلارنى قىزىقتىرىش.

- ۱- يىشىش جايى دەپ، نېمەنى ايتەدیلەر؟ بېلىسنگىز، سۆزلىب بېرىنگ.
- ۲- اوى، قىشلاق، مەكتەپ، مەسجەد ۋە شەھەر، يىشىش جايلار سەنەلەدىمى؟
- ۳- يىشىش جايلارنى، يىخشى ۋە پاك اسرەش ھەقىدە بېلىگن لىرىنگىزنى سۆزلىب بېرىنگ.

يورت (وطن، يىشىش جاي)

انسانلار اۋتگن زامانلاردىن بۈگۈن گىچە جەمئىيەتدە يىشب كېلگن لىر. اولر بېرىنچى دە، غارلار دە يىشر ابدىلەر، سېكىن- سېكىن اوى لىر، قىشلاق لىر، كېيىن راق اېسە شەھەرلەر قوريب يىشەي باشلەدىلەر. تارىخ بۇيىچە، آدم لىر يىخشى يىشىش اوچون تورلى مەھنتلارنى چىكىپ، يىخشى تەجرىبەلەرگە اېگە بۇلگن لىر. مونچە تەجرىبەلەردىن بېرى، يىشىش جايلارنى يىخشى اسرەش ۋە كۆركەملىشىشى دېر.

مثال اوچون، عايله اعضالىرى اؤز اوى-جايلرىنى پاك اسرەب، اوى تېگرەگى دە گل و نېھال اېكيش لرى كېرەك دىر. شو كىبى، قيشلاق لىكلر و شېھرلىكلر، قيشلاق و شېھرلىرىنى اؤز اوى لرى دېك پاك اسرەب، كۆركم لشتىرىشى گە اىنتىلىش لرى كېرەك. بىرار قيشلاق يا شېھر يشا وچى لرى اؤز شېھر و قيشلاق لرى نىنگ پاك لىگى و كۆركم لىگى گە قرەمسەلر، شېھر و قيشلاغى كۆركم سىز بۇلىب، وىرانە گە اىلنىب كېتەدى. اوىنىگىز، قيشلاغىنىگىز، مكتىبىنىگىز، مسجدىنىگىز و شېھرىنىگىز پاك و كۆركم بۇلسە، كۈنگلىنىگىز اچىلىب، ساغلام يشەيسىز.

كېلىنگ، بوكون دن باشلب، اوىمىز، قيشلاغىمىز، مكتىبىمىز ھمدە شېھرىمىز پاك لىگى و كۆركم لىگى اوچون نېھال اېكە يلىك؛ چمن لر و پاركلر ىرەتە يلىك؛ اېكىلگن گل لر و نېھال لرنى سىندىرمەى، اولرنى اۋستىرىب، يورتىمىزنى باغ و بۇستان گە اىلنتىرەى لىك.

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- يىشش جايلرنى پاك اسرهش و كوركملشتيريش حقيده سۇزلىنگ.
- ۲- اوى، قيشلاق، مکتب و شېهرلر كوركملىگى نىنگ فايدهلرى حقيده سۇزلىنگ.
- ۳- درس متنى دهگى ينگى سۇزلرنى تختهگه يازىب، هر بىرى حقيده معلومات بېرىنگ.

عزيز اۇقووچىلر!

- ۱- اوى، قيشلاق، مکتب، مسجد و شېهرلر پاكلىگى و كوركملىگى حقيده اوچ سطرلىك بىر متن يازىنگ.
- ۲- قويدىگى سۇزلرنىنگ هر بىرىگه سۇراق گپ توزىنگ:
شېهر، كوركم، نهال، چمن، قيشلاق.
- ۳- شكلداس سۇزلردن فايدهلنىب، ايگىته گپ توزىنگ.

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلر يىشش جايلرنىنگ پاكلىگى و تېگرهكلر نىنگ كوركملىگى فايدهلرنى بىلىب دىلمى؟
- ۲- اۇقووچىلر، درس متنى دهگى ينگى سۇزلرگه سۇراق گپ توزه آله دىلمى؟
- ۳- اۇقووچىلر، شكلداس سۇزلردن فايدهلنىب، ايگىته گپ توزه آله دىلمى؟

اوى تاپشيريغى:

اۋز مکتبلر ينگىزنى پاك اسرهش و كوركملشتيريش حقيده بىر متن يازىنگ.

يېگيرمه ايگينچى درس

هدف: كۈپچىلىك بىلن ايش قىلىش فايدهلىرىنى بىلىش، كۈپچىلىك ايش يا
حشرگە قۇشلىش و اونگە قىزىقىش لرى.

۱- حشر بارەسىدە سۆزلىنگ.

۲- اينى - آغەلرىنگىزدن بىرى حشر قىلگن مى؟ او بارەدە سۆزلىنگ.

۳- اريق قازىش حشرى بارەسىدە سۆزلىنگ.

حشر

آتهباى نىنگ بوغدايى پىشىب، قاوراوغە كېلگن اېدى. لېكن
اۋرەدىگن آدمى يۇق اېدى. قىشلاقده هم ايشلەيدىگن كىشى لر
تاپىلمس اېدى. شونىنگ اوچون آتهباى قىين چىلىككە اوچرەب،
حيران بۇلىب قالگن اېدى. احمد اكه، آتهباى نىنگ حال و احوالىنى
كۇريب، سۇرەدى: آتهباى، خفه كۇرىنەسىز، سببى نىمه؟

آته‌باي جواب بېردى: احمد اكه، سۈرەب نىمە قىلەسىز! اۋن جىرىب بېرنىنگ بوغدايى پىشىب تورىدى، اما اۋرەدىگن كىشى لىر تاپىلمەيدى.

احمداكه، آته‌باي نىنگ گپلىرىنى اېشىتگندىن سۈنگ، آيتدى: آته‌باي، غم بېمىنگ، اېرتە بوتون قىشلاق نى حشرگە چقىرەمىز. اېرتەسى ھەر اويدىن بىر-بىر كىشى اۋراقلىرىنى قۇللىرىگە آلىب، آته‌باي نىنگ اويىگە كېلىدلىر. آته‌باي، اېرتە چايىنى قىشلاق داشلىرىگە بېرگندىن سۈنگ، اولرگە قرەب آيتدى:

اينى-آغەلر! بىرچە دن آلدىن احمد اكه مېنگە بىر يىخسى يۈلنى كۈرستىدلىر، شو اوچون او كىشى دن تشكر قىلەمن. مېنىنگ بوغدايىم پىشىب، قاورەب، اۋرىش پىتى يېتىدى. مېنگە ياردەملىشىب، بوغدايلىرىمنى اۋرسىنگىز، اۋز وقتىدە يىغىب آلالەمن. حشرچىلر كۈز اوستىگە دېب، دلە تامان جۈنب باردىلر و آقشامگچە بوغدايلىرىنى اۋرىب، توگتدىلر. آته‌باي قىشلاق داشلىرىدىن خوشلىك قىلىب، اولرگە تېنگرى تعالى دن تىنچلىك و كامىابلىك تىلەدى.

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- حشر فايدهلىرى بارەسىدە سۇزلىنگ.
- ۲- حشر يۇلى بىلن مکتب ساحەسىنى پاکنگ.
- ۳- ینگى سۇزلىرنى تخته گە يازىب، درس متنى بارەسىدە آغزه كى سۇزلىنگ.

عزيزاۇقووچىلر!

- ۱- هر بيرىنگىز حشر بارەسىدە سۇزلىنگ.
- ۲- هر بيرىنگىز حشر بارەسىدە بير متن يازىنگ.
- ۳- آتەباى قندهى قىين چىلىككە اوچرەگن ابدى؟ بو حقدە، بير- اىگى سطرلىك متن يازىنگ.

سىنش:

- ۱- اۇقووچىلر، حشر بارەسىدە معلومات تاپىب دىلرمى؟
- ۲- درس متنىنى اۇقىب، اوباره ده سۇزلهى آلهدىلرمى؟
- ۳- حشر بارەسىدە متن يازە آلهدىلرمى؟

اوى تاپشيريغى:

حشر بارەسىدە اوچ سطر متن يازىب كېلىنگ.

يىگىرمە اوچىنچى درس

ھەدەف: ظھىرالدىن محمد بابىنى تانىپ، شەرھلىرى و قىلگن ايشلىرى بارەسىدە مەلۇمات تاپىش.

- ۱- صنف، مکتەب و یشش جايلرىنىگىزدە بابىر اتلى كىشى بۇلسە، تانىتىنگ.
- ۲- بابىر پادشاه بارەسىدە مەلۇماتلرىنىگىز بۇلسە، سۆزلىنگ.
- ۳- بابىر باغى بارەسىدە سۆزلىنگ.

ظھىرالدىن محمد بابىر شاھ

بابىر (۸۸۸ ھ.ق) يىلى فرغانە ولايتى، "اندىجان" شەھرىدە توغىلدى. آتەسى عمر شىخ مىرزا فرغانە ولايتىنىڭ پادشاهسى اېدى. آتەسى اۈلگەندىن سۈنگ، فرغانە حەمەدارى بۇلدى. بابىر، بوتون ماوراءالنھرىنىڭ مەركەزلىشىش و بىرلىشىشى گە ايتىلدى. بىراق بىرقەچە سەبەلەر، جەمەدىن تۇختاوسىز اچكى تارتىشوو، اينىقسە شىبانى خان باشچىلىگىدە باشلىگن اوروشلەرگە كۈرە، بو مقصدنى عمل گە آشپىرە آلمەدى.

(۹۱۰ ھ.ق) يىلده، شىيانى خان قشونى انديجاننى قۇلگە كىرىتتى و نتيجهده بابر، اوتتيز كيشى عسكر و اميرلرى بيلن افغانستان گە كېلدى. بىرىنچىده كابل، بدخشان و ارەدەگى شېھەرلرنى قۇلگە كىرىتتى، اۋز حكومتىنى اۋرنتتى. (۹۲۵-۹۳۳ ھ.ق) يىلر ارەسىده بىر نېچە قتله هندوستان گە يورىش قىلدى. سۇنگى يورىشىده سلطان ابراهيم لودىنى يېنگدى و هندوستاننى اۋز سلطنت قلمروى گە قۇشدى. بابرشاه، دەھلى شېھرىنى پايتختى قىلىپ، تعيين لىدى.

بابر، (۹۳۷ ھ.ق) يىلى "آگرە" دە دنيادن اۋتتى. كېين راق اونىنگ وصيتى گە كۆرە، جسدى كابل گە كېلتىرىلىپ، حاضرگى بابر باغىده كۆمىلدى. بابر تدبيرلى، بىلىملى و مېھربان كيشى اېدى. پادشاهلىك دورىده، اۋزى نىنگ رسمى و دولتى ايشلرىدن تشقىرى، علمى و ادبى فعالىت لىر بيلن ھم شغللەنىپ، اۋزبېك تىلىده بىر قنچە قىمتلى منظوم و مثنور اثرلر يازدى. بابر، اۋزبېك ادبىياتى رواجى، يوكسلىشى و ترقياتى اوچون كتە خدمت لىر قىلگن. اونىنگ اۋزبېك تىلىده يىرەتگن اثرلرى؛ يعنى شعر دېوانى، بابرنامە، مېين، عروض رسالەسى و والديه رسالەسى نىنگ ترجمەسى جھان ادبىياتى، اينىقسە اۋزبېك تىلى و ادبىياتى نىنگ قىمت بەھا، دردانه لىرى ارەسىدن جاي آلگن.

بابر شىعرلىرى دن نمونە:

ھركىم كە وفا قىلسە، وفا تاپقوسىدور

ھركىم كە جفا قىلسە، جفا تاپقوسىدور

يخشى كيشى كۆرمەگى يامانلىق ھرگز

ھركىم كە يامان بۇلسە، جزا تاپقوسىدور

احباب، يىغىلماقنى فراغت توتونگىز

جمعيىتىنگىز بارىنى دولت توتونگىز

چون گردش چرخ بودورور، تېنگرى اوچون بیر- بېرنى نېچه كونی غنیمت توتونگیز

* * *

حرمتلى اۇقوتوچى!

- ۱- بابەر بارهسىده اۇقووچىلر سويەسىگە يرهشه معلومات بېرىنگ.
- ۲- بابرنىنگ يوقارىدهگى رباعى لرىنى معنى قىلىپ، اولر بارهسىده هر تمانلمه كېىرىپ، اۇقووچىلرنى توشونتىرىنگ.
- ۳- بابرنىنگ ماوراءالنهردن افغانستان گە كېلگنى بارهسىده سۇزلىنگ.
- ۴- درس متنى دهگى، ينگى سۇزلرنى تخته گە يازىپ، معناسىنى اۇقووچىلرگە توشونتىرىنگ.

عزيز اۇقووچىلر!

- ۱- اۇقووچىلر، درس متنى دهگى مطلب بارهسىده بېر مه- بېر سۇزلىنگ.
- ۲- هر بېر اۇقووچى، بابەر بارهسىده قىسقه مقاله يازسىن.
- ۳- اۇقووچىلرنىنگ هر بېرى بابەر يازگن مههم اثرلر و كتابلر آتىنى آيتسىن.

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلر، درس متنى دهگى موضوع بارهسىده سۇزلهى آلهدىلرمى؟
- ۲- اۇقووچىلر، بابەر يازگن مههم اثرلر و كتابلر آتىنى آيته آلهدىلرمى؟
- ۳- اۇقووچىلر، بابەر بارهسىده مقاله يازه آلهدىلرمى؟

اوى تاپشېرىغى:

بابر شاه نىنگ توغىلگن شهرى و مقبرهسى قه يېردهلىگى بارهسىده اوچ سطرلىك متننى كتابچه لرى گە يازىپ كېلسىن.

يېڭىرمە تۇرتىنچى درس

ھەدەف: حرام مال نىمەلىكى و ضررلرېدن آگاھ بۇلىش، اوندن يوز اۇڭىرىش و

اونىنگ يامانلىكى حقىدە باشقەلرگە ڭىبرىش.

۱- حرام مال نىمە دىر؟ سۇزلىنگ.

۲- حرامخۇر آدملر بارەسىدە مردم نىمەلر دىدى؟

* * *

حرام مال

بىر كون عزيز پىغمبرىمىز حضرت محمد ﷺ آيتدىلر:

بىر خىل آدملر دنياده يخشى ايشلر قىلەدىلر؛ مثال اوچون:
نماز اۇقىدىلر؛ رۇزە توتەدىلر؛ كېچەلر عبادت قىلەدىلر؛ اما قىامت
كونى دە اولرنىنگ برچە عبادتلىرى باطل بۇلىب، ايشلىرى الله
تعالى گە منظور بۇلمەيدى.

صحابەلردن بىرى سۇرەدى: اى رسول الله ﷺ، بولر نماز
اۇقىب؛ رۇزە توتىب؛ حج بارىب؛ قشاق لرگە ياردەم بېرگن
بۇلسەلر، نىمە اوچون قىلگن ايشلىرى الله ﷻ گە منظور بۇلمەيدى؟
حضرت محمد ﷺ آيتدىلر: شولر حرام مالنى يېدىلر؛
اولوس نىنگ مالنى سۇراق سىز يا زۇرگە آلەدىلر و يا سودخۇرلىك،
اۇغىرلىك، رشوتخۇرلىك قىلىب، مال و دولت تاپەدىلر. شوندى
مال و دولت، حرام مال دىر. شونىنگ اوچون، تېنگرى تعالى قىلگن
عبادتلىرىنى منظور قىلمەي، اولرنى دۇزخ گە تشلەيدى. بونى
بىلىش كېرەك كە، حرام مالنى يېگن آدمنى الله تعالى
كېچىرمەيدى و ابل آلدیده هم شرمندە و يوزى قرا دىر.

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- حرام مال بارەسىدە مەلومات بېرىنگ.
- ۲- حرامخۇرلىك ضررلىرى حقىدە سۇزلىنگ.

عزيز اۇقووچىلر!

- ۱- درس متنى نى اۇقىب، يازىب، اونىنگ نتيجهسى بارەسىدە سۇزلىنگ.
- ۲- حرام، عبادت و باطل سۇزلىرىدىن گپ توزىنگ.
- ۳- هر بيرىنگىز حرامخۇرلىك ضررى بارەسىدە بير متن يازىنگ.
- ۴- قويدەگى سۇزلىر بارەسىدە سۇزلىنگ:
باردى، باردىلر، كىشى، كىشىلر، مال، ماللر

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلر، حرامخۇرلىك حقىدە مەلومات تاپىب، يىنگى درس متنى نى اۇقىب، يازە آلەدىلرمى؟
- ۲- اۇقووچىلر، حرام مال، عبادت و باطل سۇزلىرى حقىدە، باشقەلرگە مەلومات بېرە آلەدىلرمى؟
- ۳- اۇقووچىلر، بيرلىك و كۆپلىك اتلر حقىدە اۋىلب، بيرار نرسە ايتە آلەدىلرمى؟

اوى تاپشيريغى:

حرامخۇرلىك ضررلىرى حقىدە بير متن يازىنگ.

يېڭىرمە بېشىنچى

ھەدەف: قىرمە - قىرشى (ضەد) سۆزلىرىنى تانىپ، گەپلەردە ايشلەتەش و سۆزنىڭ

قىرمە - قىرشى سىنى تاپىش.

۱- قىرمە - قىرشى سۆز دەپ، قىندەى سۆزنى آيتە دىلەر؟ بىلسىڭىز، سۆزلىب بېرىڭ.

۲- كېچە و كوندوز سۆزلىرى قىندەى سۆزلىر دىر؟

۳- "آق" و "كەتە" سۆزلىرىنىڭ قىرمە - قىرشى سىنى تاپىڭ.

* * *

قىرمە - قىرشى سۆزلىر (كەلمەھەى متضاد)

معناسى بوتونلەى بىر - بىرىگە اۇخشمەى، مخالف بۇلگن

ايگى سۆزنى قىرمە - قىرشى يا متضاد سۆز دەيدىلەر؛ مثال: احمد

اكە، قرانغو كېچەدە اۇز اېكىن لىرگە سوو بېرەدى. محمود اكە ياروغ

كوندە اۇز اېكىن لىرگە سوو بېرەدى. يىنە بىر مثال: قىش فىلى

كۇپ ساووق و ياز فىلى كۇپ ايسىق بۇلەدى.

يوقارىدەگى ھەر بىر گەپدە بىر قىرشى سۆز بار. كېچە و كوندوز،

قرانغو و ياروغ، قىش و ياز، ايسىق و ساووق، بىر - بىرلىگە قىرمە -

قىرشى سۆزلىر دىر.

اۇزبېك تىلى و باشقە تىللەردە قىرمە - قىرشى سۆزلىر كۇپ

ايشلەتەلەدى.

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- قرمە - قرشى سۇزلىر حقىدە سۇزلىنگ.
  - ۲- درس مەنئىدەگى يىنگى سۇزلىرنى تختهگە يازىپ، اۇقووچىلرگە ھر بىر سۇز اوچون گپ تۈزىش لرىنى بويورىنگ.
  - ۳- قويدەگى سۇزلىرنى، تختهگە يازىپ، اۇقووچىلردن قرمە - قرشى سۇزلىرنى تاپىشلىرىنى ايستىنگ:
- آق، قىين، ابركك، آز، قرانغو.

عزىزاۇقووچىلر!

- ۱- ايگى گروپگە بۇلىنىپ، ھر بىرىنگىز، بىر سۇزنى آيتىپ، باشقەنگىز اۋشە سۇزىنىڭ قرمە - قرشىسىنى تاپىپ آيتىنگ.
  - ۲- قويدەگى گپلرنىڭ قرمە - قرشى سۇزلىرىنى يازىنگ:
- مېن كېچ راق مەكتەپگە يېتىپ باردىم.
  - يۇلداش يىخشى اۇقووچى دىر.
  - فاطمەنىڭ رۇمالچەسى آق دىر.

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلر، قرمە - قرشى سۇزلىرنى تانىپ دىلرمى؟
- ۲- اۇقووچىلر، قرمە - قرشى سۇزلىرنى گپلردە ايشلەتە آلەدىلرمى؟
- ۳- اۇقووچىلر، درس مەنئىدەگى يىنگى سۇزلىردن گپ تۈزە آلەدىلرمى؟

اوى تاپشيريغى:

اۇقووچىلر، قويدەگى ايگى قاتار سۇزلىرنىڭ قرمە - قرشىلىرىنى ترتىبگە سالىسىنلر:

اوزاق-----قويى	اېركك-----آق
اوزون-----اۋتمس	يوقارى-----ياووق
قرە-----كلتە	اۋتكىر-----خاتىن

يېڭىرمە آلتىنچى درس

ھەدەف: قىرىلنى ھىرمەت قىلىش، اولرگە ياردەم بېرىش، اولر تۇغرى سىدەگى
انسانى و دىنى بورچلردن آگاہ بۇلىش.

- ۱- قىرى دەب، كىمنى آيتەمىز؟ ھىركىم يىلسە سۇزلىسىن.
- ۲- قىرىلنى ھىرمەت قىلىش ھىقىدە سۇزلىنگ.
- ۳- يىغمىرىمىز قىرىلنى ھىرمەت قىلىش ھىقىدە نىمە دەبگنلر؟

قىرىلنى ھىرمەت قىلىش

بازار كونى ابدى. كېنجه باى، آتەسى بىلن شەھرگە بارر ابدى.
ايكاولرى سرويس نىنگ بىر چوكى سىدە اولتيردىلر. يۇل نىنگ
يرىمىدە بىر اقسقال كىشى عصاگە تىنگن ھالده مۇترگە چىقدى.
مۇتر نىنگ چوكىلرى تۇلگن ابدى. كېنجه باى اورنىدن توريب:
بابەجان - بابەجان، كېلىنگ مېنىگ چوكىم دە اولتيرىنگ، دەدى.

اَقسقال كىشى، كېنجەباي گە ايتدى: بالەم، چوكى دە اۋزىنگ
اۋلتىر، سېن حقلى سن.

كېنجەباي ايتدى: بابەجان، مېن حالى ياش من. سىز، مېندن
اولوغراغ سىز. التماس، مېنىڭ چوكىم دە اۋلتىرىنگ. اقسقال
كىشى كېنجەباي نى القب، چوكى دە اۋلتىرگن دن كېن سۋرەدى:
بالەم، سېن بو اخلاق نى كىم دن اۋرگندىنگ؟

كېنجەباي ايتدى: بابەجان، تۋرتىنچى صنف اۋزبېك تىلى
كتايبىدە قىرىلرگە حرمت قىلىش بارەسىدە يازىلگن دىر.
اۋقیتوۋچىمىز كۈپ يىخى كىشى دىر. دايم بىزلرگە اۋزلىرىنگىزدن
كتەراققە حرمت قىلىنگ دېب، نصيحت قىلەدى. بىز ھم
اۋقیتوۋچىمىزنىڭ كۈرستمەلرى نى بجرەمىز و اۋزىمىزدن كتەراق
كىشى لىر، اينىقسە بابەلر و مامەلرگە حرمت قىلىب، اولرنىڭ
دعاسى نى الەمىز.

اتەلرسۋزى:

يىخىلىك قىل، اميدوار بۇل يامانلىك قىل، خبردار بۇل

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- قرى لر حرمتى بارەسىدە سۇزلىنگ.
- ۲- شونگە اۇخشش حكايةلرنى اۇقووچيلرگە ايتيب بېرىنگ.
- ۳- حكاية نتيجهسى بارەسىدە سۇزلىنگ.

عزيز اۇقووچيلر!

- ۱- هر بيرينگيز اوز اۋر نينگيزدن توريب، درس متنيده گى حكاية حقيده سۇزلىنگ.
- ۲- درس متنيده گى ينگى سۇزلىر حقيده گروپى صورتده سۇزلىشىب، هر بيرينگە گپ توزينگلر.
- ۳- هر بيرينگيز، ينگى درس بارەسىدە تورت سطرليك مقاله يازينگ.

سپينش:

- ۱- درس متنى نى اۇقيب، يازيب، او بارەدە سۇزلهى آلهديلمى؟
- ۲- درس متنى ده گى ينگى سۇزلىردن گپ توزيب، مقاله يازە آلهديلمى؟
- ۳- حكاية نتيجهسى حقيده سۇزلهى آلهديلمى؟

اوى تاپشيريغى:

متن نينگ بيرينچى سطرى دن اۋنينچى سطرى گچە كتابچه لرينگيزگە يازيب كېلىنگ.

يېڭىرمە يېتىنچى درس

ھەدەف: ادب بارەسىدە مەلۇمات تاپىش ۋە اونگە قىزىقىش ۋە ادب سىزلىك دىن نەرت لنىش.

۱- ادبلى اۇقووچى حقىدە سۇزلەى االسنگىز، گپىرىب بېرىنگ.

۲- ادب سىز اۇقووچى بارەسىدە مردم نىمە دىدى؟

۳- يىخشى آتە ۋە آنەلر، بالەلرى نى قندەى تربىيە اېتەدىلر؟

* * *

ادب

ھەر حسن نىنگ پرتوى دور علم ۋە اخلاق ۋە ادب

بې ادب، بې علملر اېل قاشىدە تاپمس رتب

آدمىت مېوھسى انسـانیت باغى آرا

بې ادبلر بىد يىنگلىغ بۇلغوسى آخر خطب

دولتىنگ بالىغە قۇنگن بىرلە يۇق دور اعتبار

نفس اوچون دوراۋل تواضع، قىلمە آنى محتسب

حاصل اېت خلق ۋە ادب، بۇلغىل تواضع دە نھان

تا پېترسن خصلتى دن ھەر كمالە يۇق عجب

حمزە حكىمزادە نىازى

ادب بارەسىدە ایتىلگن ضرب المثللر:

- ادب بازاردە ساتىلمس.

- ادب كىشى نىنگ زىنتى.

- ادبلى بالە، اېلگە منظور.

- ادب نى، بې ادب دن اۋرگن.

- اويات، اوليم دن قتيق.
- ابشيك آچيق بولسه هم، سوره ب كير.

* * *

حرمتلى اوقيتوچى!

- ۱- ادب باره سیده اوقووچیلرگه معلومات بېرىنگ.
۲- ادبلى و ادب سیز باله لر نینگ باره سیده سۆزلنگ.

عزيز اوقووچیلر!

- ۱- ادبلى و ادب سیز باله لر حقیده سۆزلب، دفترلر نینگ گه یازینگ.
۲- درس متنى ده گى ضرب المثل لر حقیده تۆپله نیب، بحث قیلینگ لر.
۳- ابل آره سیده منظور بولگن ایشلردن بیر نېچیته سى نى بیان اېتىنگ.

سىنىش:

- ۱- اوقووچیلر، ادب باره سیده معلومات تاپیب، او باره ده سۆزله ی آله دیلرمى؟
۲- ضرب المثل لر حقیده اورگنگن لرى نى آیته آله دیلرمى؟
۳- ادبلى و ادب سیز باله لر حقیده متن یازه آله دیلرمى؟

اوى تاپشیریغى:

درس متنى ده گى ضرب المثل لردن بیر ضرب المثل باره سیده، اوچ سطرلیک متن یازیب كېلىنگ.

يېڭىرمە سگىزىنچى درس

ھدف: ياردملشيش فايدهلرینی بېلىش و اونگە قىزىقىش.

- ۱- قىز بالەلەر، آنەلرگە قندەى ياردەم بېرە آلەدىلەر؟ بېلسنڭىز، سۆزلب بېرىنگ.
- ۲- اۇغىل بالەلەر، آنە-آتەلرگە قندەى ياردەم بېرە آلەدىلەر؟ سۆزلنگ.
- ۳- صنفداش لر و مکتب داشلرېنگىزگە قندەى ياردەم بېرەسىز؟
- ۴- حشر دېب نېمەنى آیتەدىلەر؟ اونىنگ فايدهلرى بارەسىدە سۆزلنگ.

ياردملشيش

ياردملشيش كۆپ يىخشى ايش دېر. ھەر بىر كىشى كوچى يېتگىنچە باشقە بىر كىشى گە ياردەم بېرىشى كېرەك دېر. قىزلر اوى ايش لرىدە آنە-آپەلرى گە و اۇغىل بالەلر تشقرى ايشلرىدە آتە - اكهلرى گە ياردەم بېرەدىلر. آتە-آنەلر بالەلرى نىنگ درسى و باشقە ضرورتلرىنى تيارلب بېرىشده و اۇقووچىلر بىر- بىرلرگە درس تيارلشده ياردەم بېرەدىلر. ياردملشيش اويدن باشلەنىب، جمعيتده ترقهلهدى. آدم لرنىنگ حياتى بىر- بىرگە ياردەم بېرىش بىلن قىزىقرلى بۆلەدى.

ابلىمىز ارەسىدە ياردەملىشىش روحيەسى اېسكى زمانلردن قالگن دىر.

اولر، قىغو- قووانچ دم لرىدە بىر- بىرلىگە ياردەملىشىپ كېلگن لىر. اېكىنچىلەر، ايش اغىرلىگى نى حشر ارقلەلى يېنگىل لشتىرە دىلەر. اۇقووچىلەر، درس قىين چىلىكلرى نى بىر- بىرلىرى ياردەمدە حل قىلە دىلەر.

ياردەملىشماق كۇپ يىخسى ايش دىر. بو يىخسى و خىرلى ايش نى خلق ارەسىدە كېنگ رواجلىتىرىش كېرەك دىر؛ مثال اوچون: ساغ آدم لىر، كسل كىشى لىرگە؛ بىلە دىگن اۇقووچىلەر، بىلمە يدگن اۇقووچىلەرگە؛ بايلەر، قشاق لىرگە؛ شونگە اۇخشش هر كىم باشقە بىراوگە ياردەم بېرىپ تورسە، دنيا گلستان بۇلىب، همه انسان لىر بختلى بۇلە دىلەر.

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- ياردملشيش حقيده اۇقووچيلرگه معلومات بېرىنگ.
- ۲- درس متنى دهگى يىنگى سۇزلرنى تختهگه يازىب، اۇقووچيلرگه بىلدىرىنگ.
- ۳- شعر بىلن نثر آرهسىدهگى فرق لر بارهسىده سۇزلنگ.

عزيز اۇقووچيلر!

- ۱- درس متنى دهگى گپلردن، اوچته گپنى دفترىنگىزگه كۇچىرىب، آخريده كېرەكلى بېلگىلرنى قۇيىنگ.
- ۲- يىنگى سۇزلرگه گپ توزىنگ.
- ۳- هر بىرىنگىز، بىر- بىرىنگىزىنىنگ، يازگن گپلرىنگىزنى كۇرىب، اونىنگ كەمچىلىكلرنى انىقلىب، تۇغرىلنگ.

سىنىش:

- ۱- درس متنىنى اۇقىب، يىنگى سۇزلرگه گپ توزه آلهدىلرمى؟
- ۲- ياردملشيش بارهسىده سۇزلەى آلهدىلرمى؟
- ۳- درس متنىدن گپلرنى ايبره آلهدىلرمى؟

اوى تاپشيريغى:

ايگىته سۇراق گپ توزىنگ.

يېڭىرمە تۇقىزىنچى درس

ھەدەف: سۆز تور كۆملىرى ھەقىدە مەلۇمات تاپىش، اۇنى تانىپ، ايشلەتەش.

۱- مەنالى سۆزلەر ھەقىدە سۆزلەنگە.

۲- ياردەمچى سۆزلەر دېب، قەندە سۆزلەرنى ایتەمىز؟

۳- ياردەمچى سۆزلەرسىز، گپ تۇزىش مەمكىن مۇ؟

* * *

سۆز تور كۆملىرى (كلام اجزاسى)

اۋزبېك تىلى و باشقە تىللەردە اىگى خىل سۆز بار:

بىرىنچى سى، مستقل سۆزلەر و اىگىنچى سى، ياردەمچى سۆزلەردىر.

الف- مستقل سۆزلەر:

بوتون و مستقل مەناگە اېگە بۇلگن سۆزلەر دىر.

مەثال اوچون: اى، تاغ، قىشلاق، ياغمىر، چوكى، مېن، سېن و

باشقەلەر.

مستقل سۆزلەر مەنا و گراممەر جەھەتىدن بىر- بىرى بىلەن

باغلەنىپ، سۆز قۇشۇمچەسىنى ھەاصل قىلەدى، قۇيىدەگى

گپدېك:

بىزىنىڭ سەنقىمىزدە اۇغىللەر و قىزلەر اۇقۇيدىلەر.

ب- ياردەمچى سۆزلەر: مستقل مەناگە اېگە بۇلمەگن، اما گپ

تۇزىش دە مستقل سۆزلەرنى بىر- بىرىگە قۇشەدىگن و گراممەر

مەناسەبەتىنى بىلدىرەدىگن سۆزلەر دىر.

ياردمچى سۆزلر قويىدەگى قۇشىمچەلردن عبارت دىر:
بىلن، اوچون، تامان، و، ھمدە، چى، مى، دە، گە، دن و
باشقەلر.

سۆز توركوملىرى (مستقل سۆزلر و ياردمچى سۆزلر)
اشتراكىدە گپ تۈزىلەدى.

قويىدەگى گپلرگە دقت قىلىنگ:

حبيب الله درختدەگى مېۋەلرگە كېسك اتدى. مېن جمعه
كونى نى كتاب اۋقىش بىلن اۋتكزدىم.

اۋزبېك تىلىدە ياردمچى سۆزلر نىنگ اوچ تورى بار:

۱- كىمكى، ۲- باغلاۋچى، ۳- يۈكلەمە.

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- سۇز توركوملىرى حقيده اۇقووچىلر سويەسى گە يرەشە سۇزلىنگ.
- ۲- مستقل سۇزلر و ياردمچى سۇزلرنى ايرى-ايرى تخته گە يازيب، اۇقووچىلر گە عملى توشونتيرىنگ.
- ۳- درس متنى دن اۇقووچىلر گە املاء ايتيب، اولر نىنگ يازگن لرى نى كۇريب، خطالرى نى تۇغرى لنگ.

عزيز اۇقووچىلر!

- ۱- قويدە گى گپ دە مستقل سۇزلر و ياردمچى سۇزلرنى كۇرستىنگ:
- كيشى نىنگ حرمت و ابروسى، اونىنگ محنت گە بۇلگن مناسبتى بىلن باغلىق دىر.
- قويدە گى مستقل سۇزلرنى ترتيب گە ساليب، اۇندن بير گپ توزىنگ:
- مېن، گە، قىشلاق، بىلن، ات، قە، بارەمىز، اۋر تاغىم.

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلر، سۇز توركوملىرى حقيده معلومات تاپيب دىلرمى؟
- ۲- مستقل سۇزلر و ياردمچى سۇزلرنى تانىب دىلرمى؟
- ۳- اۇقووچىلر، بېرىلگن سۇزلر گە گپ توزه آلە دىلرمى؟

اوى تاپشيريغى:

- ۱- "بىلن، اوچون، تامان" سۇزلرىدن گپلر توزىنگ.
- ۲- "و، هم، همده" سۇزلرىدن گپلر توزىنگ.
- ۳- قويدە گى مستقل و ياردمچى سۇزلرنى ترتيب گە ساليب، گپ توزىنگ:
- باردىك، مېن، بىلن، اتەم، تامانى، تاغ، گە، توناكون.

اۆتيزىنچى درس

ھدف: ھىرويين نى تانيپ، ضررلىرى حقيدە مەلۇمات تاپىش و باشقەلرگە ايتىش،

تيل، قلم و عمل بيلن اونگە قرشى چىقىش.

۱- ترياك بتەسىنى كۆرىپ سىزمى؟ كۆرگن بۇلسىڭىز، او حقدە سۆزلىب بېرىڭ.

۲- ترياككە يۇلىققن كىشىلر بارەسىدە سۆزلىڭ.

۳- ھىرويين دېگن نرسە حقيدە ھر بىر اۇقووچى بىلگنلرینی باشقەلرگە

سۆزلىسین.

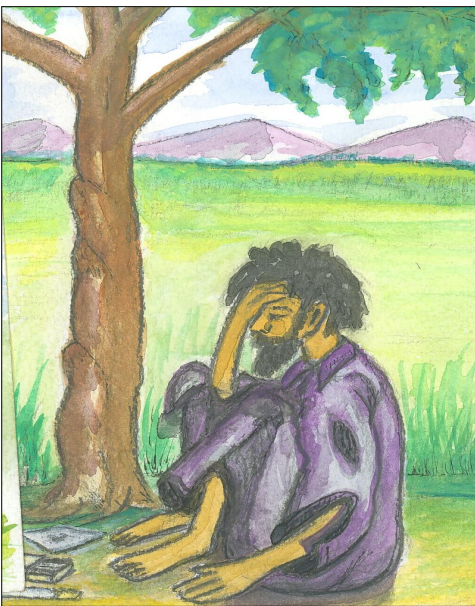
* * *

ھىرويين

مېنىڭ اكه م قوياش، طعام پىتيدە قوييدە گى حكاية نى ايتدى:

تۆرەباي اكه عايله سى بيلن يقين كون لردە مهاجرلىكدن كېلگن

اېكن. مېن بيلن آتەم، اولرنى كۆرگنى بارگن اېدىك. تۆرەباي اكه

مهاجرلىك قىين چىلىك لرىدن

سۆزلىب، اۇغلى اوپېردە ھىرويين گە

يۇلىققنى اوچون جودە كۆيىندى.

شو پىتدە تۆرەباي اكه نىڭ بالەلى،

اوى-جاي لى اۇغلى يۇلچى خان،

ساچ-ترناق لرى اۋسگن، كىيىم لرى

كىر، ياوايى لردېك سلام بېرمسدىن

اويىگە كىرىپ، بىرچېتگە ياتدى.

تۆرەباي اكه، بىزگە قرەب ايتدى:

انه، مهاجرلىك نىڭ ساوغەسىنى كۆرىڭ. بو، سىزلر كۆرگن

يۇلچى خان اېمس. آدم گرچىلىكدن چىقىپ، اېل گە كولگو بۇلگن

يۇلچى خان دىر. اونى ھىر بىر كۇرگىنم دە، بىر قتلە اۋلىب،
تيرىلەمن.

آتەم تۇرەباي اكه دن سۇرەدى: اۋغلىنگىز كسل مى؟
تۇرەباي اكه ايتدى: ھە، كسل، اما بو كسل ليكنىنگ دوا سى
يۇق. آتەم سۇرەدى: بو قندەى كسل ليكنى؟

تۇرەباي اكه ايتدى: اونىنگ كسل ليگى ھىرويين گە يۇلىقنى
دىر. آتەم يىنە سۇرەدى: ھىرويين قندەى بلا اېكنى؟

تۇرەباي اكه ايتدى: ھىرويين، ترياك دن تيارلنەدى و ترياك
بتەسى كۇپ جايلىردە، جملە دن افغانستان دە ھم اېكىلەدى. بوتون
جھان، ھىرويين نىنگ يامان ليگى نى بىلىب، بىلىم اېگە لرى تىل و قلم
آرقەلى، دولت لر قانون آرقەلى و دين عالم لرى شريعت ارقەلى
ھىرويين و باشقە مخدرە مادەلرنى حرام ليگى نى باشقە لرگە
بىلدىرىب، اونگە قرشى كورەشە دىلر.

آتەم، تۇرەباي اكه نىنگ سۇزلرى نى اېشىتگندىن سۇنگ، اولر
بىلن وداع لىشىب، اويگە قىتدى. او، اۋلتىرمىسدىن، قۇلىگە بېل اىب،
يىنگى گىلب تورگن ترياك نىھال لرى نى اۋرىب، ايلدىزىدن اوزىب،
ايكى ساعىت آرەسىدە اېكىلگن برچە ترياك بتەلرى نى آغدەرىب
تشلەدى. كپىن، مېنگە قرەب ايتدى: بالەم ھېچ قچان ترياك
اېكىش گە قىزىقمە. اونىنگ اۋرنىگە بوغداى يا باشقە نرسە اېك.
ضررلى اېكىن، آلتىن بۇلسە ھم كېرەك اېمس.

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- ممكن بۇلسە، تریاك بتەسىنى اۇقووچىلرگە كۇرستىنگ.
- ۲- تریاك دن حاصل بۇلەدیگن هیرویین و اونىنگ ضررلىرى بارەسىدە كۇپراق توضیح بېرىنگ.

عزیز اۇقووچىلر!

- ۱- درس متنىنى اۇقیب، یازیب، ینگى سۇزلرنى دفترچەلرینگیزگە یازىنگ.
- ۲- هیرویین ضررلىرى حقیده اوچ سطرلىك بیر مقاله یازىنگ.
- ۳- هر بیرىنگىز، تریاك اپكیش ضررلىرى حقیده سۇزلنگ.

سىنش:

- ۱- اۇقووچىلر، ینگى درس متنىنى اۇقیب، یازیب، اوبارەدە سۇزلەى آلەدیلمى؟
- ۲- هیرویین ضررلىرى حقیده معلومات تاپیب، اونىنگ یامان لیگىنى باشقەلرگە ایتە آلەدیلمى؟

اوى تاپشیریغى:

- هر بیر اۇقووچى، قیشلاق، شەر و باشقە یىرلردە هیرویین گە یۇلىققن آدم لر بارەسىدە بیر متن یازسىن.

اۆتيز بيرينچى درس

هدف: اۆقووچيلر كولگولى گپ لرگه آشنا بۇلىب، اونگه قيزيقيب، معقول كولگولى

گپ لرنى اۇرگنپ، دۇستلرنى قووانتيريش لرى.

۱- كولگولى گپ باره سیده سۇز لنگ.

۲- صنف داشلرينگيزدن كيم، باشقه لرنى كۇپ كولديره آلهدى؟

كولگولى گپ

بیر كيشى، اۆز اېشگى نینگ بۇينى گه ايپ باغلب، اۆزى آلدین، اېشگى آرقه سیدن كېته بېرىدى. آرقه سیدن بیر مگار اۇغرى كېلىپ، اېشك نینگ بۇينى دن ايپى نى يېچيب، اېشكنى اورتاغى گه تاپشيريپدى و ايپى نى اۆز بۇينىگه باغلب، اېشك اېگه سى نینگ آرقه سیدن كېته بېرىدى. بیر نېچه آديم باسگندن سۇنگ، يۇتليپدى. اېشك نینگ اېگه سى، اۇغرى نینگ يۇتل گىنى اېشيتيب، آرقه سىگه قره ب، حيران بۇلىب سۇره بدى:

مېنىگ اېشگيم قنى؟

ايپ گه باغلنگن آدم جواب بېرىدى: مېن سېنىگ اېشگىنگ

من؛ لېكن آنه گه بى ادب ليك قىلگنيم اوچون، اېشككه ايله نيپ

قالگن اېديم. اېندي انه م نينگ يوره گي كوييب، مېني بغيشلب
آلهدي. شونينگ اوچون، مېن قيته دن آدم گه آيلنديم.

اېشك نينگ اېگه سي ايپني اوغري نينگ بؤينيدن يېچيب،
عذرلر آيتيب، "مېن بيلمهي كؤپ وقتلر اوستينگه مينيب، يوك
آرتديم. اېندي مېني كېچير"، دېدي. بو آدم، بير نېچه كوندن
سؤنگ، مال بازار گه بارسه، اؤز اېشگي ني كؤريدي. آلدېگه باريب،
قولاغيگه شيبيرلب آيتيدي:

اي حياسيز آدم، ينه انه ننگ گه قندهي حرمت سيزليك قيليپ،
قيته دن اېشككه آيلندينگ؟ سېن دېك انه بېزارني مفت بېرسه هم
آلمه يمن.

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- اۇقووچىلرنى كولگولى گپلرنى اۋرگنىش گە قىزىقتىرىنگ.
- ۲- درس متنى دەگى يىنگى سۇزلرنى تخته گە يازىنگ.
- ۳- اۇقووچىلر گە الداچى لردن قوتىلىش يۇل لرنى توشونتىرىنگ.

عزيز اۇقووچىلر!

- ۱- هر بىرىنگىز، بىر- بىر كولگولى حكايه ايتىب بېرىنگ.
- ۲- عيار و مكار آدم باره سىده سۇزلنگ.
- ۳- يىنگى سۇزلرنى گپلردە ايشله تىنگ.
- ۴- قويدەگى سۇزلر نىنگ قرمه - قرشى سىنى تاپىب، يازىنگ:

- ظالم -----

- ايسىق -----

- اۋت -----

- كۈپ -----

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلر، كولگولى گپ باره سىده سۇزلەى آله دىلرمى؟
- ۲- اۇقووچىلر، درس متنى دەگى يىنگى سۇزلردن گپ توزه آله دىلرمى؟
- ۳- درس متنى دەگى كولگولى گپ باره سىده سۇزلەى آله دىلرمى؟

اوى تاپشيريغى:

اۇغرى ليك يامان ليگى باره سىده اوچ سطر يازىب كېلىنگ.

اۆتيز ايگينچى درس

هدف: آت (اسم) باره سيده معلومات تاپيب، باشقه سؤزلردن فرقىنى بيليش،

گپده ايشله تيش، گپلر ايچيده گى آتلرنى تانيب، اجره تيش.

۱- هر كيم اؤرنيدن توريب، اؤز آتىنى آيتسين.

۲- تېگره كده كؤرينيب تورگن نرسه لر آتلرنى آيتينگ.

۳- نيمه اوچون هر بير نرسه گه آت قۇييلگن دير؟ بو باره ده سؤزلنگ.

* * *

آت (اسم)

نرسه لر توشونچه سىنى بيلديروچى سؤزلر توركومى، آت دپيله دى. نرسه لر توشونچه سى، گرامرده جوده كېنگ. شخص (آدم، انسان)، نرسه (تاش، پياله، پخته)، حادثه (شاقين، كورهش) و شو كى لرنى هم اؤز ايچيگه آله دى. آت لر، معنا جهت دن و افاده له يديگن توشونچه نينگ خصوصيتى گه كؤره، اتاقلى آت (خاص اسم)، تورداش آت (عام اسم)، مجهول آت، معلوم آت، يكه آت و تۇپلاوچى آت كى لرگه بۇلينه دى. مثال اوچون، قره مه - قرشى آتلر قۇشيلگنيدن توزيلگن گپ قويده گى دير:

بىز، اۆلكه ميزنينگ بايلىگى اوچون كېچه و كوندوز تينمه ي ايشله يميز. مترادف آتلر قۇشيليشيدن توزيلگن گپ قويده گى دير: اۆلكه ميزنينگ ييگيت لرى آرزو - هوس لريگه يبتيش اوچون محنت چېكه ديلىر.

هر نرسه نينگ آتى بار. انسان لر، قوش لر، اؤسيمليك لر، درخت لر و طبيعت نينگ برچه جانلى و جان سيز نرسه لرى اؤز آتلرى بيلن تانيله ديلىر.

آت بۇلمە گندە، گېيريش و بېر- بېرىمىزنى توشونىش كۇپ قىين
بۇلر ابدى؛ مثال اوچون: اۇرتاغىنگىز گە (بېر) دېسنگىز، او، سىز گە
نېمەنى بېرىشىنى بىلمەي قالەدى؛ اما اگر (كتابىنگىنى بېر)
دېسنگىز، او، در حال گېينگىز گە توشونىب، قۇلىدە گى كتابنى سىز گە
اوزەتەدى. يا اگر (كېلدى) دېسنگىز، كىم يا نېمە گە كېلگىنىنى
كىشى بىلمەيدى، اگر "تگىن كېلدى" دېسنگىز، سۇزىنگىز
توشونرلى بۇلەدى. دېمك، بىرچە نرسەلر؛ يعنى انسانلر، حيوانلر
و بوتون موجوداتنى تانىتوچى و بىلدىروچى سۇز، آت دېلەدى.

مثال:

- مېن، مکتب گە بارەمن.
- احمد، كېلدى.
- گۇزەل، درس لرىنى اۇقىيدى.
- قوياش چىقدى.
- بولوتلردن ياغمير ياغەدى.
- حمل و ميزان آىلرىدە كېچە و كوندوز تېنگ بۇلەدى.

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- ات (اسم) بارەسىدە يېترلى چە سۇزلىنگ.
- ۲- شىكلداش، معناداش و قرمه - قرشى اتلردن مثال كېلتىرىب، اۇقووچىلرگە توشونتىرىنگ.
- ۳- گپ تۇزىش دە (ات) نىنگ اهمىتى بارەسىدە سۇزلىنگ.
- ۴- امكانى بۇلسە، حيوانلر و قوشلر تىصوىرىنى كۇرستىب، اۇقووچىلردن اولرنى اتىنى سۇرەنگ.

عزىز اۇقووچىلر!

- ۱- درس متنىنى اۇقىب، يازىب، يىنگى سۇزلرنى دىفترلىرىنگىزگە يازىنگ و اوندىن گپ تۇزىنگ.
- ۲- انسانلر، حيوانلر، گلر و شىهرلردن ايكى - ايكى اتنى دىفترلىرىنگىزگە يازىنگ.
- ۳- اۇزىنگىز تىلەگن اتلر بىلن گپلر تۇزىب، دىفترلىرىنگىزگە يازىنگ.

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلر، درس متنىنى اۇقىب، يازىب، او بارەدە سۇزلەى اىلەدىلرمى؟
- ۲- ات بارەسىدە سۇزلب، باشقىلرگە توشونتىرە اىلەدىلرمى؟
- ۳- اتلرنى گپدە ايشلەتە اىلەدىلرمى؟

اوى تاپشىرىغى:

قويىدەگى اتلرگە مناسب گپلر تۇزىنگ:
كابل، يۇلبىرس، مكتب، بورگوت.

اؤتيز اوچينچى درس

هدف: تبعيض سؤزى نينگ معنا و اصطلاحسى حقيده معلومات تاپيش، تورلى
تبعيض لردن بېزيش و اونگه قرشى كوره شيش.

۱- تبعيض باره سیده سؤزلنگ.

۲- اسلام دینی، تبعيض حقيده نيمه ديدی؟

* * *

تبعيض، نيمه اوچون؟

پيغمبريميز حضرت محمد ﷺ بير نېچه صحابه لر بيلن مسجدده اؤز ارا
سؤزلشيب، اؤلتيرگن ابديلر. پيغمبريميز نينگ يارلريدن بيرى سلمان
فارسي ﷺ مسجدگه كيرديلر. حضرت محمد ﷺ آچيق چهره و خوشليك
بيلن او كيشى نى اؤز يان لريگه اؤلتيرغيزديلر. حضرت لرى نينگ
سلمان ﷺ گه قيلگن التفات لرى صحابه لرنينگ بيرىگه ياقمه دى. او،
ايتدى: سلمان، فارس خلقيدن دير. بيز اېسه، عرب ميز. او بيز نينگ
بيغينيميزده بيزدن يوقارى اؤلتيرمىلىگى، بلكه قوييراق ده اؤلتيريشى
كېره ك.

پيغمبريميز بو صحابه نينگ ايتگن سؤزلريدن اچيغله نيب ايتديلر:
يؤق، بونده ي اېمس! فارس بؤلماق يا عرب بؤلماق، اصل ليك و
كته ليككه دليل بؤله آلمه يدى. افضل ليك، اوروغ يا رنگ ده اېمس.
تېنگرى تعالى نينگ آلدیده افضل ليك، تقوا ده دير.

اوشبو بو يروق يوزه سيدن، بيز برچه مسلمان لر، بير- بيريميز بيلن
تېنگ و اينى- آغه ميز، بيزنى هر خيل لهجه، تيل، منطقه و اوروغلرگه
تېگيشلى بؤلش، بير- بيريميزدن اجره ته آلمه يدى. تقوادر باشقه هېچ
نرسه بيز نينگ آلدیميز ده افضل ليك اېمس.

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- تبيعىس يامان ليگى تۇغرى سىده گپيرىنگ.
- ۲- يىنگى درس نتيجهسى حقيده سۇزلىنگ.
- ۳- سلمان فارسى ﷺ نى تانيتىنگ.

عزيز اۇقووچىلر!

- ۱- يىنگى درس دن نيمه اۇرگىدىنگىز؟ بو حقدە اۇيلىب گپيرىنگ.
- ۲- تبيعىس حقيده اوچ سطرلى متن يازىنگ.
- ۳- هر بير يىنگىز، تقوا تۇغرى سىده سۇزلىنگ.
- ۴- قويدە گى سۇزلردن فايده لىنىب گپ (جمله) توزىنگ:
كىم نىنگ تقواسى بۇلسە ..... اوروغ بىلن رنگ .....

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلر، درس متنى نى اۇقىب، يازىب، او حقدە معلومات بېرە آلەدىلرمى؟
- ۲- اۇقووچىلر، تبيعىس و تقوا حقيده بىلگن لرىچە سۇزلىب، سلمان فارسى ﷺ تۇغرى سىده معلومات بېرە آلەدىلرمى؟
- ۳- اۇقووچىلر، درس متنى ده كېلتىرىلگن يىغمبرىمىز سۇزلرى نى توشونىبدىلرمى؟
- ۴- اۇقووچىلر، درس نتيجهسى حقيده بير نېچە سطر يازە آلەدىلرمى؟

اوى تاپشيريغى:

- هر بير اۇقووچى، قويدە گى سۇزلردن بير سۇزنى تىلب، متن يازسىن:
تبيعىس، تقوا، صحابه، سلمان فارسى ﷺ.

اۋتيز تۈرتينچى درس

هدف: تورداش ات و اتاقلی اتنى تانیب، فرقلىرىنى بیلیش و هر بیرىنى

گپلرده قۇللىش.

۱- تورداش ات (عام اسم) حقیده نیمه بیله سیز؟ سۆزلب، مثال كېلتیرینگ.

۲- اتاقلی ات (خاص اسم) حقیده نیمه بیله سیز؟ سۆزلب، مثال كېلتیرینگ.

۳- ابوعلى سینای بلخی و بابا رحیم مشرب، قندهی اتلر دیر؟

۴- مکتب و کتاب قندهی اتلر دیر؟

* * *

تورداش ات (عام اسم)

تورداش اتلر، بیرخیل نرسه لرنینگ عمومی آتینی بیلدیروچی

اتلر دیر.

تورداش اتلر، اتاقلی اتلرگه قره گنده كۈپچیلیكنی تشكيل

اېتهدی؛ مثلاً: قلم، کتابچه، مکتب، ات، تاغ، درخت و باشقه لر.

اتاقلی اسم (خاص اسم)

اتاقلی اتلر، ایریم شخص یا که نرسه گه اتب قۇییلگن ناملر

دیر. اتاقلی اتلر عادتده كۈپلیکده قۇلله نیلمه یدی؛ مثلاً: ابوعلى

سینای بلخی، نادره بېگم، ابوریحان البېرونی، میرزا عبدالقادر بېدل،

آتایی بلخی، مولانا جلال الدین بلخی، بابرنامه، کابل، هندوکش

اتاقلی اتلر جمله سیگه کیره دی و قوییده گی تورلری بار:

۱- کیشی نینگ اسمی، تخلصی و لقبی.

۲- یازووچی و شاعرلر نینگ تخلص لری.

۳- جای لر، شهرلر، دریالر، یورتلر ..... اتلری.

۴- کتابلر و اثرلر اتلری.

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- تورداش ات و اتاقلى ات بارەسىدە ايرى-ايرى سۇزلب، مثال لربيلن اۇقووچيلرنى توشونتيرينگ.
- ۲- ات و تخلص حقيده سۇزلىنگ.
- ۳- درس متنى دەگى يىنگى سۇزلىرنى تخته گە يازيب، اۇقووچيلرگە بيلديرينگ.

عزيز اۇقووچيلر!

- ۱- گروپلرگە بۇلىنىپ، تورداش اتلر و اتاقلى اتلر حقيده سۇزلىشىنگ و هر بيرىگە مثال كېلتيريب، دفترچەلرينگىز گە يازينگ.
- ۲- قويدەگى اتلردن اتاقلى اتلرينى تاپيب تگىگە چيزيق چيزينگ:
كابل، بوغداي، احمد بېگ، عليشېر نوايى، سمنگان، كتاب، استاد، قلم، قاوون.
- ۳- بير گروپدن بير اۇقووچى اۋز اۋرنيدن توريپ، اتاقلى ات و يا تورداش اتلى گپنى تخته گە يازسين و باشقە گروپلر نوبت بيلن گپ توري حقيده سۇزلسين.

سېنىش:

- ۱- اۇقووچيلر، تورداش اتلر و اتاقلى اتلر حقيده بيلگنلرينى سۇزلب، مثال كېلتيره آلەديلمى؟
- ۲- تورداش و اتاقلى اتلرنى بير-بيريدن اجرەتە آلەديلمى؟
- ۳- تورداش و اتاقلى اتلرگە گپ توزه آلەديلمى؟

اوى تاپشيريغى:

- تورداش اتلر و اتاقلى اتلرگە مثاللر تاپيب، ايرى-ايرى دفترچەلرينگىزگە يازيب كېلىنگ.

اۋتيز بېشىنچى درس

ھدف: كۈنلۈك يېشى سۆزلۈرى و اۋگىت لىرىگە قولاق سالىش و اونگە عمل قىلىش.

۱- آتە، آنە و كۈنلۈرىنى حرمت قىلىش حقىدە سۆزلۈنگ.

۲- كۈنلۈرى يېشى سۆزلۈرى بىلەن سىزگە نصىحت قىلسەلەر، نىمە قىلەسىز؟

۱- يېشى نصىحت و بويروق لىر حقىدە سۆزلۈنگ.

* * *

نصیحت

بالەلىگىنگەن آنەنگە قرەش

تىنمەى محنت قىل، آتەنگە قرەش

اولر ايش قىلسە، بقرە يىب تورمە

ايش بويورسەلەر، اقرە يىب تورمە

بىلمەيمەن دېگەن، سۆزنى سېن اونوت

كۈنگىلىنگەنى دايم آسمان دېك كېنگ توت

ھەر ايش نى باشدەن اۋرگنماق كېرەك

ھەر ايشنى يېشىلەب توگتماق كېرەك

بىلىمگە قىزىق، گل گە بلبل دېك

يورتىنگە ھمىشە، ىشنەسىن گلدېك

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

۱- كتە نىنگ اۋگىتلىرى بارەسىدە سۇزلب، اونى عمل گە آشپىرىش فايدەلىرىنى ايتىنگ.

۲- آتە - آنە و باشقەلرگە حرمت اېتىش بارەسىدە سۇزلىنگ.

عزيز اۇقووچىلر!

۱- آتە - آنەلر و كتەلر اۋگىتلىرىنى، عمل گە آشپىرىش بارەسىدە سۇزلىنگ.

۲- قويدەگى سۇزلرنىنگ قىرمە - قىشىسىنى تاپىنگ:

آق، ايسىق، ابركك، قىز، اۋت، يىخشى، كۈپ.

۳- يىنگى درس حقىدە بىلگن لرىنگىزنى اوچ سطرلى متن دە يازىنگ.

سىنىش:

۱- اۇقووچىلر، يىنگى درسنى اۋقىب، يازىب، او بارەدە سۇزلەى آلەدىلرمى؟

۲- اۇقووچىلر، يىنگى درس دن فايدەلىنىب، بىر متن يازە آلەدىلرمى؟

۳- اۇقووچىلر، آتە - آنەلر و كتەلرنىنگ نصيحتلرگە قىزىقىب، اونى عمل گە

آشپىرىشگە ايتىلە آلەدىلرمى؟

اوى تاپشپىرىغى:

هر بىر اۇقووچى، آتە - آنەلرى و استادلرى نصيحتلرىدن اىگىتەسىنى يازسىن.

اۆتيز آلتينچى درس

هدف: قوياش فايدهلرني بيليش و حياتده اوندن فايدهلنیش.

- ۱- قوياش بارهسيده سۆزلەي آلهسيزمي؟
- ۲- قوياش بۆلمهگنده، يبر يوزيده حيات قندهي بۆلر اېدي؟
- ۳- اؤسيمليکلر سايهده بۆلسه، قندهي بۆلهدي؟ شو بارهده سۆزلنگ.

تيريکليک اوچون قوياش نينگ اهميتي

انسانلر، حيوانلر و اؤسيمليکلر حياتي اوچون قوياش نينگ اهميتي کته. قوياش نينگ ياروغليک و ايسيق ليگي يبرگه يېتمسه، انسانلر، حيوانلر و اؤسيمليکلر اۆلهديلر؛ مثلاً: قوياش سيز يبرلرده مېوهلر، کۆکتلر و باشقه اؤسيمليکلر کۆکريب، اؤسمه يدي. قۇي، هۆکيز، سيگير، اېچکي، ات، تېوه و شولرگه اؤخشش حيوانلر، اؤسيمليکلرني يپيديلر. ارسلان، قاپلان، بۆري،

تولكى، و باشقە يىرتقىچ (گۆشت يېدىگن) حيوانلار، اۋسىملىكلارنى يېدىگن حيوانلارنىڭ گۆشتىنى يېدىلەر. انسانلار يېمگىنى اۋسىملىكلار و حلال گۆشتلى جاندارلار تامين لىدى؛ يعنى بىز كۆكتلەر، مېۋە-دانەلەر، گۆشت، سوت، قىماق، مسكە، يومورتقە (تخم، غلە) و باشقە نرسەلردن فايدهلەنەمىز. شو سببدن، اۋسىملىكلار كۆكرىب اۋسمسە، انسانلار هم، حيوانلار هم ىشە آلمەيدىلەر.

بوندىن تشقري، قوياش ياروغلىك و ايسىقلىكى انسانلار و حيوانلار ساغلىكى اوچون هم كۆپ اهميتكە اېگە دىر. آغە بارگن اۆلكەلارنىڭ كۆپ چىلىگىدە قوياش ياروغلىكى و ايسىقلىكىدىن سوو ايسىتىش، نان-اش پىشىرىش، ايش و ىشش جايلىرىنى ايسىتىش، فابرىكلەرنى ايشلىتىش دە فايدهلەنلەدى. قوياش ياروغلىكى، برقە اۋزگرتىرىلىب، اوىلارنى يارىتىش و ايسىتىش اوچون ايشلەتەلەدى. شو سببدن، قوياش حيات كېچىرىش اوچون كتە اهميتكە اېگە دىر.

قوياش نىڭ ياروغلىك و ايسىقلىكى يېرگە يېتمسە، يېر يوزىدە تىرىكلىك مەكەن بولمس اېدى. قوياش، اللە ﷻ نىڭ كتە نعمتلىرىدىن بىرى دىر. بو نعمت نىڭ شكرىنى ادا قىلىشىمىز كېرەك.

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- قوياش فايدهلىرى بارەسىدە اۇقووچىلرگە معلومات بېرىنگ.
- ۲- قوياش ياروغلىكى دن قيسى ساحەلردە فايدهلنىش ممکن ليگى نى اۇقووچىلرگە بىلدىرىنگ.

عزيزاۇقووچىلر!

- ۱- قويدەگى سۇراقلرگە جواب ايتىنگ:
- قوياش نىنگ نىمە اهمىتى بار؟
- قوياش نىنگ ياروغلىك و ايسىق ليگى بۇلمەگندە، تىرىكلىك قندەى بۇلر اېدى؟
- قوياش، الله ﷻ نىنگ قندەى نعمتلىرىدن دىر؟
- ۲- قويدەگى هر بىر سۇز بىلن گپ توزىنگ:
- اۇسىملىك، قوياش، يارقىن، يومورتقە، ساغلىك، ياروغلىك

سىنش:

- ۱- اۇقووچىلر، قوياش بارەسىدە معلومات بېرە آلەدىلرمى؟
- ۲- قوياش دن فايدهلنىش يۇللىرى نى بىلىب دىلرمى؟

اوى تاپشيريغى:

قوياش دن فايدهلنىش يۇللىرى نى دفترلىنىگىزگە يازىب كېلىنگ.

اۋتيز پېتىنچى درس

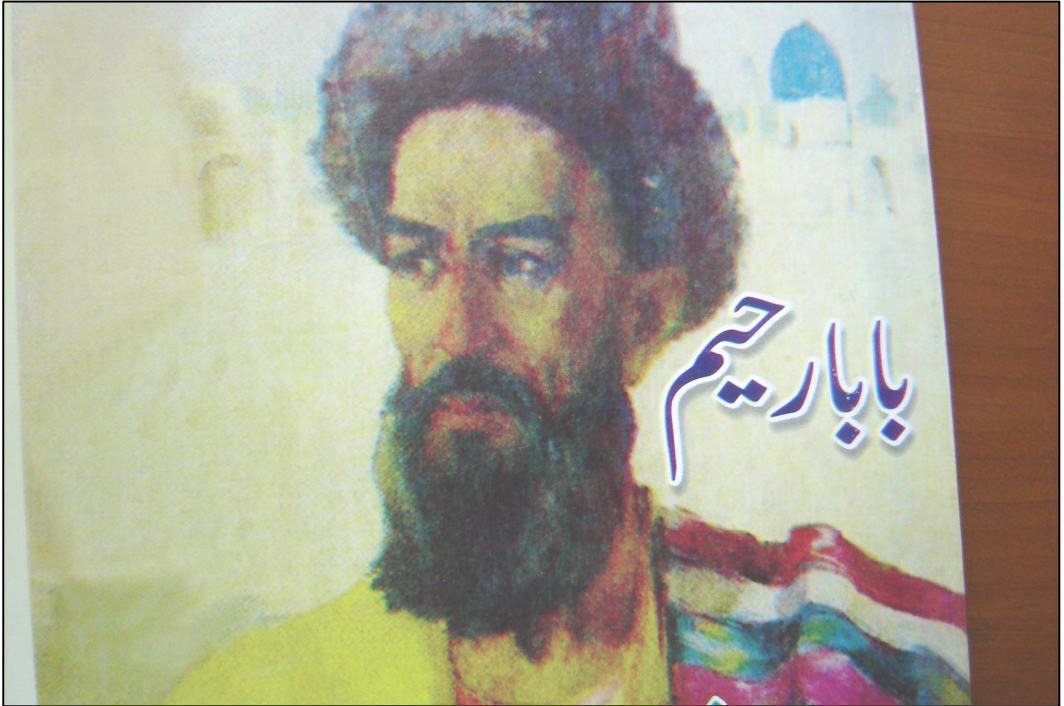
هدف: بابارحيم (مشرَب) و اونىنگ شعرلىرى بىلن تانىشىش و شعرلرئده گى اۋگىت لرئدن

فائده لئىش.

۱- مشرب آتى نى اېشىتىب سىز مى؟ اونىنگ باره سئده سۋز لنگ.

۲- مشرب قه پېرده يشر اېدى؟

۳- مشرب قبرى باره سئده بىرار نئمه بئلسنگىز، آئىب بېرىنگ.

بابارحيم مشرب

بابارحيم مشرب (۱۰۶۸ ه.ق) يىلى انديجان ده، بىر كمبغل عائله ده توغىلدى. اونىنگ آتە-آنەسى (۱۰۸۳ ه.ق) يىلى انديجان دن نمگان گه كۈچه دىلر. او پېرده اۋن بېش ياشر بابارحيم نىنگ اۋقىشى نى مالبازار آخوند دېگن اولوغ بىر اېشان گه تاپشيره دىلر. او، يىگىر مه بېش ياشى گچە مذکور اېشان نىنگ

خدمتیده بۆلهدی. خدمت و تعلیمی توڭه گندن سوڭنگ، قشقر(كاشغر) گه جونهدی. او يپرده، اوشه وقت نینگ اتاقلی عالمی آپاق خواجه خدمتیگه بارهدی. مالبازار آخوند نینگ تاپشیریغی یوزه سیدن، آپاق خواجه گه مرید بۆلیب، یتى ییل خدمت قیلهدی. اما اوندن كېين، اولر آره سیده ناراض لیک تاپیلهدی.

اېشان، مشربنى قتیق جزالب، درس حلقه سیدن هیده یدی. بوندن كېين، مشرب آواره لیککه توشیب، قلندر لیکنى تنله یدی. او، اۋرته آسیانینگ كۋپ شهر و قیشلاق لری، همده بلخ و هندوستان کبی اۋلکه لرنی گېزیب یوره دی. مشرب، ظالم حاکم لرنینگ خیانت لرنی فاش اېتیب، اولرنی حقارت قیلگنی اوچون، اشترخانی لر خاندانی نینگ سوڭنگی خانى ابوالخیرخان زمانیده گی قطغن حاکمی، محمود بېگ نینگ حکمی بیلن (۱۱۲۲ ه.ق) ییلی دارگه آسیلیب، اۋلديريله دی.

مشرب مزارى تخار ولایتی نینگ ((اشکمش)) اولوسوال لیگی ده دیر. بابارحیم مشرب اۋز زمانه سی نینگ حساس شاعر لریدن بیری اېدی. او مظلوم و محنتکش مسلمان لرنینگ كۋرگن جفا و الم لرنی اۋز شعر لریده عکس اېتتیرگن. اونینگ شعر لری فاریاب، جوزجان، بلخ، سمنگان، قندوز، تخار و بدخشان ولایت لرنی نینگ شهر و قیشلاق اېسکی مکتب لری همده خاتین قیزلر و اېرکک لرنینگ کتاب خوانلیک مجلس لریده اۋقيله دی. اۋز بېک اولوسی بابارحیم مشربنى كۋپ سېویب، حرمت قیلهدی و اونى "شاه مشرب" دېب، اعزازله یدی.

مشرَب شَعَرلَرىدِن نَمونَه:

نَمنگان شَهرىدِن كېتسَم، مېنى يۇقُلر كىشىم بارمو؟

غرىب لىك شَهرىدَه اۇلسَم مېنى يۇقُلر كىشىم بارمو؟

قنى قوم و قرىنداشىم، بو يۇلدَه بۇلسَه يۇلداشىم؟

كۇزومدىن اَقىزىب ياشىم، مېنى يۇقُلر كىشىم بارمو؟

* * *

حَرمتلى اۇقوتوچى!

۱- بابارحىم "مشرَب" باره سىدَه اۇقووچىلر سوپه سىگه يره شه سۇزلىنگ.

۲- بابارحىم "مشرَب" نىنگ اۇلدىرىلگنى باره سىدَه اۇقووچىلرگه سۇزلىنگ.

۳- درس متنى ده گى يىنگى سۇزلىرىنى تخته گه يازىب، اۇقووچىلردن هر بىر سۇزگه

گپ توزىش لىرىنى اىستىنگ.

عزىز اۇقووچىلر!

۱- هر بىرىنگىز، مشرب شَعَرلَرىدِن بىر-بىر شَعَرنى دفتلرلىگه يازىنگ.

۲- گروپ شَكلىدَه مشرب شَعَرلىرى باره سىدَه سۇزلىشىب، نتيجه سىنى اوچ سطرده

يازىنگلر.

۳- يىنگى سۇزلىرىلن گپ توزىنگ.

سىنىش:

- ۱- اۇقوۋچىلر، درس مەنىنى اۇقىپ، مشرب بارەسىدە مەلۇمات تاپىپ دىلرمى؟
- ۲- مشرب شەرلىرىنى اۇقىپ، او حقده سۇزلەى آلەدىلرمى؟
- ۳- درس مەنىدەگى ىنگى سۇزلر بىلن گپ توزه آلەدىلرمى؟

اوى تاپشیریغى:

بابا رحیم مشرب بارەسىدە درس مەنىدن فایده لنىپ، تۇرت سطرلىك بىر مەن یازىپ كېلىنگ!

اۋتيز سگيزينچى درس

هدف: استاد حق لرىنى بېلىش، اۋنى قدرلش و شو اخلاقنى كوچىتىرىش.

۱- استادلرنى قدرلش بارەسىدە سۈزلىگ.

۲- استاد دېب، كىمنى آيتەدىلر؟

۳- يىخشى استاد صفت لرى بارەسىدە سۈزلىگ.

* * *

حكايت

بىر كۈن سۇلتان حسين بايقرا اۋگە بارىش نىتىدە يۈلگە چىقىدى. اۋنگە عىشپەر نوايى ھىم يۈلداش بۈلىدى. اۋدن قىتە ياتگندە، بىر قىشلاق دە بىر گروە ياش بالەلر اولرگە سلام بېرىدى. سۇلتان حسين اولر نىنگ سلامىنى عىك آلىب، اۋز يۈلىگە كېتە بېرىدى. عىشپەر نوايى اېسە اۋدن توشىب، بالەلر بىلن كۈرىشىدى. اما، بىر بالەگە جودە حرمت كۈرستىب، اېكى قۇل بىلن كۈرىشىدى. اۋدن سۈنگ، اۋىگە مېنىب، يۈلىگە كېتىدى. سۇلتان حسين بايقرا نوايى نىنگ بو اىشى دن حىران بۈلىب، سۈرەبدى: سىز، سلطنت نىنگ وزىرى سىز. بۈدن تشقرى، جھان تن الگن اتاقلى شاعر سىز. بىر بالەگە شونچە لىك حرمت كۈرستگىنىگىز، اۋدن توشىب، او بىلن صحبت قىلگىنىگىز مناسب اېمس اېدى. عىشپەر نوايى پادشاه نىنگ جوابىگە اۋتىدى: عالم پناھ! گپ بالە دە اېمس، بلكە بالە نىنگ اۋەسىدە دىر. بو بالە نىنگ اۋەسى مېنگە استاد بۈلىب، سوادىمىنى چىقرگن اېدىلر، مېن استادىمىنى نېچە پۇشتى گچە حرمت قىلسم ھىم از دىر. ھىر

بىراقوۋوچى نىنگ اۋز استادى و اونىنگ اولادىگە حرمت و خدمت
قىلىشى، دىنى و انسانى وظيفەسى دىر.

حق يۈلئدە كىم سىنگا بىر حرف اۋقوتمىش رىنج ايلە
ايلەماق بۇلمس ادا انىنگ حقىن مىنگ گىنج ايلە

* * *

حرمتلى اۋقوتوۋچى!

- ۱- استاد حق لرى بارەسىدە سۇزلىنگ.
- ۲- استاد وظيفەلىرى بارەسىدە سۇزلىنگ.
- ۳- درس متنى دەگى يىنگى سۇزلىرنى تخته گە يازىب، اوبارەدە سۇزلىنگ.

عزىز اۋقوتوۋچىلر!

- ۱- هر بىرىنگىز، استاد بارەسىدە بىلگن لرىنگىزنى ايتىنگ.
- ۲- قندەى استادنى يىخسى كۈرەسىز؟ شو بارەدە سۇزلىنگ.
- ۳- درس متنى بارەسىدە سۇزلىنگ.
- ۴- سلطان حسين بىلن امىرعلىشېرنوايى بارەسىدە بىلگن لرىنگىزنى ايتىنگ.

سىنىش:

- ۱- اۋقوتوۋچىلر، درس متنى بارەسىدە سۇزلەى آلەدىلرمى؟
- ۲- اۋقوتوۋچىلر، استاد حق لرى بارەسىدە سۇزلەى آلەدىلرمى؟
- ۳- درس متنى دەگى يىنگى سۇزلىر بىلن گپ توزە آلەدىلرمى؟

اوى تاپشيريغى:

هر بىر اۋقوتوۋچى حكاية بارەسىدە اوچ سطرلىك بىر متن يازسىن.

اۆتيز تۇقىزىنچى درس

ھدف: كىمپوتىر ھقىدە مەلۇمات تاپىش، اونغە قىزىقىپ، اوندن فايدەلنىشنى

اۋرگنىش.

۱- تلویزیوننى كۆرىپ سىزىمى؟ كۆرگن بۇلسىڭىز، رادىو بىلن تلویزیوننىڭ
فرقلىرى بارەسىدە سۆزلىڭ.

۲- خط يازەدىگن ماشىننى كۆرىپ سىزىمى؟ تاپ ماشىننى ھقىدە سۆزلىڭ.

۳- كىمپوتىر ھقىدە بىرەر نرسە بىلەسىزىمى؟ سۆزلىڭ.

كىمپوتىر

كىمپوتىر، تاپ و تلویزیونگە اۇخشاش بىر ماشىن دىر. انسانلر
ھازىرگى زاماندا كىمپوتىردن جودە كۆپ فايدەلنەدىلر. كىمپوتىر
۱۳۲۱ھقىيىلى، ((الاتاسوت برى)) اتلى بىر امريكالىك كىشى
تامانىدن اختراع قىلىندى. اوندن سۇنگ، كىنگ ترقه لىپ، انسانلر
ھاياتىدە مھم اۋرىن ادى. كىمپوتىر، تۇرت بۇلىم دن عبارت: بىرىنچى
بۇلىمى مانىتور (Monitor)، ايكىنچى سى پى يو (CPU) دىلەدى.

اوپنچى بۇلىمى كىبورد (Keyboard) دىب، اتلەدى. اوندە حرفلر جايلىشگن دىر. تۇرتىنچى بۇلىمى موس (Mouse) دىپلەدى و بوىروق لرنى بجرەدى. كىپوتىر، بوتون ايشلرنى اۋز ميه سىدە اسره يدى. كېرەكلى پىتلردە آدملىر اوندن فايدەلنە دىلر. بوكون بوتون جھان دە ايشلر كىپوتىر ارقەلى بجرىلەدى. كىپوتىر بىلمە يدىگن كىشى لىر، سوادلى آدملىر سانىگە كىرمە يدىلر. شونىنگ اوچون، مکتب اۋقووچىلرى بۇش وقت لرىدە كىپوتىر كورس لرىگە بارىب، كىپوتىرنى اۋرگنىش لرى كېرەك.

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- مەمكىن بۇلسە، كەمپيوتەر بىلەن ايشلىشنى اۇقووچىلەرگە كۇرستىنگە.
- ۲- كەمپيوتەر، تاپ مەشىنى و تلويزيوننىڭ اۇخشش و فرقىلى تامانلرى حقىدە سۇزلىنگە.
- ۳- درس مەتنى دەگى يىنگى سۇزلىرى تختهگە يازىب، مەنا قىلىنگە.

عزىز اۇقووچىلەر!

- ۱- ھەر بىرىنگىز گروپلەرگە بۇلىنىب، كەمپيوتەر حقىدە بىلگەن لىرىنگىزنى، باشقەلەرگە سۇزلىب بېرىنگە.
- ۲- كەمپيوتەر حقىدە بىلەدىگەن اۇقووچىلەر، باشقەلەرگە آىرى-آىرى جايلرىنى كۇرستىنگە.
- ۳- قوبىدەگى سۇزلىردەن فايدەلىنىب، گپلەر اىچىدەگى بۇش جايلرىنى تۇلدىرىنگە:
اۇخشش، كەمپيوتەر، مەشىنى، تلويزيون، بۇلىم، عبارت، تۇرت، دن، دىر.
- كەمپيوتەر، تلويزيونگە ----- مەشىنى ----- .
- كەمپيوتەر ----- بۇلىمدەن ----- دىر.

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلەر، كەمپيوتەر حقىدە مەلومات تاپىب دىلرمى؟
- ۲- اۇقووچىلەر، كەمپيوتەرنىڭ تۇرت بۇلىمى آتىنى بىلىب دىلرمى؟
- ۳- اۇقووچىلەر، كەمپيوتەر مەملىگى حقىدە باشقەلەرگە سۇزلەى آلەدىلرمى؟
- ۴- اۇقووچىلەر، يىنگى سۇزلىرىنى گپلەردە ايشلىتە آلەدىلرمى؟

اوى تاپشىرىغى:

كەمپيوتەر حقىدە بىر مەتن يازىنگە.

قىرقىنچى درس

ھەدەف: اۇقۇوجىلەر، اۆلرنىنگ يىسەلىشى ھقىدە مەلۇمات تاپىش لىرى، ھەر بىر اۆلنى اۆز اۆرنىدە ايشلە تىلىشى، سادە و قۇشمە اۆلرنى گپ ارەسىدە فرق قىلە الىش لىرى.

۱- اىگى- اىگى تە سادە اۆل و قۇشمە اۆلرنى، دفتىرىنگىزگە يازىنگ.

۲- سادە اۆل دېب، نىمەنى ایتە دىلەر؟ بو ھقدە سۆزلنگ.

۳- قۇشمە اۆل قندەى اۆل دىر؟ بىلسىنگىز، مثال كېلتىرىنگ.

* * *

اۆلرنىنگ يىسەلىشى (اسمىلر ساختمانى)

سادە اۆلر: سادە اۆلر بىر اۆزە كلى سۆزلردن ھاصل بۆلەدى؛

مثلاً: اوزوم، ألمە، اى، اىاق و تېرەك.

قۇشمە اۆلر (مركب اسم): اىگى و اوندىن ارتىق نېگىز يا كە

سۆزدن تشكىل تاپگن اۆلر قۇشمە اۆل دىلەدى؛ مثلاً: طلاتپە،

اقتاش، خواجە غار، اۆرتە بۆز، گل خانە، اۆلتىن اۆردە و تاشقرغان.

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- سادە ات و قۇشمە اتلر حقيده سۇزلب، ھر بيرىگە مثال كېلتىرىپ، اۇقووچىلرگە توشونتىرىنگ.
- ۲- نېچىتە سادە ات و قۇشمە اتلرنى تخته گە يازىپ، ھر بيرىگە گپ تويىشنى اۇقووچىلردن ايستىنگ.
- ۳- درس متنى دە بۇلگن يىنگى سۇزلرنى تخته گە يازىپ، گپلردە قۇللەنىشىنى اۇقووچىلرگە بىلدىرىنگ.

عزيز اۇقووچىلر!

- ۱- گروپلرگە بۇلىنىپ، سادە ات و قۇشمە اتلر حقيده سۇزلىشىنگ و ھر بيرلرىنگىز سادە ات و قۇشمە اتگە بير- بيرگپ دفتلرىنگىزگە يازىنگ.
- ۲- قويدىگى اتلرنىنگ آستىگە تورلرىنى يازىنگ:
اوى اسبابى، كېنجه، محمد يار، ارغمچى، بېل، بېلباغ.
- ھر گروپدن بيرتەسى اۇز اۋرنىدن تويىپ، سادە ات و قۇشمە اتلى گپلرنى يازسىن و اۇقووچىلردن تورلرىنى سۇرهسىن.

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلر، اتلر نىنگ يسەلىشى حقيده معلومات تايىپ دىلرمى؟
- ۲- سادە ات بىلن قۇشمە اتلرنى بير- بيرىدن اجرەتە آلەدىلرمى؟
- ۳- درس متنى دەگى سادە اتلر و قۇشمە اتلرنى كۇرستىپ، ھر بير اتگە گپ توزه آلەدىلرمى؟

اوى تاپشىرىغى:

ھر بير اۇقووچى، سادە ات و قۇشمە اتدن فايدهلىنىپ، ايگى گپ تويىپ كېلسىن.

قىرق بىرىنچى درس

ھەدەف: خاتىنلەر بارەسىدە مەلۇمات تاپىش، يازىلغان مەتنى ئۇقىش ۋە ئۇنى بارىدە
ئۇقۇۋچىلار تامانىدىن مەتنى يازىش.

- ۱- خاتىنلەر ھوقۇقى بارەسىدە سۆزلەپ بېرىڭ.
- ۲- جامەمىز دە عىاللەر نىڭ نەقىشى ھەقىدە نىمە بىلەسىز؟
- ۳- ئانەلەر ھەدىمەتلەر ھەقىدە بىلگەنلەر نىڭ نى ئايتىڭ.

* * *

عىاللەر ھوقۇقى

عىاللەر ھەر جەمەت نىڭ يىمى دىر. اولر عايلە ۋە ئۆلكە
ايشلرىدە ئېرەكلەرگە تېڭ تۇرىپ، ياردەم بېرەدىلەر. اىنىقسە،
بالەلەر تېرىبەسىدە اولر نىڭ مەختى چەكسىز دىر.
"ئانە بىر قۇلى بىلەن بېشىكىنى ۋە باشقە بىر قۇلى بىلەن جەھاننى
تېرىبەتەدى" دېگەن مەقال ھەم ئانە، يعنى عىاللەر نىڭ جەمەت دە
تۇتگەن مەھەم ئورنى ۋە فرزندلەر تېرىبەسىدە چەكەن مەختى نى عەكس
ئېتىرەدى. اسلام مېىن دىنى ھەم عىاللەرگە ھەدىمەت قىلىپ، مەناسەب
ھەق بېرگەن. تارىخ بۇيىچە ئۆلكەمىزدە يوز بېرگەن تۇرلى فاجەھلى
ۋاقەلەردە عىاللەر كۇپراق جفا كۇرىپ، كۇپراق چەدىملى بۇلىپ،
كۇپراق بەھادىرلىك كۇرستگەنلەر. عىاللەر، اللە ﷻ نىڭ نەمەتى دىر.
عىاللەر نىڭ قىيىن چىلىكلەرنى ئاسان قىلىش، ھەق-ھەققۇلەرنى
تەن ئايش ۋە اولرنى ھەدىمەت ئېتىش ھەر بىر ئېرەك نىڭ ايمانى ۋە
ئانسانى مەسئۇلىتى ھەسابلەندەدى.

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- عيال لىر حق لىرى بارەسىدە اۇقتووچىلر سويەسىگە يره شه معلومات بېرىنگ.
- ۲- درس متنى دەگى يىنگى سۆزلرنى تخته گە يازىب، اۇقتووچىلرنى توشونتىرىنگ.
- ۳- هر بىر اۇقتووچى دن، عيال لىر بارەسىدە بىلگن لىرى نى باشقه لىرگە ايتىب بېرىش نى اىستىنگ.

عزىز اۇقتووچىلر!

- ۱- درس متنى دەگى يىنگى سۆزلر بىلن گپ توزىنگ.
- ۲- هر بىرىنگىز، بىر نېچە اتاقلى و بىلىمدان عيال نىنگ اتلرى نى ايتىنگ.
- ۳- هر بىر اۇقتووچى، اۇز انه- آپهسى و باشقه عيال لىرگە قىندەى خدمت و حرمت قىلىشى بارەسىدە سۆزلىسىن.

سىنىش:

- ۱- اۇقتووچىلر، عيال لىر حق لىرى بارەسىدە سۆزلەى آلەدىلرمى؟
- ۲- اۇقتووچىلر، درس متنى دەگى سۆزلردن گپلر توزه آلەدىلرمى؟
- ۳- اۇقتووچىلر، عيال لىر نىنگ قىلگن خدمت لىرى بارەسىدە سۆزلەى آلەدىلرمى؟

اوى تاپشیریغى:

هر بىر اۇقتووچى عيال لىر حق لىرى بارەسىدە بىر نېچە گپ يازىب كېلسىن.

قىرق ايگىنچى درس

ھدف: كولگولى گپلرنى اۋرگنىش، شونگە اۋخشش لطيفه لرگە قىزىقىش.

۱- لطيفه حقيده سۈزلنگ.

۲- لطيفه بىلن حكايه نىنگ فرق لرى نىمە دە دىر؟

۳- بىرار لطيفه نى بىلسىنغىز، ايتىنگ.

سۈنگى منزل

اۋغرىلر كچه كېلىپ، بىر كىشى نىنگ اويىدن برچه نرسه لرى نى اۋغىرلپ، كېتىدىلر. مالى اۋغىرلنگن كىشى ھېچكىم گە سۈزلەمەي، عرض حال قىلمەي، قبرستان گە بارىپ، ياتىدى.

دۈستلرى يىغىلىپ، اونىنگ آلدىگە بارىپ، ايتىپ دىلر: فلانى باي! بو قىلگن ايشىنغىز نىمە اېدى؟ اۋغرىلر قبرستان دە نىمە

قىلەدىلەر؟ سىز بارىب حكومت گە عرض قىلىنگ. اولر اۇغىرلنگن مال لر يىنگىزنى تاپىب بېرىشى مەكەن.

مالى اۇغىرلنگن كىشى، اولر نىنگ جوابىگە قويدەگى سۆزلرنى ايتىدى: اۇغرىلەر هريانگە كېتگن بۇلسە، بۇلسىن. اولر نىنگ سۇنگى منزل لرى قىرستان دىر. شونىنگ اوچون، اولر نىنگ بو يېرگە كېلىش لرى حتمى دېب، شو يېردە كوتىب تورىبەن.

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- يىنگى درس مفهومی نى اۇقووچىلەرگە توشونتىرىنگ.
- ۲- لطیفه، حكايه و افسانه فرق لرى نى اۇقووچىلەرگە ايتىنگ.
- ۳- درس متنى دەگى يىنگى سۆزلرنى تخته گە يازىب، هر يېرىگە تورلى كېلر تۇزىنگ.

عزيز اۇقووچىلەر!

- ۱- لطیفه دن الگن نتيجه نگیز حقیده سۆزلنگ.
- ۲- لطیفه بیلن افسانه نىنگ فرق لرى نى ايتىنگ.

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلەر، درس متنى دن الگن نتيجه لرى حقیده سۆزلەى الەدىلرمى؟
- ۲- درس متنى دەگى يىنگى سۆزلەرگە تورلى كېلر تۇزە الەدىلرمى؟

اوى تاپشیریغى:

درس نتيجه سى حقیده بىر متن يازىنگ.

قىرىق اوچىنچى درس

ھدف: اۇقۇمچىلار نىنگ طيارە اختراع سى و آدم لار قندەي كۆككە اوچە الگن لرى

حقيدە معلومات تاپىش لرى و اوچىش موضوع سىگە قىزىقىش لرى.

- 1- قوشلار نىنگ قنات لرى بۆلمسە، اوچىش لرى مەمكىن مۇ؟
- 2- طيارەنى كۆرىپ سىزمۇ؟ قىسى بىرىنكىز طيارە بىلەن سەفر قىلگن سىز؟
- 3- طيارە بارە سىدە باشقە لارگە سۆزلەپ بېرە آلە سىزمۇ؟
- 4- طيارە قەيەردە اختراع قىلىنگن؟ بىلسىنكىز ايتىپ بىرىنكى.

اوچىش قەسەسى

آدم لار اۆتگن زمان لردە اوچىش نى اىستراپدىلەر. شو اىستككە اېرىشىش اوچون كۆپ محنت چىكدى لار. (۱۱۰۰) يىل آلدەن ((فرناس)) اۇغلى، ((عباس)) ناملى بىر مسلمان و بىلىملى كىشى اوچىش اوچون قنات يەدە و شو قنات لار ياردەمدە كۆككە اوچدى. اما، از مدت دن سۆنگ، بېرگە كېلىپ، قۇندى. يوز يىل آلدەن ((اتو)) اتلى بىر آلمانلىك بىگىت، اوچىش فكريگە توشدى. او، قوشلار نىنگ قنات لرى نى تېكشىرىپ، نېچە يىل ايشلەدى و تورلى سىناولرنى اۆتكزدى. بىر كون او، بىر تېپە اوستىگە چىقىپ، يەسەگن قنات لرى نى اۆزىگە باغلب اوچدى. او، بىر مدت اوچىپ،

سېكىن يېرگە قۇندى. بو، كته يوتوق اېدى. او، بو كامياب ليكدن
كېين قىتە - قىتە كۆككە اوچىب، سىناولرىنى دوام بېردى.
يىللر اۋتدى، ((ويلبررايت)) اتلى بىر عقللى، بىلىملى يىگىت،
((اتو)) نىنگ ايشلرى باره سىده يازىلگن كتابلرنى اۋقىدى.
((ويلبر))، ((اتو)) نىنگ تجربه و سىناولرى گە قىزىقىب، اونىنگ
تجربه لرىنى دوام بېردى. اول اينى سى ((اورويل)) ياردىمى ده
اوچىش قناتلرىنى يسەدى. نېچە وقت دن سۇنگ، بو ايگى اينى -
آغە اوچىش اوچون مخصوص ماشىن تۇزىشنى اۋىلەدىلر. اولر
نىنگ اورىنىش لرى اوچ يىلدىن كېين نتيجه بېردى و بىرىنچى طياره
اوچىش گە تيار بۇلدى. اولر، اۋز دۇستلرىنى اوچىش مراسىمى
باشلەنىشى گە چقىردىلر. طياره نىنگ ماشىنى ايشلەى باشلب، اينى -
آغە لرنى طياره بىردن كۇتريب، هواگە اوچىردى و بىر دىقەدن
كېين اېسان - امان يېرگە قۇندى. دۇستلر نىنگ قووانچ و
تشويقلرى آره سىده ((ويلبر)) موفىت بىلن طيارەدن چىقدى. انه
شونداق بۇلىب، هوا يۇللرى هم آدم لر تصرفىگە كىردى. اۋشە
وقتدن بوكونگچە، طياره نىنگ بىرىنچى اوچىشىدن تۇقسان يىلدىن
كۇپراق وقت اۋتگن. حاضرگى زمان ده، اولكن و قولەى طيارەلر و
سفينەلر هوا يۇللرى ده قتنب، اوزاق مسافەلرسنى يقىن لشتىردى.

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- طياره اختراعسى نىنگ اۇتمىش تارىخى بارەسىدە سۇزلىنگ.
- ۲- طياره فايدهلىرى بارەسىدە سۇزلىنگ.
- ۳- درس متنى دەگى يىنگى سۇزلىرنى تختهگە يازىب، اولردن اوچ گپ توزىنگ:
بىرى سۇراق گپ، ايگىنچىسى بوپروق گپ، اوچىنچىسى درك گپ.

عزيز اۇقووچىلر!

- ۱- هر بىرىنگىز، درس متنى دەگى حكايت نىنگ بىر بۇلىمىنى تىلب، اۇشە متن بارەسىدە اۇز توشونچەلرىنگىزنى سۇزلىب بىرىنگ.
- ۲- قويدەگى مستقل سۇزلىردن گپ توزىب، ياردەمچى سۇزلىرىنى كۇرستىنگ:
بىر، گل، اپكىش، بىز، طياره، اوچىش.
- ۳- درس متنى دن فايدهلىنىب، طياره بارەسىدە بىر متن يازىنگ.

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلر، درس متنىنى اۇقىب، يازىب، اوبارەدە سۇزلەى آلەدىلرمى؟
- ۲- اوچىش قىسەسى بارەسىدە سۇزلىب، اوتو، ويلبررايت و اورويل نىنگ قىلگن ايشلىرى بارەسىدە سۇزلەى آلەدىلرمى؟
- ۳- طيارەنىنگ فايدهلىرى بارەسىدە سۇزلىب، سۇراق گپ، بوپروق گپ و درك گپلرنى توزە آلەدىلرمى؟

اوى تاپشپىرىغى:

درس متنى دن فايدهلىنىب، بىر متن يازىنگ.

قىرىق تۇرتىنچى درس

ھدف: نماز ھىقئدە يازىلگن متن نى اۇقىش، يازىش، او بارەدە معلومات اأىش گە

قىزىقىش.

- ۱- نماز قندەى اۇقىلەدى؟ بىلسنغىز باشقەلر گە ایتىب بېرىنگ.
- ۲- عايلەنگىزدە نېچە كىشى نماز اۇقىيدى؟ ھەر بىرى نى تانىتىنگ.
- ۳- كىم لر نماز اۇقىيدىلر؟ بىر كېچە-كوندوز دە نېچە وقت نماز اۇقىش كېرەك دىر؟

نماز

نماز، اسلام دىنى نىنگ اىگىنچى بناسى دىر. ھەر بىر بالغ و مسلمان اېرکک و خاتىن گە بېش وقت نماز فرض دىر؛ يعنى: تانگ نمازى، پېشىن نمازى، عصرنمازى، شام نمازى و خفتن نمازى.

هر بير مسلمان برچه مسأله لردن آلدين، اسلام دینی نینگ بېش بناسی باره سیده معلومات تاپیب، اولرنی ادا ایتیشی کپره ک.

الله ﷺ قرآن کریم ده نماز اوقیش نی کؤپ تأکیدلگن. مسلمان کیشی الله ﷺ نینگ احکامی نی بجریشگه مسؤول دیر. نماز اوقیش نینگ کؤپ فایده لری بار. بیری بو دیر که، بیز اسلام دینی نینگ بیر فرضی نی ادا ایتهمیز و الله ﷺ بیز لردن راضی بؤلشی ممکن. ایگینچی سی بو دیر که، نمازدن آلدين طهارت قیله میز. بو ایش پاک لیگیمیز گه یاردم بپریب، وجودیمیز ساغلیغی گه سبب بؤلهدی. بوندن تشقری، نماز و عبادت ارقه لی روحیمیز پاک لیب، تسکین تاپهدی. جماعت ده نماز اوقیش، انسان لرنی بیر-بیریگه یقین لشتیره دی و اولر آره سیده مهر-محبت، ایشانچ و بیردملیکنی مستحکم لیدی. دایمی و منظم روشده نماز اوقیش ساغلیکنی تأمین لیدی. نماز نینگ ینه ده بیر قنچه فایده لری بار. اولر نی البته دینی مضمون لر اوقیتووچی لری، آته، آنه لریمیز و دینی کتاب لردن اؤرگنیب، آلیشیمیز ممکن.

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- اسلام دىنى نىنگ بېش بناسى حقىدە اۇقووچىلرگە معلومات بېرىنگ.
- ۲- نماز فايدهلرى حقىدە اۇقووچىلرگە معلومات بېرىب، نماز اۇقىش نى عملى شىكلدە بىلدىرىنگ.
- ۳- درس متنى دەگى يىنگى سۆزلرنى تختهگە يازىب، اۇقووچىلرگە بىلدىرىنگ.

عزيز اۇقووچىلر!

- ۱- گروپلرگە بۆلىنىب، بىر بۆلىم هر نماز نىنگ فرض ركعتلرى، يىنە بىر بۆلىم واجب ركعتلرى، و باشقىسى سنت ركعتلرى سانىنى اېسلىتمە شىكلدە بىر كاغذگە يازىنگلر.
- ۲- هر گروپدن بىر- بىر كىشى، صىف قرشى سىدە تورىب، امام بىلن اۇقىلەدىگن بېش وقت نماز نىنگ فرضلرى حقىدە معلومات بېرسىن.
- ۳- هر گروپدن بىر- بىر كىشى، فرض و سنت حقىدە باشقىلرگە معلومات بېرسىن.

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلر، نماز حقىدە معلومات تاپىب، عملى شىكلدە بىجرە آلەدىلرمى؟
- ۲- درس متنى دەگى يىنگى سۆزلرنى تانىب، اولرگە گپ توزە آلەدىلرمى؟
- ۳- نماز نىنگ فايدهلرى حقىدە متن يازىب، باشقىلرگە سۆزلەى آلەدىلرمى؟

اوى تاپشىرىغى:

- اۇقووچىلر، بېش وقت نمازدن بىرىنى تىلب، او حقىدە بىلگنلرىنى يازىب، كېلىسىنلر.

قىرىق بېشىنچى درس

ھەد: اۇقوۋچىلەر، اىچىملىك سوولر حقىدە معلومات تاپىب، اىچىش گە يرهەمس

سوولرنى اىچمىلىك لرى.

۱- اويلر ينگىزدە قندە سوولرنى اىچەسىز؟ سۇزلىنگ.

۲- بولاق سووى حقىدە سۇزلىنگ.

۳- اريق سووى اىچىش گە يخشى مى يا يامان؟

۴- ناپاك سوولر نىنگ اىچىشى ساغلىق اوچون قندە ضررلى بار؟

اىچىملىك سوو

تېنگرى تعالى نىنگ بويوك نعمت لرىدن بىرى سوو دىر. طبيعت ده خىلمە- خىل سوولر بار: بولاق سووى، دېنگىز سووى، دريا سووى، كارىز سووى، قودوق سووى، حوض سووى، كۆلر سووى، ياغمىر سووى، اريق سووى و باشقە سوولر. حيات اوچون سوو نىنگ اهمىتى جودە كۆپ. سوو بۆلمە گندە، اېكىن چىلىك و باغدار چىلىك ممكن بۆلمس اېدى. شونده، انسان لر، حيوانلر و اۋسىملىك سووسىزلىكدن اۋلر اېدىلر.

سوو بۆلمە گندە، يىشش هم ممكن بۆلمس اېدى. ناپاك سوو انسان لر و حيوان لر ساغلىگى نىنگ دشمنى دىر. بىر قنچە كسللىكلر،

اينىقسە اسھال، بورغى، كۇلرا و تورلى يوقىملى كسللىكلر، ناپاك و افلاسلنگن سوولردن تاپىلەدى. شونىنگ اوچون، سوونى تازە اسرەشىمىز كېرەك. اريق، حوض، كۇل و دريا سوولرى نى تۇغرىدن تۇغرى ايچمىس لىك كېرەك. بو سوولرنى قىنە تىب، اوستى ياپىق، پاكىزە ايدىش دە ساووتىب ايچسك، ھرقندەى مىكروبلر و كسللىكلردن قوتىلەمىز.

ىنە بىر نرسە نى كۇزدە توتىشىمىز ضرور دىر. مىكروبلر جودە آسان سوو منبع لرىگە قۇشىلىب، اونى بولغە ىدى. سوو منبع لرى نى پاك اسرەشىمىز و اونگە افلاس نرسە لرنى تشلەمس لىگىمىز كېرەك دىر. سوو منبع لرى افلاس لىسە، تورلى مىكروبلر تاپىلىشى گە امكان ىرە تىلەدى.

مىكروبلر اېسە، تورلى يوقىملى كسللىكلر ترقلەشى گە سبب بۇلەدى. كۇزە، سطل، قازان، آفتابە كى سوو سالىنە دىگن ايدىشلر نى قاپقاق يا تازە تگە بىلن بېركىتىشىمىز كېرەك. سوو منبع لرى بىت الخاللردن اوزاق بۇلىشى جودە مھم دىر. سووگە كلورىن ماددەسى قۇشىلسە، ايچىش گە قۇلەى بۇلەدى. داکترلر مشورەسى گە كۇرە، كلورىن نى اۇلچب، سوو منبع لرىگە تشلش كېرەك. بولاق لر و چوقور قودوق لر نىنگ سووى ىخشى ايچىملىك سوولردن سنلەدى.

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- تازە سوو حقىدە مەلومات بېرىنگ.
- ۲- ايچىش گە مناسب سوولر حقىدە مەلومات بېرىنگ!
- ۳- درس متنى دەگى يىنگى سۇزلىرى تخته گە يازىب، ھر بېرىگە بېرگپ يازىنگ.
- ۴- سۇراق و بوپروق (امر) گپلىرى اۇقووچىلرگە توشونتىرىب، مثاللر ارقەلى موضوعنى يارىتىنگ.

عزيز اۇقووچىلر!

- ۱- ايچىملىك سوولر حقىدە سۇزلىنگ!
- ۲- سوولردن قىسىسى ايچىش گە قۇلەى دىر؟ بو حقدە بىر متن يازىنگ!
- ۳- درس متنى دەگى يىنگى سۇزلىرى دفتىرلىرىنگىزگە يازىب، ھر بېرىنى سۇراق و بوپروق گپلردە ايشلەتىنگ!

سىنىش:

- ۱- اۇقووچىلر، درس موضوعسىنى توشونىب دىلمى؟
- ۲- ايچىملىك تازە سوولر حقىدە باشقەلرگە مەلومات بېرە آلەدىلمى؟
- ۳- درس متنى حقىدە بېرار متن يازە آلەدىلمى؟

اوى تاپشېرىغى:

يشش جايلرىنگىزدە ايچىلەدىگن سوولر حقىدە بىر متن يازىنگ!

قىرق آلتىنچى درس

ھەدەف: يەرەشتىرىش فايدەلىرىنى بىلىش، او بارەدەگى مطلبلارنى اۇقىش و يازىش.

۱- يەرەشتىرىش بارەسىدە سۆزلەنگ.

۲- ايگى اينى- آغەنگىز بىر- بىرى بىلەن خفە بۇلگەن. سىز اوچىنچى اينى صفتىدە

اولارنى يەرەشتىرىش اوچون نىمە ايش قىلەسىز؟

* * *

يەرەشتىرىش

بابر و اوچقون بىر- بىرلىرى بىلەن اورتاق ابدىلەر. بىرگە مکتەب بارىب، درس لردە بىر- بىرلىرى گە ياردەملەشيب، مکتەب دن بىرگە اوى لرىگە قىترا ابدىلەر.

بىر كونى اوچقون، بابەرگە قرەمەھى، باشقە بالەلەر بىلەن مکتەب دن قىتدى. بابەر، مکتەب دن رخصت بۇلىب، ھەركىم دن اوچقوننى سۇرەدى. اولردن بىرى، اوچقون، باشقەلەر بىلەن كېتدى، دېدى. بابەر، اوچقون نىنگ بو ايشى دن جودە قىغورىب، اۋز اۋزىگە دېدى: مېن بوندن بويان، اوچقون بىلەن بىرگە يورمەھى، مکتەب دە باشقەلەر بىلەن اورتاق لىك قىلەمن.

اوچقون، اپر تەھسى مکتەب يۇلىدە بابرنىنگ اوىي الدیدە تورىب، بابرنى بىر نېچە قتله قىچقىردى. بابەر، اوچقون نىنگ تاووشىنى اېشىتىب، جواب بېرمەدى. اوچقون يگە مکتەب گە كېتدى. بابەر، اوچقون كېتگەن سۇنگ، ھمايون بىلەن مکتەب گە باردى. او، اوچقوننى قىباق لرى توشگەن حال دە كۇردى. بابەر بىلەن ھمايون نىنگ سلامى گە جواب ھم بېرمەدى. ھمايون حىران بۇلىب، اوچقون دن

سۋرەدى: اوچقون جان نىمە اوچون بىزنىڭ سىلامىمىزگە جواب بېرمەدىڭ؟

اوچقون، ھمايون نىڭ جوابى گە آيتدى: مېنى كېچىر. بابردن اينجىگىنىم اوچون سېن بىلن ھم سۋرشمە دىم.

ھمايون، بابردن سۋرەدى: اوچقون نىمە اوچون سېندىن اينجىبەدى؟

بابر اۋتگن كۈن نىڭ واقەسى نى ھمايون گە ھاكىيە قىلىپ، آيتدى: مېن كېلگۈسىدە ھم اوچقون بىلن اۋرتاق لىك قىلمىس لىككە قىصد قىلىپ مەن، دەدى. ھمايون، بابر بىلن اوچقون نى بىر چۈكى گە اۋلتىرغىزىپ، بىر-بىرى بىلن يىرەشتىردى. اوچقون، ھمايون نىڭ كۈششى بىلن، بابردن عذر تىلپ، نتيجه دە ايكاولرى بىر-بىرلىرى نىڭ يوزلر نى اۋپىپ، كېلگۈسىدە شوندىە ايشلرنى قىلمىس لىككە وعدە بېردىلر.

* * *

حرمتلى اۇقتووچى!

- ۱- يرەشتيريش فايدەلرىنى اۇقووچيلرگە توشونتيرينگ.
- ۲- يىنگى سۇزلرنى تختهگە يازيب، اۇقووچيلردن اۇقىش و يازيشلرنى اىستىنگ.
- ۳- درس متنى دن سۇراق بېلگى سىنى اۇقووچيلرگە كۇرستيب، قندەى اۇقىشىنى توشونتيرينگ.

عزيز اۇقووچيلر!

- ۱- ارەزلگن ايگى كيشى ارەسىدە، يرەشتيريشنى عملى صورتدە تمثيل قىلىنگلر.
- ۲- درس متنى دەگى يىنگى سۇزلرنى كتابچەلرينگىزگە يازيب، هر بيرىگە گپ توزينگلر.
- ۳- هر بيرىنگىز، گروپلرگە بۇلىنىپ، يرەشتيريش فايدەلرى حقىدە سۇزلنگ.

سىنىش:

- ۱- اۇقووچيلر، يرەشتيريش حقىدە معلومات تاپيب، عملى صورتدە ايگى كيشىنى يرەشتيره آلەدىلرمى؟
- ۲- اۇقووچيلر، بابربىلن اوچقون حكايه سىدن فايدەلنىپ، يىخشى اۇرتاقلىك قىلە آلەدىلرمى؟
- ۳- درس متنى دەگى يىنگى سۇزلرنى بىلىپ دىلرمى؟

اوى تاپشيريغى:

درس متنى دەگى حكايه حقىدە بير مطلب يازيب كېلىنگ.

معارف ترانه‌سی

عرفان شعاریمیز — علم اعتباریمیز —

دانش‌نی اؤرگنیشش — کؤپ افتخاریمیز —

بیز دانش اهلی میز تعلیم شعاریمیز

فن بیرله یشنه‌گه‌ی اوشبو دیاریمیز

علم اؤرگنیش اوچون — سعی و عمل قیلیب

بیز آغه باره‌میز — خدمتگه ایتیلیب

بیز دانش اهلی میز تعلیم شعاریمیز

فن بیرله یشنه‌گه‌ی اوشبو دیاریمیز

تعلیم ابرورگه‌ر — تعلیم چوتاج س —

هرکیمسه‌نی بیلیک — مقصدگه یتکی‌زر

بیز دانش اهلی میز تعلیم شعاریمیز

فن بیرله یشنه‌گه‌ی اوشبو دیاریمیز

مردانه ایش قیلینگ — بؤلگی سیز اهل فن

یشنر بوگون وطن — علم و عمل بی‌لن

بیز دانش اهلی میز تعلیم شعاریمیز

فن بیرله یشنه‌گه‌ی اوشبو دیاریمیز

اۋزبېك تىلى

تۇرتىنچى صنف درسلىك كىتابى

سۆزلىك (لغتنامه)

قويى، تگ.	- آست:
شكار.	- او:
آت قۇيب، ناميده، موسوم.	- آتب:
قصداً.	- اته يلب:
دۇستلر، اۋرتاقلر.	- احباب:
تېرى لماق، پۇستلماق.	- ارچماق:
برترلىك.	- افضللىك:
اماندار.	- امين:
قوم، قبيله، تخم.	- اوروغ:
اۋرنك، نمونه.	- اولگو:
كتّه، حرمتلى، بويوك.	- اولوغ:
اېسدىن چىقارماق، ياد دن چىقارماق.	- اونوتماق:
ازدواج قىلماق.	- اويلنماق:
۱- برقرار قىلماق، ۲- نصب قىلماق.	- اۋرتنماق:
نمونه، اولگو.	- اۋرنك:
تغىير بېرماق.	- اۋزگر تيرماق:
ریشه.	- اۋزهك:
نبات، گياه.	- اۋسىملىك:
ریشه.	- ايلديز:
آزادلىك، مستقلىك.	- ابركىنلىك:
خفه بۇلماق، آزرده بۇلماق، ملال لىنماق	- اينجىماق:
مكمل، همه.	- بوتون:
پېچ كسلىگى.	- بورغى:
چشمه.	- بولاق:
آلوده قىلماق.	- بولغهماق:

- بویروق: امر، حکم.
- بویوک: کتہ، اولکن.
- بیرلشتیریش: متحد قیلیش، بیر قیلیش.
- بېلباغ: کمر بند.
- پار تلاوچی: انفجاری، انفجار قیلوچی.
- تانگ: سحر، بامداد.
- تبعیض: آدملر آره سیده، تورلی جهتدن فرق قایل بولیش.
- تر قلماق: یه یرلماق، نشر بولماق.
- تقوا: پاکلیک، گناه دن اؤزنی سقلش.
- تواضع: کمترلیک، شکسته نفسلیک، کبر سیزلیک.
- توگتماق: تمام قیلماق.
- تورلی: هر خیل، هر قسم.
- تېنگ: برابر، مساوی.
- چقنه ماق: اچیلماق.
- چقیریق: دعوت.
- چیدم: طاقت، صبر و تحمل.
- ربیع الاول: هجری قمری ییل نینگ اوچینچی آیی.
- رتب: رتبه لر، درجه لر.
- سؤنگره: سؤنگ، کپین.
- سیناو: امتحان، آزمايش.
- سېکین: آهسته، یواش.
- صحابه: حضرت محمد ﷺ بیلن صحبت داش بؤلگن کیشی.
- عبث: بېهوده، اونوم سیز، فایده سیز.
- عهدده: ذمه.
- غزا: حضرت ﷺ نینگ اوروش لری.
- قرشی: ۱- مخالف، ضد. ۲- مقابل.
- قشاق: کمبغل، غریب.
- قشاقلیک: کمبغلیک، نادارلیک.

- قوياش :
- قویی :
- قوشمه :
- قيزيقرلى :
- كوندهليك :
- كوركىم :
- متخصص :
- موزون :
- نيك :
- نېگيز :
- هييت :
- يارقين :
- يارقينليك :
- ياروغ :
- ياو :
- يشنهماق :
- ينگليغ :
- يورت :
- يوقارى :
- يوكسليش :
- يۇليقماق :
- يۇل لاوچيلىك :
- يۇلدائش :
- يۇل-يۇرىق :
- يېچماق :
- يېنگماق :
- كون ، گونش ، آفتاب .
- پست ، پايين ، اداق .
- ۱- مركب ، ۲- مشترک .
- جالب ، دلچسپ .
- هركونگى ، روزانه .
- سرسبز ، خرم .
- معين بير رشتە ، بيلم يا ايشده اۇقيب ،
- تريبه لنگن كيشى ، معين بير ساحه نينگ
- بيلمدانى .
- وزنلى ، آهنگدائش .
- يخشى ، اېزگو .
- اساس ، بنياد .
- بيرهم ، عيد .
- روشن .
- ياختيلىك ، روشنلىك .
- ياختى ، روشن .
- دشمن .
- سبز و خرم بۇلماق ، كوركىم بۇلماق .
- مانند ، اۇخشش ، مثل .
- يشش جاي ، اۆلكه ، وطن .
- بلند ، يوكسك .
- ترقى اېتيش ، رشد قىليش .
- دچار بۇلماق .
- راهنماليك .
- همراه ، همسفر .
- روش ، طريقه ، شپوه .
- ۱- آچماق ، ۲- حل قىلماق .
- شكست بېرماق ، مغلوب قىلماق .